

ΕΤΟΣ 68° • Νοέμβριος - Δεκέμβριος 2022 • Άρ. 654

Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΔΟΣ

-
- ▶▶ «Δόξα ἐν ὑψίστοις!»
▶▶ «Παιδικὰ Χριστούγεννα στὸ χωριό»
▶▶ «Φτερὰ ἀγγελικά»
▶▶ «13 Δεκεμβρίου 1943. Ἡ τραγωδία τῶν Καλαβρύτων»

Περιεχόμενα

❖ «Δόξα ἐν ὑψίστοις...!» (ΜΑΡΙΝΑ ΦΡΑΓΚΑΚΗ) _____	201
❖ Παιδικὰ Χριστούγεννα στὸ χωριό (ΑΝΘΟΥΛΑ ΝΑΟΥΜΗ) _____	202
❖ Χριστούγεννα 2022 (ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΤΣΙΚΟΥ) _____	204
❖ Φτερά ἀγγελικά (ΝΑΥΣΙΚΑ ΙΕΣΣΑΙ ΚΑΣΙΜΑΤΗ) _____	205
❖ Ἡ σημασία τῶν Χριστουγέννων στὴ ζωὴ τῶν παιδιῶν καὶ τὰ δῶρα (ΖΩΗ ΡΙΖΟΚΩΣΤΑ-ΑΓΓΕΛΗ) _____	206
❖ Πρὸς τὴν ἅγια Σπηλιὰ (ΓΙΑΝΝΗΣ ΑΝ. ΣΑΝΤΑΡΜΗΣ) _____	209
❖ 13 Δεκεμβρίου 1943. Ἡ τραγωδία τῶν Καθαβρύτων (ΑΝΝΑ Κ. ΚΟΡΝΑΡΟΥ-ΚΑΛΑΜΑΡΑ) _____	212
❖ Ὀδοιπόροι στὸν χρόνο (ΚΙΚΗ ΒΕΡΟΥΧΗ) _____	221
❖ Δημητσάνα - Ὀρλωφικά (ΜΠΕΛΛΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΥ) _____	222
❖ Ἁγία Αἰκατερίνη. Ἡ Μεγαλομάρτυς ποὺ πότισε μὲ τὸ αἷμά της τὸ δένδρο τῆς Ὁρθοδοξίας (ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΜΥΡΓΙΩΤΗΣ) _____	224
❖ Ὁ Ἱεράρχης τῶν Μύρων (ΜΑΓΔΑΛΗΝΗ ΓΡΙΒΑ-ΧΑΤΖΗ) _____	227
❖ Ἐκεῖ ἦταν ἀληθῶς (ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΧΙΝΤΖΟΓΛΟΥ-ΑΜΑΣΛΙΔΟΥ) _____	229
❖ Ἡ θρησκευτικὴ διάσταση τῆς Μικρασιατικῆς Καταστροφῆς (ΓΙΑΝΝΗΣ Κ. ΤΣΕΝΤΟΣ) _____	230
❖ Μηνύματα ἀπὸ τὶς Κυριακὲς τοῦ Λουκᾶ (ΑΘΗΝΑ ΝΤΑΣΙΟΥ-ΓΙΑΝΝΟΥ) _____	232
❖ Τὰ μικρὰ τῆς ζωῆς μας. Ὁ σκοπὸς δὲν ἀγιάζει τὰ μέσα (ΚΛΕΙΩ-ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ ΚΟΥΡΑΣΗ) _____	234
❖ Κάτι εἶδα... ἄκουσα... ἢ μοῦπαν... Χριστὸς γεννᾶται, δοξάσατε (ΛΙΤΣΑ ΑΠΑΛΑΚΗ) _____	235
❖ Εἰς Μνημόσυον. Ἀδαμαντία Μιχαηλίδου (ΑΝΤΙΓΟΝΗ ΔΡΕΠΑΝΟΠΟΥΛΟΥ) _____	236
❖ Εἰς Μνημόσυον. Μαίρη Ν. Ράπτου (ΡΟΔΟΠΗ ΚΟΥΡΣΟΥΜΗ) _____	237

Ο ΚΟΣΜΟΣ
ΤΗΣ **ΕΛΛΗΝΙΔΟΣ**

Ἐκδότρια: «Χριστιανικὴ Ἐνωσις Ἀκτῖνες»,
ὁδὸς Καρύτση 14, 105 61 Ἀθήνα
Τηλ. 210 3247294, 210 3235931

Τιμὴ τεύχους 2,5€.

Ἐτήσια Συνδρομὴ: Ἐσωτερικοῦ 15€.

Ἐξωτερικοῦ: 30€.

Κύπρου: 20€.

Κυκλοφορεῖ ἀνά δύο μῆνες
μέ 40 σελίδες.

• Διευθυντὴς Σύνταξης: Γιάννης Κ. Τσέντος,
Θεοξινόου 1, 166 74 Γλυφάδα
e-mail ἐπικοινωνίας: tsentosg@gmail.com

• Τόπος ἔκδοσης: Ἀθήνα

• Ὀκτώβριος 2022

• Δημιουργικὸ - Ἐκτύπωση: «Λυχνία Α.Ε.»,
Ἀνδραβίδας 7, 136 71 Χαμόμυλο Ἀχαρνῶν,
Τηλ. 210 3410436, www.lyhnia.com

Παρακαλοῦμε, ἀποστέλλετε τὶς συνεργασίες σας στὴ διεύ-
θυνση Καρύτση 14, 105 61 Ἀθήνα.

Διατηροῦμε τὸ δικαίωμα νὰ μὴ δημοσιεύσουμε ἢ νὰ συντέ-
μνουμε κατὰ τὴν κρίση μας ὅποιοδήποτε χειρόγραφο. Χειρό-
γραφα δημοσιευμένα ἢ μὴ δὲν ἐπιστρέφονται.

Δόξα ἐν ὑψίστοις...!

Μέσα στὸ σκοτάδι πού 'φερε ἡ νύχτα,
σιεροφραγμένη ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου
ἀγρυπνᾷ ἀπόψε.
Πῶς διψᾷ γιὰ Ἡλιο καὶ γιὰ Λευτεριά!
Τῆς καρδιάς οἱ πόρτες διπλωμαρωμένες·
ἔρμες· παγωμένες·
ῥαχταροῦν ἐκείνη τὴν τρισμέγαλη ὥρα
νᾶρθει, γιὰ ν' ἀνοίξουν!

Μὰ ὅμως πέρα κεῖ στὴν ἄκρη
τῆς ἄξενης τῆς γῆς, ἄκου·
τῶν Ἀγγέλων ὕμνοι· σάλπιγγες χρυσές·
κι ἓνα Ἄστέρι οὐράνιο, πού τὸ Φῶς του δές!
ἔκανε ν' ἀνοίξουν οἱ χειμωνανθοί.

Ἦ πολυπόθητη ὥρα Οὐρανοῦ καὶ γῆς, ἦρθες·
καὶ στὰ βοσκοτόπια τῆς ψυχῆς τὰ κρύα,
ἀγραιοῦν οἱ πόθοι· θεία εὐδοκία!
Ἦρθε ἡ Ἀνατολή.
Σηκωθεῖτε, ἀδέλφια τοῦ Καινούργιου Ἡλίου.
Διάπλατα ἀνοίξτε τῆς ψυχῆς τὶς πόρτες
ἢ γλυκιὰ ἐλπίδα νᾶμπει νιοφερμένη.
Σηκωθεῖτε ἀδέλφια γιὰ μιὰ νέα πορεία
κάτω ἀπὸ τοῦ Ἄστρου τὸ καινούργιο Φῶς.
«Δόξα ἐν ὑψίστοις», ἦρθε ὁ ἡλιωτός!

ΜΑΡΙΝΑ ΦΡΑΓΚΑΚΗ

Παιδικὰ Χριστούγεννα στο χωριό

Ο βοριάς φυσᾷ δυνατά. Τὰ δένδρα γυμνὰ ὑψώνουν τὰ κλαδιά τους σὰν σὲ ἴκεσία. Ὁ μολυβένιος οὐρανὸς προμηνύει καταιγίδα. Τὰ σπουργίτια τιτιβίζουν ταραγμένα ἀπὸ τὸ ξεροβόρι, καὶ ἔμεῖς κλεισμένοι μέσα στὸ σπίτι. Ὁ κορωνοϊός, ποὺ ταλαιπωρεῖ τὸν κόσμον ἐδῶ καὶ σχεδὸν τρία χρόνια, ἐξακολουθεῖ νὰ μᾶς φοβίζει.

Μέσα στὴ χειμωνιάτικη θαλπωρὴ τοῦ καλοριφέρ, ὁ νοῦς μου ταξιδεύει στὰ περασμένα, χρονιάρικα ἡμέρες ποὺ ἔρχονται. Ἦταν τότε ποὺ ἡ μητέρα μου μὲ ἔστειλε μαζί με τὴν ἀδελφή μου γιὰ Χριστούγεννα στὸ χωριό (στὴν Ἐπανομή), στὸ σπίτι τοῦ παπποῦ καὶ τῆς γιαγιάς, ποὺ ὑπεραγαπούσαμε.

Ὅλα ἔλαμπαν ἀπὸ καθαριότητα. Τὸ σπίτι ἦταν

στρωμένο μὲ κουρελοῦδες, ὅπως συνήθιζαν τότε. Ἔσφαζαν ἓνα καλοθρεμμένο γουρούνι ποὺ εἶχαν στὸν στάβλο, καὶ ἡ γιαγιά ἀσχολεῖτο μὲ τὸ νὰ κάνει λουκάνικα καὶ τσιγαρίδες. Καὶ φυσικὰ καὶ λαχανοντολμάδες καὶ σαραγλί, ὅπως ἤθελαν τὰ ἔθιμα τοῦ χωριοῦ. Τότε ὅλα ἦταν ἀπλᾶ. Δὲν ὑπῆρχαν σουπερ μάρκετ, ζαχαροπλαστεῖα κ.λπ., ὁπότε οἱ νοικοκυρὲς ἔπρεπε νὰ τὰ ἐτοιμάζουν ὅλα μὲ τὰ χέρια τους.

Τὴν παραμονὴ μαζί με τὰ ξαδέλφια μου καὶ ὅλα τὰ παιδιὰ τῆς γειτονιάς γυρίζαμε στὰ σπίτια καὶ λέγαμε τὰ κάλαντα, κρατώντας φαναράκια – κολλοκύθες στρογγυλὲς μικρές. Ἀφαιρούσαμε τὸ περιεχόμενο καὶ βάζαμε μέσα ἓνα κερί. Ἦταν μεγάλη ἡ χαρὰ μας, ὅταν τὸ καλάθακι ποὺ εἶχαμε

Ἡ γιαγιά, πού δὲν μᾶς χαλοῦσε χατίρι, καθισμένη σὲ μιὰ γωνιά, μᾶς ξανάλεγε τὴν ἱστορία τοῦ νεογέννητου Χριστοῦ. Καὶ ἐμεῖς ἀκούγαμε ἀχώρταγα. Μεγάλη ἐντύπωση μοῦ ἔκαναν οἱ βοσκοὶ καὶ οἱ Μάγοι, πού ἦρθαν μὲ τὰ δῶρά τους, γιὰ νὰ προσκυνήσουν τὸ θεῖο Βρέφος. Ἡ γιαγιά μᾶς τόνιζε ὅτι, ἂν εἴμαστε κοντὰ στὸν Χριστό, δὲν ἔχουμε νὰ φοβηθοῦμε τίποτε, γιατί ὁ Χριστὸς καθοδηγεῖ τὰ βήματά μας, μᾶς εὐλογεῖ καὶ μᾶς προστατεύει. Κι ἐμεῖς τὴν ἀκούγαμε, καὶ δίναμε τὴν ὑπόσχεση ὅτι θὰ εἴμαστε καλὰ καὶ ὑπάκουα παιδιὰ, γιὰ νὰ μὴ ληπῆσουμε τὸν Χριστό.

μαζί μας γέμιζε ἀπὸ καλοῦδια – φουντούκια, καρύδια, φιρίκια, ξερὰ σῦκα. Λεφτὰ δὲν μᾶς ἔδιναν, γιατί ὑπῆρχε μεγάλη φτώχεια. Ἐμεῖς ὁμως ἤμασταν εὐχαριστημένα καὶ χωρὶς λεφτὰ.

Θυμᾶμαι, μᾶς ξυπνοῦσαν χαράματα, καὶ ὅλοι ἀνηφορίζαμε γιὰ τὴν ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Ὁ γλυκὸς ἦχος τῆς καμπάνας μᾶς ἔκανε νὰ ἐπιταχύνουμε, γιὰ νὰ φθάσουμε ἐγκαίρως στὴν ὁλόφωτη ἐκκλησία. Ὅλα ἐκεῖ ἦταν ταπεινά. Οἱ ψάλτες ἔψελναν γλυκὰ τοὺς γνωστοὺς δοξαστικούς ὕμνους, κι ἐμεῖς εὐλαβικὰ σκύβαμε νὰ προσκυνήσουμε τὸ θεῖο Βρέφος στὴν εἰκόνα τῆς Γέννησης. Εἶχαμε μεγάλη χαρά. Γι' αὐτό, στὸν γυρισμὸ γιὰ τὸ σπίτι τραγουδοῦσαμε διάφορα χριστουγεννιάτικα τραγούδια, πού εἶχαμε μάθει στὸ κατηχητικὸ σχολεῖο. Ἐκεῖνο πού ἤθελα περισσότερο νὰ τραγουδῶ ἦταν τό: *Ἐῆλα σὴ φάτνη μας, Χριστέ, νὰ γεννηθεῖς, στὸ λίκνο τῆς καρδιάς μας Σὺ γλυκὰ νὰ ἀναπαυθεῖς, σὲ καρτεροῦν ὄλου τοῦ κόσμου τὰ παιδιὰ, θρόνο Σου νὰ ἔχεις, Θεέ μου, τὴν ἀγνή μας τὴν καρδιά».*

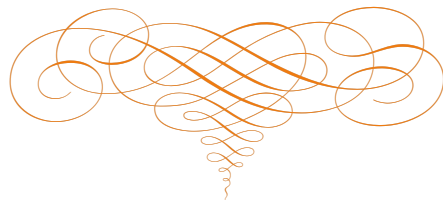
Πίσω στὸ σπίτι, ὁ παπποῦς εἶχε φουντώσει τὸ τζάκι μὲ χοντὰ ξύλα, καὶ αὐτὸ δημιουργοῦσε μιὰ ἰδιαίτερη θαλπωρὴ καὶ ζεστασιά. Ἡ γιαγιά εἶχε στρωμένο τὸ χριστουγεννιάτικο τραπέζι. Μοσχομύριζε τὸ σπίτι κοτόσουπα, λουκάνικα, λαχανοτοημάδες καὶ τσιγαρίδες. Ὅλοι τὰ ἀπολαμβάναμε καθισμένοι χάμω στὸ πάτωμα. Δίπλα μας στριφογύριζαν δύο γάτες, πού περίμεναν τὸ μερτικό τους. Ἀπαραίτητο στολίδι ἦταν ἓνα μικρὸ κλώνάρι ἀπὸ ἔλατο. Τὸ στολίζαμε μὲ χάρτινες φιγοῦρες καὶ βαμβάκι, πού ἀντικαθιστοῦσε τὸ χιόνι. Σὲ ὅλο τὸ σπίτι ἀντηχοῦσαν τὰ χριστουγεννιάτικα τραγούδια.

Ἡ γιαγιά, πού δὲν μᾶς χαλοῦσε χατίρι, καθισμένη σὲ μιὰ γωνιά, μᾶς ξανάλεγε τὴν ἱστορία τοῦ νεογέννητου Χριστοῦ. Καὶ ἐμεῖς ἀκούγαμε ἀχώρταγα. Μεγάλη ἐντύπωση μοῦ ἔκαναν οἱ βοσκοὶ καὶ οἱ Μάγοι, πού ἦρθαν μὲ τὰ δῶρά τους, γιὰ νὰ προσκυνήσουν τὸ θεῖο Βρέφος. Ἡ γιαγιά μᾶς τόνιζε ὅτι, ἂν εἴμαστε κοντὰ στὸν Χριστό, δὲν ἔχουμε νὰ φοβηθοῦμε τίποτε, γιατί ὁ Χριστὸς καθοδηγεῖ τὰ βήματά μας, μᾶς εὐλογεῖ καὶ μᾶς προστατεύει. Κι ἐμεῖς τὴν ἀκούγαμε, καὶ δίναμε τὴν ὑπόσχεση ὅτι θὰ εἴμαστε καλὰ καὶ ὑπάκουα παιδιὰ, γιὰ νὰ μὴ ληπῆσουμε τὸν Χριστό.

Στὴν ἐπιστροφή στὸ πατρικὸ σπίτι, ἡ μητέρα μας μᾶς ὑποδεχόταν μὲ φιλιὰ καὶ ἀγκαλιές, καὶ ἐμεῖς ἀνυπομονοῦσαμε νὰ τῆς διηγηθοῦμε πόσο εὐτυχισμένα περάσαμε στὸ χωριό.

Ἄς εἶναι εὐλογημένα καὶ τὰ φετινὰ Χριστούγεννα. Καὶ τοῦ χρόνου!

ΑΝΘΟΥΛΑ ΝΑΟΥΜΗ

Χριστούγεννα 2022

Σέ λίγες ημέρες θα γιορτάσουμε τὸν ἐρχομὸ τοῦ Βασιλέως τῆς εἰρήνης. Ὁ Χριστιανισμὸς ἀνυπόμονα περιμένει τὴ Γέννηση τοῦ Βρέφους τῆς Βηθλεὲμ, γιὰ νὰ χορτάσει τὴν ψυχὴ του ἀπὸ τὶς εὐλογίες Του μὲ τὴ θεία Χάρη.

Ὅλοι μας πεινοῦμε γιὰ χαρὰ, γιὰ εὐτυχία, εἰρήνη καὶ ἀγάπη. Ζητοῦμε στὴν καθημερινότητά μας τὸ ἠθικὸ, τὸ σεμνὸ καὶ τὸ ἅγιο. Πεινοῦμε γιὰ ἡρεμία καὶ γαλήνη στὴν ταλαιπωρημένη γῆ μας. Περιμένουμε τὸ θεῖο Βρέφος νὰ ἐκπληρώσει τοὺς πνευματικούς μας πόθους, τὰ ὄνειρά μας. Ἀλλοίμονο, ὄμως!

Ὁ Χριστὸς μας δὲν θὰ βρεῖ οὔτε τὸ κατάλληλο «πανδοχεῖο» γιὰ νὰ γεννηθεῖ. Ἄς ἐλπίσουμε ὅτι

εὐσπλαχνία, νὰ τρέξουμε στὴ χήρα, στὸν πονεμένο, στὸν φτωχὸ, στὸ ὄρφανό, στὸν ἀδύνατο, ἔτοιμοι νὰ δώσουμε χέρι βοήθειας καὶ συμπαράστασως

Μὲ δάκρυα στὰ μάτια ἄς γονατίσουμε μπροστὰ στὴ φάτνη σὰν τοὺς ταπεινοὺς καὶ ἄσημους τσοπάνηδες τῆς Βηθλεὲμ, καὶ ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ψυχῆς μας, ὅσο τὸ δυνατόν πιὸ καθαρῆς, ἄς ψάλουμε τὸν οὐράνιο ὕμνο τῆς εἰρήνης ποὺ ἔψαλλαν οἱ Ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ στὴ Γέννηση τοῦ Σωτῆρα τοῦ κόσμου.

Ἡ συνέση θὰ βασιλέψει καὶ πῶς τὸ χαμόγελο τῆς εἰρήνης θὰ ἀρχίσει νὰ ροδίζει πάλι στὰ μαρμαρένα χεῖλη τοῦ κόσμου.

Μὲ δάκρυα στὰ μάτια ἄς γονατίσουμε μπροστὰ στὴ φάτνη σὰν τοὺς ταπεινοὺς καὶ ἄσημους τσοπάνηδες τῆς Βηθλεὲμ, καὶ ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ψυχῆς μας, ὅσο τὸ δυνατόν πιὸ καθαρῆς, ἄς ψάλουμε τὸν οὐράνιο ὕμνο τῆς εἰρήνης ποὺ ἔψαλλαν οἱ Ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ στὴ Γέννηση τοῦ Σωτῆρα τοῦ κόσμου.

Ἄς ζητήσουμε ἀπὸ τὸν Κύριο νὰ μᾶς δώσει τὴ δύναμη νὰ ζήσουμε ταπεινά, χωρὶς νὰ μᾶς θαμπώσει ὁ χρυσοὺς καὶ ἡ δόξα. Νὰ ζήσουμε μιὰ ζωὴ σὰν τὴ δική Του. Ταπεινὴ, ἀγιασμένη, γεμάτη

σὲ ὅποιον ἔχει ἀνάγκη. Νὰ δώσουμε, νὰ προσφέρουμε, ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ Ἐκεῖνος μᾶς ἔδωσε τόσο πλοῦσια, ὥστε καὶ ὁ ἀδύνατος καὶ ὁ ἄρρωστος καὶ ἐκεῖνος ποὺ ἔχει ἀνάγκη νὰ αἰσθανθεῖ τὴ χαρὰ τῶν Χριστουγέννων, τὸ μεγαλεῖο καὶ τὴ σημασία τῆς μεγάλης αὐτῆς γιορτῆς.

Λαχταροῦμε καὶ φέτος τὸν ἐρχομὸ τῶν Χριστουγέννων. Ἴσως τὸ θεῖο Βρέφος τῆς Βηθλεὲμ μᾶς συγχωρήσει ἀκόμα μία φορά, δίνοντάς μας τὴν εὐκαιρία νὰ συνέλθουμε καὶ νὰ γυρίσουμε στὴν ἀγκαλιά Του.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΤΣΙΚΟΥ

Φτερά ἀγγελικά

«τῇ 8^ῃ τοῦ αὐτοῦ μηνὸς
ἡ Σύναξις τῶν ἀγ. Ἀσωμάτων»

Κύριε, δὲν φτάνει πιά ἓνας ἄγγελος
γιὰ νὰ φυλιάξει τὸ παιδί!
Περίσσεψαν τὰ ξωτικά κι οἱ μάγο·
Στοὺς δρόμους χύθηκαν θεριά
π' ὀρέγονται σάρκες ἀνήλικες!

Ὅχι, δὲ φτάνει πιά ἓνας ἄγγελος...
Φαινόμενα ἀκραῖα καιρικὰ
ἄνοιξαν βίαια τὶς πόρτες μας
κι ἔμπασαν τὸν ἀφανισμό
στῆς ἱερῆς ἐστίας μας τὸ ἄβατο.

Στείλιε φτερά ἀγγελικά
νὰ προστατέψουν τὰ παιδιά,
μὴν ξεθωριάσ' ἡ ἐλπίδα μας
-τὴν ὥρα τούτη-
ποὺ κλωμιάζουν τὰ φύλλα
κι ἀπομένουν τὰ δέντρα γυμνά...

Στείλιε ἀγγέλους, Κύριε,
γιατὶ στὶς μέρες μας δὲ φτάνει
-ὄχι, δὲ φτάνει-
ἓνας μονάχα ἄγγελος.

ΝΑΥΣΙΚΑ ΙΕΣΣΑΙ ΚΑΣΙΜΑΤΗ

Ἡ σημασία τῶν Χριστουγέννων στὴ ζωὴ τῶν παιδιῶν καὶ τὰ δῶρα

Πόσο ὠραία εἶναι ἡ γιορτὴ τῶν Χριστουγέννων!

Κι ἐμεῖς ποὺ μεγαλώσαμε περιμένουμε αὐτὴ τὴ μεγάλη γιορτὴ τῆς Χριστιανοσύνης γιὰ μιὰ εὐκαιρία ξεκούρασης, ἀλληλαγῆς τῆς ζωῆς μας, διότι θὰ ἰδωθεῖ ὅλη ἡ οἰκογένεια μαζί, ἀδελφία, ξαδέλφια μὲ τὶς οἰκογένειές τους, θὰ φᾶμε καὶ θὰ ζήσουμε πιὸ κοντὰ καὶ στὴν Ἐκκλησία – ἢ μήπως ὄχι;

Ἀλήθεια, πῶς ἀλλιάζει ἡ αἴσθησις γιὰ τὴ συγκεκριμένη γιορτὴ, καθὼς μεγαλώνουμε.

Ὅταν ἤμασταν παιδιά, ἀνυπομονοῦσαμε νὰ ἔλθουν τὰ Χριστούγεννα, νὰ τὰ ζήσουμε μὲ ὅλη μας τὴν καρδιά, καὶ λαχταροῦσαμε νὰ κρατήσουν ὅσο ἦταν δυνατόν περισσότερο. Ἔ, μετὰ, ὡς ἔφηβοι, ἀρχίζαμε νὰ αὐτονομούμαστε καὶ νὰ ἀμφισβητοῦμε τὶς γιορτινὲς

συνήθειες καὶ τὶς οἰκογενειακὲς παραδόσεις, ἔστω καὶ ἂν μέσα μας αἰσθανόμασταν ἀκόμη σὰν παιδιά. Ὡς ἐνήλικες βέβαια οἱ γιορτὲς ἦταν μιὰ εὐκαιρία νὰ ξεφύγουμε ἀπὸ τὴν καθημερινότητα, νὰ βγοῦμε περισσότερο, νὰ δοῦμε φίλους καὶ συγγενεῖς.

Κι ἔρχονται τὰ παιδιά, καὶ οἱ γονεῖς ἀνακαλύπτουν πάλι τὴ μαγεία τῶν Χριστουγέννων. Ἀνυπομονοῦμε τώρα νὰ στολίσουμε τὸ δέντρο μὲ τὸ παιδί μας, νὰ πᾶμε βόλτα στὴ στολισμένη ἀγορὰ, νὰ στείλουμε μαζί γράμμα στὸν Ἅγιο Βασίλη, γιὰ νὰ φέρει μὲ τὸν μαγικό του

Παροτρύνετε τὰ παιδιά νὰ περάσουν εὐχάριστα αὐτὲς τὶς γιορτὲς τῶν Χριστουγέννων, νὰ συσφίξετε τοὺς οἰκογενειακοὺς δεσμούς, ἀλλὰ καὶ νὰ βοηθήσετε τὰ παιδιά νὰ ἀποκτήσουν μιὰ βαθύτερη αἴσθησις τῶν Χριστουγέννων, τῆς γιορτῆς τῆς ἀγάπης καὶ τῆς προσφορᾶς. Ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς ἔγινε ἄνθρωπος ἀπὸ τὴν πολλὴ ἀγάπη γιὰ τοὺς ἄνθρώπους.

τρόπο τὸ δῶρο. Συγκινούμαστε μὲ τὰ κήλιντα, τὶς μουσικὲς, τὶς μυρωδιές, τὰ φῶτα.

Θέλουμε, τέλιος πάντων, νὰ βοηθήσουμε τὸ παιδί μας νὰ νιώσει ὅσο τὸ δυνατόν πιὸ ὁμορφα, καὶ ἔτσι ἔμμεσα νὰ θυμηθοῦμε ὅσα ζήσαμε καὶ ἐμεῖς, ὅταν ἤμασταν παιδιά, ποὺ πηγαίναμε ὅλοι μαζί πολλὴ πρωΐ στὴ ζεστὴ ἐκκλησία ν' ἀκούσουμε τοὺς ωραίους ὕμνους. «*Δεῦτε ἴδωμεν πιστοὶ ποῦ ἐγεννήθη ὁ Χριστός...*». Ἡ μυθικὴ, διαχρονικὴ φιγούρα τοῦ Ἄν-Βασίλη μὲ τὴν κόκκινη στολὴ καὶ τὰ ἄσπρα γένια, ποὺ ταξιδεύει μὲ ἓνα ἔλληκτρο, ποὺ τὸ σέρνουν τάρανδοι.

Ναί, πράγματι ὑπῆρξε ὁ Ἅγιος Βασίλειος στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία· εἶναι ὁ Μέγας Βασίλειος. Ἐζησε πράγματι στὴν Καππαδοκία τὸν 4^ο αἰῶνα μ.Χ., ἀφιέρωσε τὴ ζωὴ του στὸν Θεὸ καὶ στὸν συνάνθρωπο, στὸν ὁποῖο πρόσφερε ἀπλόχερα ποικίλη βοήθεια, κτίζοντα ὀλόκληρη πολιτεία, τὴ *Βασιλειάδα*, μὲ νοσοκομεῖο, πτωχοκομεῖο κ.λπ. Δὲν ἦταν στὴν πραγματικότητα ὅπως τὸν παρουσιάζουν σήμερα, μὲ τὰ κόκκινα ροῦχα, τοὺς τάρανδους καὶ ἄλλα στοιχεῖα ἀπὸ τὸν Βορρᾶ. Ὁ ἅγιος Βασίλειος πέθανε νέος, μὲ μαῦρα γένια καὶ ἀσκητικὴ μορφή, βεβαίως ὅμως μὲ πολλὴ ἀγάπη γιὰ ὅλους τοὺς συνανθρώπους του!

Ἄλλὰ τὸ πῶς ἔχει πηλάσει τὸ μυαλό του τὸν Ἅγιο-Βασίλη κάθε παιδί ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἰδιοσυγκρασία του καὶ ἀπὸ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο τὸν παρουσιάζουν οἱ γονεῖς του. Δὲν πρέπει νὰ ἴενε ψέματα οἱ γονεῖς στὰ παιδιά, εἶναι ἀλήθεια ὅμως ὅτι αὐτὸ εἶναι ἓνα ἀθῶο συλλογικὸ

ψέμα, ποὺ δημιουργεῖ ὁμορφα συναισθήματα στὰ παιδιά, καὶ ἡ φαντασία τους ζωντανεύει, πηλαθεῖ κόσμους καὶ εἰκόνες, γιὰ νὰ μπορέσει νὰ ἐξηγήσει τὰ ἀνεξήγητα. Καὶ ἡ φαντασία εἶναι κομμάτι τῆς φυσιολογικῆς ἀνάπτυξης τῶν παιδιῶν καὶ συμβάλλει στὴν ἀνάπτυξη τῆς δημιουργικῆς σκέψης.

Ἄλλα οἱ γονεῖς μποροῦν νὰ χρησιμοποιήσουν τὸν Ἄν-Βασίλη, γιὰ νὰ διαπλάσουν τὴ σωστὴ συμπεριφορὰ τοῦ παιδιοῦ. Νὰ εἶναι *γενναιόδωρο*, καὶ νὰ καλλιεργεῖται ὁ *ἀληθροισμὸς* καὶ ἡ *προσφορά*, ποὺ χαρακτηρίζουν τὸν Ἅγιο-Βασίλη, ἀφοῦ δουλεύει ὅλη τὴ χρονιά μὲ τοὺς... βοηθούς του, γιὰ νὰ ἱκανοποιήσει ὅλα τὰ παιδιά τοῦ κόσμου! Δηλαδή προβάλλονται οἱ ἔννοια «*μοιράζομαι*» καὶ «*νοιάζομαι*» καὶ γιὰ τὰ ἄλλα παιδιά. Ὅχι «*τώρα τὸ θέλω*», ὅπως συχνὰ κάνουν μερικὰ ἀπαιτητικὰ παιδιά. Ἄλλα νὰ μάθουν νὰ προσμένουν τὸ δῶρο τους τὰ Χριστούγεννα.

Παροτρύνετε τὰ παιδιά νὰ περάσουν εὐχάριστα αὐτὲς τὶς γιορτὲς τῶν Χριστουγέννων, νὰ συσφίξετε τοὺς οικογενειακοὺς δεσμούς, ἄλλα καὶ νὰ βοηθήσετε τὰ παιδιά νὰ ἀποκτήσουν

μιὰ βαθύτερη αἴσθηση τῶν Χριστουγέννων, τῆς γιορτῆς τῆς ἀγάπης καὶ τῆς προσφοράς. Ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς ἐγίνε ἀνθρώπος ἀπὸ τὴν πολλὴ ἀγάπη γιὰ τοὺς ἀνθρώπους.

Δὲν ἔχουν σημασία τὰ ἀκριβὰ δῶρα. Σημασία ἔχει ἡ ἀγάπη. Βοηθήστε τὰ παιδιά νὰ συμμετέχουν στὴν προετοιμασία γιὰ τὰ κουλουράκι κ.ἄ. ἐδέσματα ποὺ φτιάχνει ἡ μαμά. Αὐτὸ εἶναι ἀρκετὸ, γιὰ νὰ περάσει εὐχάριστα. Νὰ συμμετέχει στὸν στολισμὸ τοῦ δέντρου. Τὸ παιδί θὰ νιώσει δημιουργικὸ καὶ θὰ ἀποκτήσει δυνατὲς ἀναμνήσεις. Νὰ ετοίμασε δῶρα γιὰ τὴ γιαγιά ἢ τὴ θεία, ἔστω μιὰ ἀπλὴ ζωγραφιά, κάτι χειροποίητο. Αὐτὸ ἔχει μεγάλη σημασία καὶ πολλὴ συναισθηματικὴ ἀξία. Ἀφιερῶστε στὸ παιδί πιὸ πολλὲς ὥρες αὐτὲς τὶς ἡμέρες. Διαβάστε του χριστουγεννιάτικες ἱστορίες. Αὐτὰ τὰ ζεστὰ συναισθήματα θὰ τὸ συνοδεύουν γιὰ πολλὰ χρόνια!

Στὰ δῶρα νὰ εἶστε ἐγκρατεῖς. Ἐνα δῶρο τὰ Χριστούγεννα, ὄχι καὶ ἄλλο τὴν Πρωτοχρονιά. Ἐχει παρατηρηθεῖ ὅτι τὰ πολλὰ δῶρα διασποῦν τὴν προσοχὴ τοῦ παιδιοῦ, καὶ τελικὰ αὐτὸ δὲν ἀπασχολεῖται πολλὴ ὥρα

καὶ ζητάει νὰ πάρει κι ἄλλο.

Προσπαθῆστε τὸ δῶρο ποὺ θὰ πάρετε στὸ παιδί σας ἢ στὸ βαφτιστήρι σας νὰ ἀνταποκρίνεται στὴν ἡλικία του καὶ στὸν βαθμὸ ὠριμότητάς του. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο θὰ τὸ χαρεῖ καὶ θὰ παίξει γιὰ πολὺ καιρό. Προσοχὴ νὰ μὴ διαλυῖται καὶ νὰ μὴ ἔχει μικρὰ ἐξαρτήματα (ρόδες κ.ἄ.) ποὺ τὰ μικρότερα παιδιὰ ἀπὸ περιέργεια βάζουν στὸ στόμα καὶ γίνονται αἰτία ἀτυχημάτων.

“Ὅσο γιὰ τὰ ἠλεκτρονικὰ καὶ

ὅσον ἀφορᾷ τὴ συνδρομὴ του στὴ σωστὴ ἀνάπτυξη τῶν παιδιῶν.

Προσέξτε τὸ δῶρό σας νὰ μὴν εἶναι ἐξαιρετικὰ ἀκριβό, ἀλλὰ νὰ συμβαδίζει μὲ τὶς δυνατότητές σας. Νὰ εἶστε εἰλικρινεῖς μὲ τὸ παιδί καὶ νὰ ἀποφεύγετε τὶς δικαιολογίες. Καὶ νὰ ξέρετε ὅτι τὰ παιδιὰ συζητοῦν καὶ συγκρίνουν μεταξὺ τους τὰ δῶρα ποὺ πῆραν στὶς γιορτές. Ἐπομένως, τὸ πολὺ ἀκριβὸ καὶ ἐξεζητημένο δῶρο δὲν συμβαδίζει μὲ τὸ πνεῦμα τῆς ἀλληλεγγύης ποὺ

παιδιῶν. “Ὅλα, ὁ στολισμὸς, οἱ μυρωδιές, ἡ προσμονὴ τοῦ δώρου, ἡ οἰκογενειακὴ θαλπωρὴ, ἀφήνουν στὰ παιδιὰ τὴν αἴσθησιν τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἀσφάλειας. Αὐτὸ ἐμπλουτίζει τὸν συναισθηματικὸ κόσμον τοῦ παιδιοῦ καὶ βοηθάει στὴν ἐξέλιξιν τῆς προσωπικότητάς του.

Καὶ οἱ εἰδικοὶ λένε ὅτι, ὅποτε τὰ παιδιὰ ἀνακαλοῦν τὶς ὠραῖες παιδικὲς ἀναμνήσεις τῶν γιορτῶν, νιώθουν ὁμορφα, καὶ τὸ σῶμά τους ἐκλήυει «ἐνδορφίνες», τὶς ὁρμόνες τῆς

Οἱ γιορτὲς τῶν Χριστουγέννων ἔχουν ξεχωριστὴ σημασία στὴν καρδιὰ τῶν παιδιῶν. “Ὅλα, ὁ στολισμὸς, οἱ μυρωδιές, ἡ προσμονὴ τοῦ δώρου, ἡ οἰκογενειακὴ θαλπωρὴ, ἀφήνουν στὰ παιδιὰ τὴν αἴσθησιν τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἀσφάλειας. Αὐτὸ ἐμπλουτίζει τὸν συναισθηματικὸ κόσμον τοῦ παιδιοῦ καὶ βοηθάει στὴν ἐξέλιξιν τῆς προσωπικότητάς του.

Καὶ οἱ εἰδικοὶ λένε ὅτι, ὅποτε τὰ παιδιὰ ἀνακαλοῦν τὶς ὠραῖες παιδικὲς ἀναμνήσεις τῶν γιορτῶν, νιώθουν ὁμορφα, καὶ τὸ σῶμά τους ἐκλήυει «ἐνδορφίνες», τὶς ὁρμόνες τῆς εὐφορίας, καὶ δυναμώνει καὶ τὸ Ἄνοσοποιητικὸ τους Σύστημα, καὶ ἐπομένως καὶ ἡ σωματικὴ καὶ ψυχικὴ ἀντοχή τους.

τὰ ψηφιακὰ, δυστυχῶς εἶναι μέρος τῆς ζωῆς μας πλῆρον. Φροντίστε τοῦλάχιστον νὰ εἶναι κατάλληλα γιὰ τὴν ἡλικία τοῦ παιδιοῦ, ἀλλὰ καὶ νὰ γίνεται ἔλεγχος τῆς χρήσης τους. Προσπαθῆστε νὰ καθυστερήσετε τὴ μετάβαση ἀπὸ τὰ κλασικὰ παιχνίδια στὰ ἠλεκτρονικὰ, ἀφοῦ, σύμφωνα μὲ τὶς τελευταῖες ὁδηγίες τῆς Ἀμερικανικῆς Ἀκαδημίας Παιδιατρικῆς, τὸ παραδοσιακὸ παιχνίδι, ὅπως ἓνα ἐπιτραπέζιο ἢ ἓνα πάζι, ὑπερτερεῖ ἐναντι τοῦ ἠλεκτρονικοῦ

χαρακτηρίζει τὰ Χριστούγεννα, καὶ θὰ δημιουργηθοῦν ἀρνητικὰ συναισθήματα.

Ἐπίσης, αὐτὲς οἱ γιορτὲς ἔχουν πολλοὺς διατροφικοὺς πειρασμούς. Εἶναι καὶ ἡ ἀπουσία τῆς σχολικῆς δραστηριότητας, καὶ τὸ πρόβλημα ἐπιτείνεται. Ἐπομένως, ἀντισταθμιστικὰ ἐπιβάλλετε γιὰ ὅλους κίνηση, βόλτες ἢ ποδήλατο γιὰ τὰ παιδιά.

Βλέπουμε ὅτι οἱ γιορτὲς τῶν Χριστουγέννων ἔχουν ξεχωριστὴ σημασία στὴν καρδιὰ τῶν

εὐφορίας, καὶ δυναμώνει καὶ τὸ Ἄνοσοποιητικὸ τους Σύστημα, καὶ ἐπομένως καὶ ἡ σωματικὴ καὶ ψυχικὴ ἀντοχή τους.

Μὲ αὐτά, ὅλα τὰ παιδιὰ συνειδητοποιοῦν *τί σημαίνει πράγματι νὰ εἶσαι γονιός*: δὲν εἶναι μόνο νὰ φέρεις τὸ παιδί στὸν κόσμον, νὰ τὸ τρέφεις καὶ νὰ τὸ μεγαλῶνεις, ἀλλὰ καὶ νὰ δίνεις σημασία *μὲ τί γεμίζει τὶς αὐλὲς βαλίτσες του!*

ΖΩΗ ΡΙΖΟΚΩΣΤΑ-ΑΓΓΕΛΗ
Ἰατρός

Πρὸς τὴν Ἁγία Σπηλιά

Τὴ νύχτ' ἀπόψε ἀκούγονται χαρούμενα τραγούδια
στοὺς θεῖους τοὺς οὐρανοὺς,
πύλεις ἱερὲς ἀνοίγουνε καὶ βγαίνουν Ἄγγελοῦδια,
γιὰ τόπους μακρινούς.

Σὲ σκάλα οὐρανοκρέμαστη, σ' ἀνάερη μιὰ σκάλα,
ἄλλα φτεροκοποῦν,
ὄλο χαρὰ ἔναι ἀνέκφραστη κι ὄλο εὐφροσύνη κι ἄλλα
πᾶν τ' ἄγγελημα νὰ ποῦν.

– Χριστὸς γεννιέται, διαλαλοῦν, στὸν Κύριο ἀληθινοῦδια,
στὸ Βρέφος ὡσαννά,
ἄς τὸ φωνάξουν οἱ ἴασὶ μὲ πλοῦσια πολυβούια,
ξανὰ ἄς τὸ ποῦν, ξανά.

Τ' ἀκοῦν' ἔξω οἱ τσοπάνηδες, ποὺ βόσκουν τὰ κοπάδια,
καὶ νεύουν στὰ σκυλιά,
ἀπαρᾶνε τὶς βοσκές, ἀφήνουν τὰ λιβάδια,
κινᾶν' γιὰ τὴ σπηλιά.

– Ἔ, τσοπανόπουλο, γιατί ἐδῶ ἔχεις ἀπομείνει;
– Στὰ ζῶα εἶμαι πιστὸς
προστάτης, τὰ ἔχω κι ἔννοια μου γιὰ τοῦ καιροῦ τὴ δίνη.
– Φυλάγει τα ὁ Χριστός.

– Έλα κι ἐσύ, ἀθῶο παιδί. Τ’ ἄστρο ψηλὰ δὲ βλέπεις
γιὰ ὅλους πὼς φωτᾷ;
Εἶναι τὸ ἄστρο τὸ λαμπρὸ τῆς ἐπουράνιας σκέπης,
τ’ ἄστρο πὸν περπατᾷ.

Κι ἐσεῖς, σκυλιὰ τῶν κοπαδιῶν, λουφάζ’τε ἀπόψε κι οὔτε
νὰ σέρνετε λαλιά,
καθῆστε στὶς λουφάχτρες σας καὶ στήστε αὐτί, ν’ ἀκοῦτε
τί φθάνει ἀπ’ τὴ σπηλιά.

Ἔω, νύχτ’ ἀπόψε ἱερὴ καὶ νύχτα εὐλόγημένη,
ὀδεύουν οἱ βοσκοὶ
γιὰ τὴ σπηλιά, ἕνας χτυπᾷ φλογέρα μαγεμένη,
ἄλλος φυσάει ἀσκή.

Πνότες περνᾶνε ἀνέγνωρες καὶ λεπτομυρωμένες,
ἀγέρια ἐλαφρά,
καὶ οἱ χλωμὲς οἱ ἀγραμπελιῆς οἱ καταξηραμένες
φύλλα βγάζουν χλωρά.

Τῆς σπαραγγιάς, πὸν κράτησε τ’ ἀμέτρητα βελόνια,
δὲν ἀγκυλώνουν, δὲς,
βαμπάκια τὰ ἔκανε ἀπαλὰ καὶ κάλεσε τριζόνια
νὰ ῥθοῦν νὰ ποῦν ὠδὲς.

Ἔως κι ἡ λευκάκανθα κι αὐτή, πὸν δὲν ἀνθεῖ ποτέ της
τὴ βαρυχειμωνιά,
τί μουσικὸ ἔχει μέσα της ἀπόψε, κι ὁ ἀνθοδέτης
λουλουῖδια βγάζει νιά.

Κι ἕνα πουλί, πὸν μέθυσε μ’ ἄγιο μεθύσι, ἰάλλο
πουλί, πὰ δὲ λαλιεῖ.
– Ἀνδόνι, καλὰ σώπασες, μὴνᾶει Ἀγγελιοῦδι ἄλλο
τὴ θεία ἀνατολή.

Βλέπουνε Μάγους οἱ βοσκοὶ, θωροῦν τρεῖς στρατολιάτες,
τ’ ἀστρὶ τοὺς ὀδηγᾷ,
βοσκούς καὶ Μάγους δέχονται, τὴ νύχτ’ ἐτούτη, οἱ στρατές,
χιονιάς δὲν τοὺς λυγᾷ.

Αἰῶνες δὲν ἐγνώρισαν τέτοιους κόσμους ἀγνώστους
ὡς τώρα, οὔτ’ ἔχουν δεῖ,
τραβοῦν μὲ τοὺς πιὸ ὀλάκριβους τοὺς λογισμοὺς ἐντὸς τους,
ὦ, γιὰ τὸ θεῖο Παιδί.

Γοργὰ βαρεῖ στὰ στήθη τους, γοργὰ χτυπᾷ ἡ καρδιά τους,
λιγότεψε, στρατί,
θὰ σπάσει ἀπ’ τὴ λαχτάρα τους κι ἀπ’ τὴν πολλὴν χαρὰ τους,
τοὺς χτύπους δὲν κρατεῖ.

Τρέχει ἕνα τσοπανόπουλο, στὴ θύρα πρῶτο φθάνει,
κοιτάζει στὴ σπηλιά,
μέσα ὁ Χριστός, ἡ Παναγία, μέσ’ Ἀγγελοὶ ἐπουράνιοι,
μέσα φωτολουσιά.

Γυρίζει πίσ' ό νιός βοσκός, στους άλλους βλάχους πάει
και λήξει και διαλαλήϊ.

- Τρέξ'τε, ό Χριστός μες στο παχνί, με τή Μπτέρα πλάι,
γύρω Άγγελιοι πολληοί!

Σάν μπῆκα στη φτωχή σπηλιά, έσήκωσε τό χέρι
σ' έμέ τ' Άγιο Παιδί,
μ' ευλόγησε κι όλάστραφτε, σάν άγνωρο άλλο αστέρι,
όπου δέν έχω δεϊ.

- Τά πρόβατα έγκατέλειψες μονάχα μες στη νύχτα,
δέν καρδιολαχταρείς;

- Μήτε πρόβατο βέλαζε, μήτε σκυλι ήλύχτα,
ήσύχασαν νωρίς.

- Τ' άρνάκι, που φορτώθηκες, σάν τί τό έχεις κάνει;
- Τό πῆρα στη σπηλιά,
στρώθηκε πλάι στ' Άγιο Παιδί, σα στη δική του σάνη,
σα σε ζεστή άγκαλιά.

Μου 'πε Άγγελος έδω να 'ρθω, ν' αφήσω τά κοπάδια,
θά 'χουν αυτών φρουρό,
σάν πῆμε πίσω στις βοσκές, θα τραγουδω τά βράδια
τό Βρέφος τό 'ερό.

Σωπάσθε τις φιλογέρες σας, τά γνώριμα τραγούδια
τά όλοβραδινά,
να ποῦμε στο νεογέννητο Παιδί, με τ' Άγγελιούδια,
ψάλλματα όρθρινά.

Φεύγει πια ή νύχτα τῆς ζωῆς, μιὰ νέα ζωή χαράζει,
που έχει μόνο αρχή,
τό Βρέφος είναι ό Χριστός, Αυτός τόν κόσμο ήλλιάζει,
Αυτός κανοναρχεί.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΑΝ. ΣΑΝΤΑΡΜΗΣ

Γλωσσάρι

άγραμπελιά, ή = φυτό άναρριχτικό με ξυλιώδες στέλεχος, τά φύλλα του είναι μικρά και άπλη στην αρχή, πολυσιχιδη στην ώριμανσή τους, τά άνθη του είναι άσπρα και άρωματικά, που έχουν άφθονους και μακριούς στήμονες, ζεμπελίνα, γκορμπέρι, κληματίδα, κουρπενιά.

άλιχτώ (για σκύλο) = γαυγίζω.

άσκι, τό = μουσικό πνευστό όργανο, που αποτελείται από κατεργασμένο δέρμα, συνήθως κασικιού, από τó έπιστόμιο (φυσάρι), φτιαγμένο από κέρατο ή κόκαλο ή ξύλο, προσαρμοσμένο στον λαιμό του άσκού, και από τους ξύλιους αυλούς, τοποθετημένους στα μπροστινά πόδια του τομαριού, εκ των όποιων ό δεξιός (μπουρί), ως 1,20 έκατοστά μακρύς, είναι άτρυπος και κρατεί τó μπάσο, κι ό άριστερός (τσαμπούνα), μήκος 60-70 έκατοστών, έχει 7 τρύπες και παράγει τούς ήχους, συνηχοῦν δε οι αυλοι και οι 2 μαζι, γκαίδα, τσαμπούνα, άσκαυλος.

σπαργιά, ή = φυτό του άγρου, έχει λεπτό, σχοινοτενές στέλεχος, που σέρνεται ή άναρριχίζεται, μακριούς έχει επίσης και τούς μίσχους έναλληξ στους κόμβους των κονδύλων, οι όποιοι μίσχοι περιβάλλονται από φύλλα, σάν μικρά βελονάκια, φυτρωμένα 10-15 μαζι άκτινωτά, τά άνθη της είναι λευκά ή κίτρινα και μικρά.

13 Δεκεμβρίου 1943 Ἡ Τραγωδία τῶν Καλαβρύτων

« Ἀποφρὰς ἡμέρα» ἐκείνη ἡ Δευτέρα, 13 Δεκεμβρίου 1943. Ἡ πιὸ μαύρη μέρα τῆς γερμανικῆς Κατοχῆς στὴν Ἑλλάδα. Φρικιαστικὸ ἔγκλημα κατὰ ἀθῶων ἀμάχων! Αἱματοπότιστα τὰ Καλάβρυτα. Ἐκεῖ ἡ βάρβαρη θηριωδία τῆς Βέρμαχτ συσσώρευσε ἑκατόμβες νεκροῦς. Τόσος κόσμος, τέτοια συμφορά! Τραγωδία χωρὶς κάθαρση μετὰ ἀπὸ 79 ὀλόκληρα χρόνια. Ποῦ εἶναι οἱ ἀντοχὲς νὰ ἀνακαλέσεις τόση φρίκη; «*Κι ἡ φρίκη δὲν κουβεντιάζεται γιατί εἶναι ζωντανή / γιατί εἶναι ἀμίλητη καὶ προχωράει*», γράφει ὁ Σεφέρης. Μὰ ἡ Ἱστορία τῶν λαῶν καταγράφει τὰ γεγονότα καὶ ἡ ἱστορικὴ μνήμη ὑποκλίνεται στοὺς μάρτυρες τῆς Πατρίδας μὲ σεβασμὸ καὶ συντριβὴ «*εἰς μνημόσυνον αἰώνιον*».

Καὶ ἐπειδὴ εἶναι ἀπαραίτητη ἡ ἀναδρομὴ στὰ γεγονότα, ὡς θυμηθοῦμε πὼς στὶς 28 Ὀκτωβρίου 1940 μᾶς ἐπιβλήθηκε ἡ ἐμπλοκὴ μας στὸν Β' Παγκόσμιον Πόλεμο. Σύσσωμος ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἐπικαλέστηκε τότε τὴ θερμὴ προστασία τῆς Θεομήτορος, καὶ πρωτοστάτησε ἡ χάρη τῆς ὡς Ὑπέρμαχος Στρατηγὸς τοῦ Ἔθνους. Ἦταν ἡ «*προσβληθεῖσα*

λαὸς μας νὰ ἀκουσεῖ ἡ πολεμικὴ ἰαχὴ, ἀλλὰ μὲ πίστη πὼς ἡ θεία Δικαιοσύνη δὲν θὰ μᾶς ἐγκαταλείψει... Σελίδες δόξας καὶ τιμῆς ἔγραψαν τότε ἑλληνικὸς στρατός, ναυτικὸ καὶ ἀεροπορία. Βαθιὰ προελαύνοντας στὰ ἀλβανικὰ βουνά, οἱ Ἕλληνες ἔδειξαν στὸν κόσμον πὼς «*οἱ ἥρωες πολεμοῦν σὰν Ἕλληνες*». Συνέτριψαν καὶ τὴν «Ἐαρινὴ Ἐπίθεση» τῶν Ἴταλῶν, ἀλλὰ στὶς 6 Ἀπριλίου 1941 καὶ ἡ Γερμανία κτυπᾷ τὴν Ἑλλάδα.

« Ἀποφρὰς ἡμέρα» ἐκείνη ἡ Δευτέρα, 13 Δεκεμβρίου 1943. Ἡ πιὸ μαύρη μέρα τῆς γερμανικῆς Κατοχῆς στὴν Ἑλλάδα. Φρικιαστικὸ ἔγκλημα κατὰ ἀθῶων ἀμάχων! Αἱματοπότιστα τὰ Καλάβρυτα. Ἐκεῖ ἡ βάρβαρη θηριωδία τῆς Βέρμαχτ συσσώρευσε ἑκατόμβες νεκροῦς. Τόσος κόσμος, τέτοια συμφορά! Τραγωδία χωρὶς κάθαρση μετὰ ἀπὸ 79 ὀλόκληρα χρόνια. Ποῦ εἶναι οἱ ἀντοχὲς νὰ ἀνακαλέσεις τόση φρίκη; «*Κι ἡ φρίκη δὲν κουβεντιάζεται γιατί εἶναι ζωντανή / γιατί εἶναι ἀμίλητη καὶ προχωράει*», γράφει ὁ Σεφέρης. Μὰ ἡ Ἱστορία τῶν λαῶν καταγράφει τὰ γεγονότα καὶ ἡ ἱστορικὴ μνήμη ὑποκλίνεται στοὺς μάρτυρες τῆς Πατρίδας μὲ σεβασμὸ καὶ συντριβὴ «*εἰς μνημόσυνον αἰώνιον*».

Παρθένος! Τὸν Δεκαπενταύγουστο τῆς ἐορτῆς τῆς, τὸ 1940, ἔξω ἀπ' τὸ λιμάνι τῆς Τήνου, εἶχαν τορπιλίσει οἱ ἱερόσυλοι τοῦ Μουσοσλίμι τὸ εὐδρόμο τοῦ στόλου μας «ΕΛΛΗ». Καὶ προσδοκοῦσε ὁ

Μετὰ ἀπὸ ἥρωικὴ ἀντίσταση στὰ μακεδονικὰ ὄχουρά, ὁ στρατὸς μας ἀναγκάζεται νὰ ὑποκύψει. Οἱ μηχανοκίνητες γερμανικὲς μεραρχίες παρελαύ-

νουν στην Αθήνα στις 27 Απριλίου 1941, και μετά την κατάληψη της Κρήτης (Μάιος 1941), παρά τη γενναία αντίσταση της Μεγαλονήσου, όλοκληρη ή έλληνική επικράτεια βρίσκεται κάτω από την κατοχή των δυνάμεων του Άξονα. Τριπλή Κατοχή: Γερμανοί, Ιταλοί και Βούλγαροι δεσμεύουν τα υλικά αγαθά, τον φυσικό πλοῦτο, την παραγωγή, και γίνεται προβληματική ή προμήθεια τροφίμων για τον έλληνικό λαό. Ο λαός μας υποσιτίζεται. Η πείνα μαστίζει την Ελλάδα. Άθροοι οί θάνατοι τον τρομερό χειμώνα του 1941-42. Υπολογίζονται σε 300.000 οί νεκροί από πείνα στα μεγάλα αστικά κέντρα. Αγώνας για επιβίωση, αλληλα και επίμονη αντίσταση των σκληρωμένων στις πόλεις και τα βουνά για την εκδίωξη του κατακτητή και τη λύτρωση.

Τον Σεπτέμβριο του 1943, η φασιστική Ιταλία συνθηκολογεί λόγω της απόβασης των συμμαχικών στρατευμάτων στη Σικελία και τὸ Σαλέρνο. Ἐντρομη ἡ Γερμανία, θεωρεῖ ὅτι ἀναμένεται ἀπόβαση τῶν Συμμάχων στὴν Πελοπόννησο καὶ ἀναθέτει στὸ 749 Σύνταγμα Ὁρειῶν Κυνηγῶν «τὴν παρεμπόδιση κάθε προσπάθειας τυχὸν διείσδυσης συμμαχικῶν δυνάμεων πρὸς τὰ ἐπάνω ἀπὸ τὸν Ἰσθμὸ τῆς Κορίνθου καὶ τὴν ἀπόκρουση τυχὸν ἐπιθέσεων στὸ μῆκος τῆς παραλιακῆς ὁδοῦ Πατρῶν-Κορίνθου». Περιφρουρεῖται ἡ κρίσιμη περιοχὴ τοῦ

δράσης. Τὰ πολυάριθμα σαμποτάζ καὶ οἱ ἀντάρτικες ἐνέδρες διαμόρφωσαν ἕνα γενικώτερο κλίμα ἀνησυχίας, καὶ ἡ κατατρόπωση ἐπαναστατικῶν ὁμάδων γύρω ἀπ' τὰ Καλάβρυτα κρίθηκε ἀπ' τὸ γερμανικὸ Ἐπιτελεῖο ὡς μιὰ ἀπολύτως ἀπαραίτητη στρατιωτικὴ ἀναγκαιότητα.

Στις 14 Ὀκτωβρίου λοιπὸν δίνεται ἐντολὴ στὸν Γερμανὸ λοχαγὸ Σόμπερ νὰ ξεκινήσει ἐπιχείρηση μὲ σκοπὸ τὴν «ἀναγνώριση καὶ ἀνίχνευση τῆς περιοχῆς τῶν Καλαβρύτων, Νιαμάτων καὶ Τρυπιῶν». Διενέργεια δηλαδὴ ἐκκαθαριστικῶν ἐπιχειρήσεων κατὰ τῶν μεραρχιῶν τοῦ ΕΛΑΣ στὴν περιοχή. Μὰ τρία χιλιόμετρα ἔξω ἀπὸ τὰ Καλάβρυτα ἔχουν στηθεῖ τὰ μετερίζια τῆς ἐθνικῆς ἀντίστασης κατὰ τοῦ κατακτητή. Διεξάγεται τότε ἕνας ἀγώνας ἀγνός καὶ σκληρὸς γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ. Οἱ

Τρομερὰ τὰ ἀντίποινα. Ἀθρόες ἐκτελέσεις ὑπόπτων Ἑλλήνων. Ξεκληρίζονται χωριὰ ὀλοκλήρα. Νεκροὶ 42 ἄοπλοι ἀθῶοι χωρικοὶ στὴν Κερπινή, 60 θερίζει τὸ πολυβόλο στὸ χωριὸ Ρωγοί, στὸ προαύλιο τῆς ἐκκλησοῦλης τους, 18 στὴ Ζαχλωροῦ. Ἀλλὰ καὶ στὸ Μέγα Σπήλαιο συμφορά. 15 μοναχοὺς, κι ἀνάμεσά τους κάποιους ἀνήμπορους γέροντες, τοὺς πετοῦν κάτω ἀπ' τὸν πανύψηλο κι ἀπότομο βράχο «τῆς Κισσωτῆς». Κι ἄλλους στρατοκόπους, ποὺ συναντοῦν στὸν δρόμο τους, τοὺς ἐπιβάλλουν πρῶτα νὰ σκάψουν τὸν τάφο τους, τοὺς πυροβολοῦν καὶ τοὺς ρίχνουν μέσα.

Αἰγίου, κομβικὸ σημεῖο μὲ λιμάνι, σιδηροδρομικὸ σταθμὸ καὶ ὁδικὸ ἄξονα, ἀλλὰ καὶ τὸ τρίγωνο Πάτρας-Καλαβρύτων-Τρυπιῶν. Καθὼς γράφει ὁ μὴ Συνομιλητὴς Ἰ. Γεμενετῆς, Ὑποστὴς ΓΕΣ/ΔΙΣ: «Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἰταλογερμανικῆς Κατοχῆς, καὶ εἰδικώτερα τὸ 1943, ἡ εὐρύτερη περιοχὴ Αἰγιαλείας-Καλαβρύτων ὑπῆρξε σημεῖο σημαντικῆς ἀντιστασιακῆς

κάτοικοι τῶν περιοχῶν ἐκείνων μὲ κάθε τρόπο βοηθοῦν τοὺς ἀντάρτες. Οἱ Γερμανοὶ τὸ γνωρίζουν. Αὐτὴ εἶναι ἡ αἰτία ποὺ θέλουν νὰ σβήσουν τὰ Καλάβρυτα ἀπὸ τὸν χάρτη. Γι' αὐτὸ ἐπιχειροῦν πρὸς τὰ χώματα τῶν Καλαβρύτων ἀλλεπάλληλες ἐξορμήσεις, γιὰ νὰ διαλύσουν τοὺς ἀντάρτες καὶ νὰ τρομοκρατήσουν τὸν πᾶν λαόν. Ἐπρεπε ὁμως

νά παρουσιαστεί και η άφορμή. Και δὲν ἄργησε.
 Ἔνα ἀνομοιογενὲς σύνολο 97 ἀνδρῶν σχηματίστηκε ἀπὸ δύο-τρεῖς λόχους ὑπὸ τὶς διαταγὲς τοῦ ἡοχαγοῦ Σόμπερ, καὶ κατὰ τὴ μάχη τῆς Κερπινῆς στὶς 17 Ὀκτωβρίου 1943 συγκρούστηκε μὲ τοὺς ἀντάρτες τοῦ ὀνομαζόμενου « Ἀνεξάρτητου Τάγματος Καθαβρύτων » τοῦ ΕΛΑΣ. Αὐτὴ ἡ μάχη ἀπετέλεσε τὴν ἀφορμὴ τῆς σφαγῆς τῶν Καθαβρύτων, ποὺ συντελέστηκε μετὰ ἕνα δῖμνηνο περίπου. Τὰ γεγονότα καταγιστικά. Τρεῖς Γερμανοὶ ἔπεσαν ἐπὶ τόπου, τέσσερις τραυματίστηκαν καὶ ὀγδόνα ἕνας συνελήφθησαν αἰχμάλωτοι, γεγονός πρωτοφανὲς γιὰ τοὺς στρατιῶτες τῆς Βέρμαχτ. Ἀμέσως μετὰ τὴ

Πάτρα, τὸ Αἴγιο, τὴν Κόρινθο, ὅλοι οἱ δρόμοι ὀδηγοῦν τοὺς ἀφηνιασμένους στρατιῶτες τοῦ Χίτλερ στὰ Καθάβρυτα. Καῖνε, σκοτώνουν, ληηλατοῦν ἐρημώνουν καὶ ἐκτελοῦν ὀμήρους σὲ διάφορες περιοχές, ὅπως στὸ Αἴγιο ἐκτέλεσαν 50 ὀμήρους στὶς 3 Δεκεμβρίου 1943. Δυστυχῶς, μέσα σὲ μιὰ τέτοια φοβερὴ πολεμικὴ ἀτμόσφαιρα σκοτίζεται ἡ λογικὴ, ἡ βία ἀπαντᾷ στὴ βία, καὶ στὶς 7 Δεκεμβρίου, παρὰ τὶς ἐκκλήσεις τῶν τοπικῶν ἑλληνηκῶν Ἀρχῶν, οἱ ἀντάρτες σκοτώνουν ἔβδομηντα ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς αἰχμάλωτους καὶ τοὺς καταβαραθρώνουν σὲ μιὰ χαράδρα τοῦ Χελμοῦ. Κάποιοι ἀπ' αὐτοὺς, βαρύτατα τραυματισμένοι, διασώζο-

Διαταγὲς ἐκδίδει ὁ Λὲ Σουῖρ, ἐπαναλαμβάνοντας «τὴν ἐκκαθάριση τῶν περιοχῶν παραμονῆς καὶ τὴν ἐπιστροφή τῶν μονάδων στὴ βάση τους, μὲ τὴν ταυτόχρονη ἐφαρμογὴ αὐστηρότατων ἀντιποίνων, ὅπως καὶ τὴ μεταφορὰ τῶν κοπαδιῶν, γιὰ νὰ περιοριστοῦν οἱ δυνατότητες διαβίωσης τῶν ἀνταρτῶν στὶς περιοχὲς ὅπου κυριαρχοῦν μέχρι τώρα οἱ συμμορίες». Ταυτόχρονα διατάζει «σὲ ἀντίποινα γιὰ τὴ θανάτωση τῶν μελῶν τοῦ 1^{ου} καὶ 5^{ου} λόχου τοῦ 749 Συντάγματος Ὀρεινῶν Κυνηγῶν νὰ ἰσοπεδωθοῦν οἱ τοποθεσίες Μαζεῖκα καὶ Καθάβρυτα. Καὶ τὰ χωριὰ νὰ ἰσοπεδωθοῦν στὶς περιοχὲς ὅπου ἔγιναν ἔρευνες καὶ στὰ ὀποῖα ἀποδεδειγμένως στεγάστηκαν συμμορίες ἢ ὑπῆρξε ἀντίσταση κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἔρευνας ἢ βρέθηκαν ὀπλα καὶ πυρομαχικά».

μάχη ἄρχισαν οἱ διαπραγματεύσεις γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῶν αἰχμάλωτων. Τοπικὲς ἀρχὲς καὶ ἀντάρτες τοῦ ΕΛΑΣ ἀπὸ τὴ μία πλευρὰ, καὶ Γερμανοὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη. Δὲν ὑπῆρξε ἀποτέλεσμα. Στὶς 29 Νοεμβρίου οἱ Ἑλληνες ἀντάρτες ἀποστέλλουν τὴν τελικὴ τους πρόταση: νὰ ἀπελευθερωθοῦν, ὀνομαστικὰ ἀναφερόμενοι, Ἑλληνες κρατούμενοι στὰ στρατόπεδα συγκέντρωσης τῆς Γερμανίας, καὶ μάλιστα 50 Ἑλληνες κρατούμενοι γιὰ κάθε ἕνα Γερμανό. Εἶχε ἤδη δημοσιευθεῖ διαταγὴ τῶν Γερμανῶν: «... εἰς τὸ μέλλον διὰ κάθε φονευθέντα Γερμανὸν στρατιῶτην θὰ ἐκτελοῦνται 50 Ἑλληνες. Διὰ κάθε τραυματιζόμενον Γερμανὸν θὰ ἐκτελοῦνται 10 Ἑλληνες».

Ἀντὶ ἄλλης ἀπαντήσεως, οἱ Γερμανοὶ ἀρχίζουν δεύτερο, πιὸ ἀποφασιστικὸ κύκλω ἐκκαθαριστικῶν ἐπιχειρήσεων στὴν περιοχή. Ἀπὸ τὴν Τρίπολη, τὴν

ναὶ καὶ ἐκθέτουν στοὺς συναδέλφους τους λεπτὸ πρὸς λεπτὸ τὰ γεγονότα. Ἔτσι ξεσπᾷ ἡ τρομερὴ ἐκδικητικὴ μανία τῶν Γερμανῶν νὰ βροῦν καὶ νὰ περισυλλέξουν τοὺς φονευθέντες.

Τρομερὰ τὰ ἀντίποινα. Ἀθρόες ἐκτελέσεις ὑπόπτων Ἑλλήνων. Ξεκληρίζονται χωριὰ ὀλόκληρα. Νεκροὶ 42 ὀπλοὶ ἀθῶοι χωρικοὶ στὴν Κερπινῆ, 60 θερίζει τὸ πολυβόλο στὸ χωριὸ Ρωγοί, στὸ προαύλιο τῆς ἐκκλησοῦσῆς τους, 18 στὴ Ζαχλωροῦ. Ἀλλὰ καὶ στὸ Μέγα Σπήλαιο συμφορά. 15 μοναχοὺς, κι ἀνάμεσά τους κάποιους ἀνήμπορους γέροντες, τοὺς πετοῦν κάτω ἀπ' τὸν πανύψηλο κι ἀπότομο βράχο «τῆς Κισσωτῆς». Κι ἄλλους στρατοκόπους, ποὺ συναντοῦν στὸν δρόμο τους, τοὺς ἐπιβάλλουν πρῶτα νὰ σκάψουν τὸν τάφο τους, τοὺς πυροβολοῦν καὶ τοὺς ρίχνουν μέσα. Κι ἀφοῦ «καθάρισαν» τὸν δρόμο τους ἀπ' τοὺς

«ἐπικίνδυνους» καὶ «ἀντιδραστικούς», ἐκείνη τὴν παγερὴ μέρα, 9 Δεκεμβρίου 1943, ὅλεις οἱ γερμανικὲς φάλαγγες φθάνουν στὰ Καλάβρυτα. «*Ὅλα τὰ ἴσκιαζε ἡ φοβέρα...*».

Σείεται ἡ γῆ ἀπὸ τὸν τρομερὸ γδοῦπο τῆς γερμανικῆς μπότας. Μὲ ἀγριεμένες διαθέσεις καὶ κραυγὲς ἀλλόκοτες, κάνουν περιπολίες στοὺς δρόμους τῆς ἥσυχης κωμόπολης. Γεμίζουν ὀλόγυρα τὰ ὑψώμα-

χεῖο «Παράδεισος»). Μὰ οἱ τραυματίες, παρὰ τὶς ἐκκλήσεις τῶν Καλαβρυτινῶν, ποὺ γνώριζαν πὼς οἱ ὄμηροι εἶναι «*πρόσωπα ἱερά καὶ ἀπαραβίαστα*», εἶχαν ἤδη ἐκτελεσεῖ ἀπὸ τοὺς ἀντάρτες.

Νέες διαταγὲς ἐκδίδει ὁ Λὲ Σουῖρ, ἐπαναλαμβάνοντας «*τὴν ἐκκαθάριση τῶν περιοχῶν παραμονῆς καὶ τὴν ἐπιστροφή τῶν μονάδων στὴ βάση τους, μὲ τὴν ταυτόχρονη ἐφαρμογὴ αὐστηρότατων*

Μόλις ξημέρωσε, πρὶν τὴν ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου, οἱ καμπάνες κτυποῦν δαιμονισμένα. Πετιοῦνται οἱ Καλαματιανοὶ ἀλαφιασμένοι στὶς πόρτες, στὰ παράθυρα, στὰ μπαλκόνια, νὰ μάθουν τί συμβαίνει. Δὲν ἦταν ὁ γνώριμος ἦχος τῆς γλυκιᾶς τους καμπάνας. Προμήνυμα φοβερὸ ξερίζωνε τὰ σωθικά. «*Μήπως φεύγουν οἱ βάρβαροι*», εἶπαν κάποιοι κι ἔψαχναν νὰ διακρίνουν τὶς φάλαγγές τους νὰ ξεμακραίνουν. Ἄλλῃ μιὰ καταχνιὰ καὶ χαμηλὴ ὀμίχλη, ἀπλωμένη ὀλόγυρα, δὲν σ' ἄφηνε νὰ διακρίνεις ἄνθρωπο πέρα ἀπὸ πέντε μέτρα. Κι εἶχαν δώσει οἱ ἀθεόφοβοι τὴν ἐλπίδα τῆς ἀναχώρησής τους σὲ μερικοὺς κατοίκους. «*Τὰ ξημερώματα φεύγουμε*».

τα ἀπὸ σιδερόφρακτους στρατιῶτες, καὶ ὁ Γερμανὸς διοικητὴς προσπαθεῖ νὰ καθουσιάζει τὸν κόσμον μὲ καμουφλαρισμένα κηρύγματα: «*Μὴ φοβᾶστε. Τοὺς ἀντάρτες καταδιώκουμε. Νὰ μᾶς ὑποδείξετε ποῦ κρύβονται. Νὰ παραδώσετε, ἂν ἔχετε, ὄπλα καὶ πολεμικὸ ὕλικό. Μὴν κυκλοφορεῖτε πέραν τῆς 16.00 ὥρας. Ὅποιος ἐπιχειρήσει νὰ βγεῖ ἔξω ἀπὸ τὴν πόλη θὰ θεωρηθεῖ ἀντάρτης καὶ θὰ θανατωθεῖ...*».

Τὴν ἐπομένη, 10 Δεκεμβρίου, ὁ Ὑποστράτηγος Λὲ Σουῖρ, διοικητὴς τῆς 117 Μεραρχίας, ἀναθέτει στὸν Ταγματάρχη Ἐμπερσκπέργκερ, διοικητὴ τοῦ I/749 Τάγματος, «*δύστροπο καὶ σκληρὸ ἀξιωματικό, ποὺ ἐκτελεῖ τυφλὰ κάθε διαταγή*», τὴ διοίκηση τῆς ὄλης «*Ἐπιχείρησης Καλάβρυτα*», ὅπως τὴν ὀνόμασαν οἱ ἴδιοι οἱ Γερμανοί. Ἡ ἐπιχείρηση αὐτὴ ἦταν μία ἀπὸ τὶς πιὸ ἀπάνθρωπες τῆς Βέρμαχτ, ὅχι μόνο στὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ στὴν Εὐρώπῃ ὀλόκληρη. Μέσω ἀσυρμάτου, λοιπόν, ὁ Λὲ Σουῖρ δίνει διαταγὴ «*νὰ ἐκτελεσεῖ ὁ ἀνδρικός πλῆθυσμός καὶ νὰ πυρποληθοῦν τὰ χωριά*». Ξεκινοῦν ἀνακρίσεις. Ἀναζητοῦν τοὺς τρεῖς ἀπὸ τοὺς τέσσερις τραυματίες τῆς μάχης τῆς Κερπινῆς, ποὺ εἶχαν συλληφθεῖ ἀπὸ τοὺς ἀντάρτες καὶ εἶχαν μεταφερθεῖ πρὸς περιθαλψὴ στὸ νοσοκομεῖο τῶν Καλαβρυτῶν (Ξενοδο-

ἀντιποίνων, ὅπως καὶ τὴ μεταφορὰ τῶν κοπαδιῶν, γιὰ νὰ περιοριστοῦν οἱ δυνατότητες διαβίωσης τῶν ἀνταρτῶν στὶς περιοχὲς ὅπου κυριαρχοῦν μέχρι τώρα οἱ συμμορίες». Ταυτόχρονα διατάζει «*σὲ ἀντίποινα γιὰ τὴ θανάτωση τῶν μελῶν τοῦ 1^{ου} καὶ 5^{ου} λόχου τοῦ 749 Συντάγματος Ὀρεινῶν Κυνηγῶν νὰ ἰσοπεδωθοῦν οἱ τοποθεσίες Μαζέικα καὶ Καλάβρυτα. Καὶ τὰ χωριά νὰ ἰσοπεδωθοῦν στὶς περιοχὲς ὅπου ἐγίναν ἔρευνες καὶ στὰ ὁποῖα ἀποδεδειγμένως στεγάστηκαν συμμορίες ἢ ὑπῆρξε ἀντίσταση κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἔρευνας ἢ βρέθηκαν ὄπλα καὶ πυρομαχικά*». Μέχρι τὴν Κυριακὴ 12 Δεκεμβρίου, οἱ ἄνδρες τοῦ μαζεύουν κοπάδια καὶ προμήθειες, ὥστε τὴν ἐπομένη νὰ μεταφερθοῦν στὶς γερμανικὲς βάσεις στὴν Πάτρα καὶ στὸ Αἴγιο.

Νύχτα, παραμονὴ τῆς μεγάλης σφαγῆς, ποῖος μποροῦσε νὰ κλείσει μάτι; Τί θὰ συνέβαινε μὲ τὴν ἀνατολὴ τῆς καινούργιας μέρας; Νύχτα ἐπιληπτικὴ γιὰ τοὺς Καλαβρυτινοὺς, ἐνῶ οἱ Γερμανοὶ κατέστρωναν τὰ λυσσαλέα σχέδιά τους. Κι ὅμως, κάποιοι ἀπ' αὐτοὺς φάνηκαν ἄνθρωποι καὶ ἐνημέρωσαν μὲ νοήματα καὶ σπασμένα ἑλληνικὰ τοὺς ἰδιοκτῆτες τῶν σπιτιῶν ὅπου ἔμεναν γιὰ τὴν ἐπερχόμενη συμφορὰ: «*Ὅταν ξημερώσει, θὰ σκοτώσουν*

ὄλους τοὺς ἄνδρες». Μὰ αὐτοὶ δὲν πῆγαινε ἡ καρδιά τους νὰ μείνουν σὲ κρυψῶνες, ἐγκαταλείποντας τὶς οἰκογένειές τους, κι ἀκολούθησαν τὸν κοινὸ ὄλεθρο...

Μόλις ξημέρωσε, πρὶν τὴν ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου, οἱ καμπάνες κτυποῦν δαιμονισμένα. Πετιοῦνται οἱ Καλαματιανοὶ ἀλαφιασμένοι στὶς πόρτες, στὰ παράθυρα, στὰ μπαλκόνια, νὰ μάθουν τί συμβαίνει. Δὲν ἦταν ὁ γνώριμος ἦχος τῆς γλυκιάς τους καμπάνας. Προμήνυμα φοβερὸ ξερίζωνε τὰ σωθικά. «Μήπως φεύγουν οἱ βάρβαροι», εἶπαν κάποιοι κι ἔψαχναν νὰ διακρίνουν τὶς φάλαγγές τους νὰ ξεμακραίνουν. Ἄλλῃ μιὰ καταχνιὰ καὶ χαμηλὴ ὀμίχλη, ἀπλωμένη ὀλόγυρα, δὲν σ' ἄφηνε νὰ διακρίνεις ἄνθρωπο πέρα ἀπὸ πέντε μέτρα. Κι εἶχαν δώσει οἱ ἀθεόφοβοι τὴν ἐλπίδα τῆς ἀναχώρησής τους σὲ μερικοὺς κατοίκους. «Τὰ ξημερώματα φεύγουμε». Μὰ ἦταν ὅλα παραπαιστικά.

Σὲ λίγο κυκλοφόρησε ἡ εἶδηση πὼς οἱ Γερμανοὶ εἶπαν νὰ πάρουν ὅλοι οἱ κάτοικοι μίαν κουβέρτα ὁ καθένας καὶ τρόφιμα γιὰ μίαν μέρα καὶ νὰ συγκεντρωθοῦν στὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο. Γιὰ νὰ 'χει μὴν ἰδέα ὁ ἀναγνώστης, αὐτὸ ἦταν ἓνα ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ ὠραῖα σχολεῖα, νεοκλασικὰ κτήρια, ποὺ κτίστηκαν σὲ σὲ ἀρκετὰ μέρη τῆς Ἑλλάδας μὲ δωρεὰ τοῦ ἐθνικοῦ εὐεργέτη Ἀνδρέα Συγγροῦ. Οἱ Γερμανοὶ

στὴν ἀγκαλιὰ τῆς μάννας τους. Οἰκογένειες ὀλόκληρες ἄφηναν τὰ σπίτια τους μὲ μάτια βουρκωμένα, σφιγμένα τὰ χεῖλη καὶ τὶς καρδιές σχισμένες ἀπ' τὸν πόνο. Θὰ ξαναγύριζαν; Ἄνθρωποι κάθε κοινωνικῆς τάξης καὶ ἡλικίας, μιὰ πομπὴ νεκρική, μιὰ φάλαγγα ὠθοῦνταν βίαια στὸ ἴδιο μέρος. Περνώντας τὴ σιδερένια ἐξώπορτα τοῦ σχολεῖου, χωρίζονταν οἱ οἰκογένειες καὶ ἀποχαιρετιοῦνταν μὲ σπαραγμὸ ψυχῆς. Τί εἰκόνας, Θεέ μου! Σὲ δύο αἶθουσες οἱ ἄνδρες ἀπὸ 14 ἐτῶν καὶ ἄνω «οἱ ἱκανοὶ πρὸς στράτευση», σὲ τρεῖς τὰ γυναικόπαιδα καὶ οἱ ὑπερήλικες. Ὑπῆρξαν ὡστόσο περιπτώσεις στὶς ὁποῖες 12χρομοὶ ἀνεπτυγμένοι «μπῆκαν» στοὺς

Γύρω στὶς 9 ἡ ὥρα ἀνακοινώνεται ἡ διαταγή: Οἱ ἄνδρες νὰ βγοῦν στὸ προαύλιο καὶ νὰ μποῦν ἀνὰ δύο στὴ γραμμὴ. Παρέλυσαν τὰ πόδια τους.

Ἡ «σωφρονιστικὴ διμοιρία τοῦ τάγματος» τοὺς βγάζει ἀπὸ τὴν πίσω ἐξώπορτα τοῦ σχολεῖου καὶ τοὺς ὀδηγεῖ ψηλὰ στὸ χωράφι τοῦ Καπῆ, σὲ ἀπόσταση 10' ἀπὸ τὸ σχολεῖο. Οἱ ὄμηροι δὲν μποροῦν νὰ σκεφτοῦν τὸ σατανικὸ σχέδιο. Θοδῶνει ὁ νοῦς ἀπ' τὴν ἀγωνία. Κλαῖνε τὰ δωδεκάχρονα παιδιά, τρέμουν οἱ γέροντες. Καὶ φτάνουν ἐκεῖ, σὲ μιὰ ἀμφιθεατρικὴ τοποθεσία, ἐπίτηδες ἐπιλεγμένη, ὥστε ἡ ἐπικλινὴς διαμόρφωση νὰ μὴν ἐπιτρέπει σὲ κανένα νὰ γλιτώσει ἀπ' τὶς ριπὲς τῶν πολυβόλων, ποὺ εἶχαν τοποθετηθεῖ περιμετρικά.

ὅμως χωρὶς καθυστέρηση πλημμύρισαν τὶς γειτονιὲς ἐξαγριωμένοι μὲ τὰ πιστόλια στὰ χέρια, σπρώχνοντας τοὺς φοβισμένους ἀνθρώπους πρὸς τὴν κατεύθυνση τοῦ σχολεῖου. Ἄνδρες, γυναῖκες καὶ παιδιά μικρά, μεγάλα καὶ βυζασταρούδια ἀκόμα

ἄνδρες, ἐνῶ 16χρονοὶ ἀδύναμοι παρέμειναν μὲ τὰ παιδιά.

Γύρω στὶς 9 ἡ ὥρα ἀνακοινώνεται ἡ διαταγή: Οἱ ἄνδρες νὰ βγοῦν στὸ προαύλιο καὶ νὰ μποῦν ἀνὰ δύο στὴ γραμμὴ. Παρέλυσαν τὰ πόδια τους. Ἡ «σωφρονιστικὴ διμοιρία τοῦ τάγματος» τοὺς

βγάξει από την πίσω έξωπορτα του σχολείου και τους οδηγεί ψηλά στο χωράφι του Καπῆ, σὲ ἀπόσταση 10' ἀπὸ τὸ σχολεῖο. Οἱ ὄμηροι δὲν μποροῦν νὰ σκεφτοῦν τὸ σατανικὸ σχέδιο. Θολώνει ὁ νοῦς ἀπ' τὴν ἀγωνία. Κλαῖνε τὰ δωδεκάχρονα παιδιά, τρέμουν οἱ γέροντες. Καὶ φτάνουν ἐκεῖ, σὲ μιὰ ἀμφιθεατρικὴ τοποθεσία, ἐπιτήδες ἐπιλεγμένα, ὥστε ἡ ἐπικλινὴς διαμόρφωση νὰ μὴν ἐπιτρέπει σὲ κανένα νὰ γλιτώσει ἀπ' τὶς ριπὲς τῶν πολυβόλων, ποὺ εἶχαν τοποθετηθεῖ περιμετρικά. Κι ἄλλο δράμα! Οἱ μελλοθάνατοι βλέπουν ἀπὸ ψηλὰ τὴν πόλη τους. Ἦδη διέκριναν καπνοῦς. Σὲ λίγο φθάνει κι ἄλλη φάλαγγα. Στὸ χωράφι τοῦ Καπῆ συγκεντρωμένη ὄλη ἡ καλαβρυτινὴ κοινωρία. Τρεῖς γενιές. Γέροι, ἄνδρες καὶ παιδιά βλέπουν ὀλόγυρα νὰ κινοῦνται Γερμανοὶ σὰν ἀπὸ κάποια κόλλαση. Καὶ μπροστά τους πολλὰ πολυβόλα. *«Γιατί μᾶς φέρατε ἐδῶ; Θὰ μᾶς σκοτώσετε;»*. *«Ὁχι»*, ἀπαντᾷ μὲ κυνισμό ὁ Πυράρχης Τέννερ. *«Κάτι τέτοιο δὲν θὰ γίνῃ ποτέ. Ἔχετε τὸν λόγον τῆς στρατιωτικῆς μου τιμῆς. Τὴν πόλη σας θὰ καταστρέψουμε, γιατί ἀνεφοδιάζονται ἀντάρτες καὶ τὴ χρησιμοποιοῦν ὡς καταφύγιον. Θὰ*

Καλαβρυτικῶν καὶ μὲ κοπάδια ζώων. Οἱ ἐντολὲς γιὰ τὸ πηλιάτικο εἶχαν ἐκτελεστεῖ. Στὶς 11.00' μιὰ γερμανικὴ ὁμάδα ἔρχεται. Πλησιάζουν τὸν Τέννερ καὶ τοῦ δίνουν ἓνα χαρτί. Καλοῦνται: ὁ Διευθυντὴς τῆς Ἐθνικῆς Τράπεζας, τῆς Ἀθηναϊκῆς καὶ Διευθυντὴς τοῦ Ταμείου. Μὲ συνοδεία στρατιωτῶν κατευθύνονται στὴν πόλη, κι ὅταν ἐπιστρέφουν σὲ μία ὥρα, ὠχροὶ καὶ ξέπνοοι, ψιθυρίζουν στοὺς συμπολιτῆς τους πὼς τοὺς πῆραν τὰ χρηματοκιβώ-

Γέροι, ἄνδρες καὶ παιδιά βλέπουν ὀλόγυρα νὰ κινοῦνται Γερμανοὶ σὰν ἀπὸ κάποια κόλλαση. Καὶ μπροστά τους πολλὰ πολυβόλα. *«Γιατί μᾶς φέρατε ἐδῶ; Θὰ μᾶς σκοτώσετε;»*. *«Ὁχι»*, ἀπαντᾷ μὲ κυνισμό ὁ Πυράρχης Τέννερ. *«Κάτι τέτοιο δὲν θὰ γίνῃ ποτέ. Ἔχετε τὸν λόγον τῆς στρατιωτικῆς μου τιμῆς. Τὴν πόλη σας θὰ καταστρέψουμε, γιατί ἀνεφοδιάζονται ἀντάρτες καὶ τὴ χρησιμοποιοῦν ὡς καταφύγιον. Θὰ σᾶς μεταφέρουμε σὲ ἄλλο μέρος»*.

σᾶς μεταφέρουμε σὲ ἄλλο μέρος».

Μιὰ ἐλπίδας ζητοῦσαν οἱ μελλοθάνατοι, κι ἀγκιστρῶθηκαν ἀπ' αὐτήν. Μὰ ὅσο περνᾷ ἡ ὥρα, οἱ Γερμανοὶ ἀνησυχοῦν. Φοβοῦνται μὴν ξεσπάσει τὸ πῆθος. Βλέπουν μὲ τὰ κιάλια τους στὰ γύρω βουνά. Φοβοῦνται τὸν ἑαυτό τους, τὰ στοιχεῖα τῆς φύσης, μιὰ πιθανὴ ἐπίθεση τῶν ἀνταρτῶν. Κι οἱ Καλαβρυτινοὶ ξεχωρίζουν τώρα τὰ σπιτία τους τυλιγμένα στὶς φλόγες. Καπνοὶ κι ἀντάρτα. *«Κι ἂν φτάσουν οἱ φλόγες στὸ σχολεῖο, θὰ καοῦν κλεισμένες ἐκεῖ οἱ γυναῖκές μας, τὰ παιδιά μας, οἱ μάννες μας, τ' ἀδέρφια μας, Οἱ γέροντες;»*. Ἀγωνία καὶ τρέμουλο. Στὶς 10.30' ἓνα σφύριγμα ἀκούστηκε. Ἦταν τὸ σφύριγμα τοῦ «Μουντζούρη», ὅπως ἔλεγαν τὸν ὀδοντωτὸ. Ἔφευγε φορτωμένος μὲ σοδειὲς τῶν

τια, ἀλλὰ λήστεψαν καὶ τοὺς ἴδιους. Τοὺς πῆραν ρολόγια, δακτυλίδια, χρήματα... Τόσος ξεπεσμός!

Κι ἐνῶ σκέπτονται νὰ φωνάξουν καὶ νὰ χυμῆξουν πάνω στὰ πολυβόλα, μιὰ πράσινη φωτοβολίδα φωτίζει τὸν ὀρίζοντα καὶ χρωματίζει τὸν οὐρανό. Καὶ σὲ λίγα λεπτὰ δευτέρη φωτοβολίδα, κόκκινη αὐτὴ τὴ φορά, ἀκολουθεῖ τὴν τροχιά τῆς πρώτης. Ἔτσι δόθηκε τὸ σῆμα τοῦ θανάτου. Τότε ὁ Τέννερ σηκώνει τὸ χέρι του καὶ δίνει τὸ σύνθημα γιὰ τὴν ἐκτέλεση τῶν ἀθῶων. Τὸ ρολοῖ δείχνει 2.34'. Ἀμέσως 8-10 μυδράλια ξεκύνουν φωτιὰ καὶ σίδερο, στέλνοντας σταυρωτὰ τὶς βολίδες τους, ἐνῶ οἱ Καλαβρυτινοὶ ζητωκραυγάζουν μ' ὅση δύναμη τοὺς ἔχει μείνει. Μὰ οἱ δοιοφόνοι θερίζουν κορμιά. Γιὰ μιὰ στιγμὴ ὁ Πάνος Γιωργανιάς, ὁ φτασμένος

Καθαβρυτινὸς ποινικολόγος, φωνάζει: «*Ἀδέλφια, τῶν πολλῶν ὁ θάνατος δὲν εἶναι θάνατος. Γιὰ τὴν πατρίδα μιὰ φορὰ κανεὶς πεθαίνει θεία ἢ δάφνη!*». Φωνὲς ὕστατες δονοῦν τὸν ἀέρα. Οἱ βάρβαροι ἐξαγριώνονται, καὶ ὁ Τέννερ κουνάει τὰ χέρια νευρικά, γιὰ νὰ ἐπιταχύνουν τὰ μυδράλια τὸν ρυθμὸ τῆς ἐκτέλεσης. Κι ὅσο τὰ μυδράλια μουγκρίζουν, στοιβάζονται τὰ πτώματα, καὶ τὰ βογγητὰ τοῦ θανάτου σβήνουν τὶς ζητωκραυγές! *«Χαλασμός. Θάνατος πέρα ὡς πέρα...»*.

Ἔνα πλῆθος πάνω ἀπὸ χίλιους ἀνθρώπους σωριασμένο ἀναίσθητο καὶ αἰμόφυρτο. Ἐκατόμβες θυσίας ἀθῶων στὸν βωμὸ τῆς Πατρίδας! Καὶ οἱ Γερμανοὶ, ψυχροὶ, χωρὶς ἴχνος συναίσθησης μπροστὰ στὸν χαμό, πλησιάζουν μὲ τὰ πιστόλια στὰ χέρια

σπάθειες νὰ σπάσουν τὰ τζάμια, τὰ σύρματα, τὶς πόρτες. Κάποιοι γέροντες σπρώχνουν ν' ἀνοίξουν, καὶ σάν «ἀπὸ μηχανῆς θεός» ἕνας Ἀλσατὸς φρουρός, πατέρας ὁ ἴδιος πολλῶν παιδιῶν, ἀψηφᾷ τὴ ζωὴ του κι ἀνοίγει τὴν πόρτα. Ξεπετιοῦνται ἔξω τὰ γυναικόπαιδα μὲ ἰλυγμούς, κλαῖνε τὰ παιδιά, φωνές, πανδαιμόνιο ἀλλοθλαγμῶν, ποδοπάτημα, καὶ νὰ οἱ Γερμανοὶ μπροστὰ τους. Δὲν ἀφήνουν τὸν συρφετὸ ἐκεῖνο νὰ στραφεῖ πρὸς τὸ χωράφι τοῦ Καπῆ, μήπως καὶ δώσουν βοήθεια σὲ κάποιον τραυματισμένο, καὶ γερμίζει ὁ κάμπος ἀπὸ κοπάδια γυναικῶν, παιδιῶν, γερόντων ποὺ τουρτουρίζουν ἀπ' τὸ κρῦο. Ποῦ νὰ πᾶνε; *«Ποῦ εἶναι οἱ ἄνδρες μας, τὰ παιδιὰ μας;»*, φωνάζουν, ὅταν γύρω στὶς 4 ἡ ὥρα μιὰ γυναίκα σπαράζοντας κραυγάζει: *«Ἐλῆτε*

Τὸ ρολοὶ δείχνει 2.34'. Ἀμέσως 8-10 μυδράλια ξεχύνουν φωτιὰ καὶ σίδηρο, στέλνοντας σταυρωτὰ τὶς βοηλίδες τους, ἐνῶ οἱ Καθαβρυτινοὶ ζητωκραυγάζουν μ' ὅση δύναμη τοὺς ἔχει μείνει. Μὰ οἱ δολοφόνοι θερίζουν κορμιά. Γιὰ μιὰ στιγμή ὁ Πάνος Γιωργανιδᾶς, ὁ φτασμένος Καθαβρυτινὸς ποινικολόγος, φωνάζει: *«Ἀδέλφια, τῶν πολλῶν ὁ θάνατος δὲν εἶναι θάνατος. Γιὰ τὴν πατρίδα μιὰ φορὰ κανεὶς πεθαίνει θεία ἢ δάφνη!»*

καὶ ρίχνουν μὲ μανία τὶς χαριστικὲς βοῆδες... Ὑστερα, βλέποντας μὲ σαδισμό τὰ κατορθώματά τους, μπαίνουν στὴ γραμμὴ καὶ κατευθύνονται πρὸς τὸν σταθμὸ, τραγουδώντας τὴ «Λιπὴ Μαρλέν...», οἱ ἀνάληγτοι...

Τὸ χωράφι τοῦ Καπῆ πνιγμένο στὸ αἷμα. Τὰ λόγια περιττά. *«Φεῦ! Οἰκτρὸν ἰδεῖν τε καὶ λέγειν»*. Κι ἐνῶ τὰ βογγητὰ σμίγουν μὲ τὴ μυρωδιὰ τοῦ θανάτου, ἄλλο ἐπεισόδιο τῆς τραγωδίας ἐκτυλίσσεται στὸ σχολεῖο. Ἐκεῖ στοιβαγμένα γυναικόπαιδα καὶ γέροντες, παγιδευμένοι στὶς αἰθουσες μὲ τὴν ἀγωνία τῶν δικῶν τους νὰ χτυπᾷ τὰ μηλίγγια τους, πνίγονται ἀπ' τοὺς καπνοὺς. Ψελλίζονται τὶς προσευχὲς τους. Κάποιες γυναῖκες ψάλλουν τὴν Παράκληση στὴ Θεομήτορα καὶ ἐπικαλοῦνται τὴ μεσιτεία Της *«πρὸς τὸν φιλόανθρωπον Θεόν»*. Μὰ καθὼς βλέπουν ἀπὸ τὰ παράθυρα τῶν αἰθουσῶν τὰ σπίτια τους νὰ καίγονται, νὰ λαμπαδιάζουν οἱ γειτονικὲς κατοικίες, ἀναμμένα ξύλα νὰ πέφτουν στὴν αὐλὴ τοῦ σχολεῖου, σφαδάζουν στὴν ἰδέα πὼς θὰ καοῦν ὅλοι τους ζωντανοί. Κάνουν προ-

νὰ δεῖτε τοὺς λεβέντες μας... Τοὺς σκότωσαν ὅλους στοῦ Καπῆ τὸ χωράφι». Θρῆνος καὶ κλαυθμὸς καὶ ὄδυρμος... *«Ἐρμιά παντοῦ...»!*

Πῶς νὰ ἐγκαταλείψουν τοὺς νεκροὺς στὴ μοναξιά τους; Ποῦ νὰ βουβάνει ἡ νύχτα τοὺς καπμούς; Τὰ σκυλιὰ ἀλυχοῦν παράξενα. Καὶ τὸ μονότονο κλαυθμύρισμα τῆς κουκουβάγιας, πένθιμη μουσικὴ ὑπόκρουση στὸ σκηνικὸ τῆς μεγάλης συμφορᾶς. Ποῦ νὰ σταθοῦν οἱ ὄρφανέμενες οἰκογένειες; Τὰ σπίτια τους, τὶς ἐκκλησιές, τὸ σχολεῖο, ὅλα τὰ φαγεὶ ἢ φωτιά. Μάζεψαν τὶς καταρρακωμένες ψυχὲς τους καὶ κούρνιασαν σὲ σπηλιές, σὲ στάβλους, σὲ κοτέτσια, σὲ ἐρημοκκλήσια, νηστικοὶ καὶ διψασμένοι, πνιγμένοι στὸν πόνο καὶ τὴν ἀπελπισία, σκιὲς ἀνθρώπων μὲ τὰ παιδιά στὴν ἀγκαλιά τους μέσα στὴν παγωνιὰ ἐκεῖνης τῆς κολασμένης νύχτας.

«Ἄ! Τί νύχτα ἦταν ἐκείνη, ποὺ τὴν τρέμει ὁ λογισμὸς;»

γράφει ὁ Διονύσιος Σολωμὸς γιὰ τὴ φοβερὴ νύχτα πολέμου κατὰ τὴν πολιορκία τῆς Τριπολιτσᾶς. Μὰ ἐδῶ ἦταν πόλεμος ὀδύνης στὰ σπλάχνα ἐξου-

θενωμένων υπάρξεων.

Κι απ' τὰ ξημερώματα ὄλοι στὸ χωράφι τοῦ Καπῆ. Ἡ τελευταία πράξη τοῦ δράματος. Τὸ χρέος τῆς ταφῆς τῶν νεκρῶν. Ἄμοιρες καὶ ἀνήμπορες γυναῖκες ποῦ βρῆκαν τὴ δύναμη νὰ ἀναγνωρίσουν τοὺς δικούς τους –ἀνάμεσα σὲ ἄμορφες μᾶζες– καὶ πῶς νὰ τοὺς μεταφέρουν ὡς τὸ νεκροταφεῖο. Πῶς νὰ κουβαλήσει μιὰ μάννα πέντε παιδιὰ σκοτωμένα

τέσσερις καλόγηροι κι ὁ φύλακας τοῦ Μοναστηριοῦ. Εὐτυχῶς οἱ νεώτεροι πρόλαβαν καὶ γλιτώσαν στὰ βουνά. Καὶ ὑποστηρίζει ὁ Στρατιωτικὸς Διοικητὴς Ἑλλάδος Γερμανὸς Spreidel, δικαιολογώντας στὶς ἐλληνικὲς Ἀρχὲς τὴν ἐπίθεση στὴν Ἁγία Λαύρα, ὅτι: «Τὸ Μοναστήριον ἤσκησεν ἄμυναν καὶ παρέστη ἀνάγκη νὰ καταληφθῆ κατόπιν μάχης...». «Κατεστράφησαν ἐκ θεμελίων τὰ Καθάρβυτα»...

Ὁ Ἀκαδημαϊκὸς Σπύρος Μελλᾶς, ὅταν τὸν Ἰούνιο τοῦ 1945 ἐπισκέφθηκε τὸν ἐρημότοπο τῶν Καθαβρύτων μὲ ἀνταποκριτὲς καὶ ξένους δημοσιογράφους, ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων: «Ἐδῶ δὲν εἶναι τὸ θέαμα τῆς φρενιασμένης ῥύσσης ἐναντίον τῶν ἀψύχων ποὺ ἀποτελεῖ τὴν κύρια ἔκφραση τοῦ δράματος. Ἀλλ' ὅτι, προπάντων, μέσα σ' αὐτὰ τὰ ἐρείπια καταδικάστηκαν νὰ ζοῦν, νὰ κυκλοφοροῦν καὶ νὰ λειώνουν ἑκατοντάδες ἀδύνατα πλάσματα, γυναῖκες, παιδιά, ὑπέργηροι, ποὺ ἔγιναν μάρτυρες τῆς ὀμαδικῆς τραγωδίας τῶν πιὸ ἀγαπημένων τους προσώπων, ποὺ δὲν μποροῦν οὔτε στιγμή νὰ ξεχάσουν τίς συγκλονιστικὲς φάσεις της. [...] Πουθενά, ὄχι μόνο στὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ στὴ γῆ ὀλόκληρη, δὲν ἔχει διαπραχθεῖ ἐναντίον ἀθῶων ὀμαδικὸ ἔγκλημα τόσο ἀνατριχιαστικό...».

καὶ μὲ τὸν ἄνδρα τῆς ἑξί; Καὶ τὸ ἄνοιγμα τῶν τάφων μὲ τὰ χέρια, μὲ σκαλιστήρια, μὲ σκεπάρνια, μὲ ξύλα. Τόση τραγικότητα σωριασμένη στὴν καρδιά καὶ στὴ φύση ὀλόγυρα. Καὶ ποιὸς νὰ ψάλει τὴ νεκρῶσιμη ἀκοιλουθία; Κι ὁ παπα-Καλὸς, ὁ ἱερέας τους, κατακρεουργημένος στὸν τύμβο τῶν θυμάτων τῆς γερμανικῆς θηριωδίας ἦταν καὶ ξενοχωρίτες ἀνάμεσα στοὺς νεκρούς. Τσοπάνηδες, ἐργάτες ἀπ' τὴν Εὐβοία ποὺ δούλευαν στὰ λιγνιτωρυχεῖα, περαστικοὶ ἔμποροι, δημόσιοι υπάλληλοι καὶ πολλοὶ ἄλλοι... Ἀλλὰ καὶ κάτω ἀπ' τοὺς σκοτωμένους –ὦ, τί θαῦμα!– ξεπετάχθηκαν ζωντανοὶ δεκατρεῖς Καθαβρυτινοί, γιὰ νὰ θυμοῦνται ἐκεῖνες τίς τρομερὲς στιγμὲς τῆς μεγάλης σφαγῆς καὶ νὰ τροφοδοτοῦν τὴν ἱστορικὴ μνήμη μὲ τίς φρικτὲς λεπτομέρειες...

Τὸ ὀλοκαύτωμα συνεχίστηκε τὸ πρωτὶ τῆς ἐπομένης μέρας. Οἱ Γερμανοὶ ἔκαψαν τὸ χωριὸ Βισοκὰ καὶ κατέστρεψαν τὸ ἱστορικὸ μοναστήρι τῆς Ἁγίας Λαύρας. Ἐκεῖ, κάτω ἀπὸ τὸν πλάτανο, ὅπου ὀρκίστηκαν τὸ 1821 οἱ πρόκριτοι τῶν Καθαβρύτων γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τοῦ Γένους, θυσιάζονταν τώρα

Ὁ Ἀκαδημαϊκὸς Σπύρος Μελλᾶς, ὅταν τὸν Ἰούνιο τοῦ 1945 ἐπισκέφθηκε τὸν ἐρημότοπο τῶν Καθαβρύτων μὲ ἀνταποκριτὲς καὶ ξένους δημοσιογράφους, ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων: «Ἐδῶ δὲν εἶναι τὸ θέαμα τῆς φρενιασμένης ῥύσσης ἐναντίον τῶν ἀψύχων ποὺ ἀποτελεῖ τὴν κύρια ἔκφραση τοῦ δράματος. Ἀλλ' ὅτι, προπάντων, μέσα σ' αὐτὰ τὰ ἐρείπια καταδικάστηκαν νὰ ζοῦν, νὰ κυκλοφοροῦν καὶ νὰ λειώνουν ἑκατοντάδες ἀδύνατα πλάσματα, γυναῖκες, παιδιά, ὑπέργηροι, ποὺ ἔγιναν μάρτυρες τῆς ὀμαδικῆς τραγωδίας τῶν πιὸ ἀγαπημένων τους προσώπων, ποὺ δὲν μποροῦν οὔτε στιγμή νὰ ξεχάσουν τίς συγκλονιστικὲς φάσεις της. [...] Πουθενά, ὄχι μόνο στὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ στὴ γῆ ὀλόκληρη, δὲν ἔχει διαπραχθεῖ ἐναντίον ἀθῶων ὀμαδικὸ ἔγκλημα τόσο ἀνατριχιαστικό...».

Ἡ Ὄμοσπονδιακὴ Δημοκρατία τῆς Γερμανίας ἔχει ἀναγνωρίσει τὴ ναζιστικὴ ἀγριότητα κατὰ τῶν Καθαβρύτων, καταδικάζοντας τὰ ἀποτρόπαια ἐγκλήματα. Καμιά ἀποζημίωση ὄμως! Τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 2000, ὁ τότε Πρόεδρος τῆς Ὄμοσπονδιακῆς

Γερμανίας Γιοχάννες Ράου επισκέφθηκε τὰ Καλάβρυτα καὶ ἐξέφρασε τὰ συναισθήματα ντροπῆς καὶ βαθιᾶς θλίψης γιὰ τὴν τραγωδία. Ἄλλὰ δὲν ἀναφέρθηκε κἂν στὸ ζήτημα τῶν ἀποζημιώσεων.

Ὦνει ὁ ἐθνικός μας ποιητής. Ἡ νέα πόλη εὐημερεῖ, μὰ κρατεῖ στὴν καρδιά τὴ θυσία τῶν Ἡρώων τῆς. Καὶ ὅπως μονολογεῖ ὁ Σεφέρης γιὰ τοὺς σκοτωμένους φίλους τοῦ Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, «*Στάζει*

Τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 2000, ὁ τότε Πρόεδρος τῆς Ὀμοσπονδιακῆς Γερμανίας Γιοχάννες Ράου ἐπισκέφθηκε τὰ Καλάβρυτα καὶ ἐξέφρασε τὰ συναισθήματα ντροπῆς καὶ βαθιᾶς θλίψης γιὰ τὴν τραγωδία. Ἄλλὰ δὲν ἀναφέρθηκε κἂν στὸ ζήτημα τῶν ἀποζημιώσεων.

700 σπίτια εἶχαν τὰ Καλάβρυτα. Σὲ στατιστικὴ τοῦ ὑπουργείου Κοινωνικῆς Προνοίας τοῦ 1946 ἀναφέρεται ὅτι καταστράφηκαν ὀλοσχερῶς τὰ 640. Ἐρειπωμένες ἐκκλησίες καὶ σχολεῖα... Κι ἡ ἀναφορά τῶν πεπραγμένων τῆς γερμανικῆς 117 Μεραρχίας, μὲ ἡμερομηνία 19 Ἰανουαρίου 1944, μὲ ψυχρότητα

τὴ μέρα στάζει στὸν ὕπνο μνησιπήμων ὁ πόνος», ἔτσι καὶ ἐδῶ ὁ πόνος στάζει νύχτα-μέρα... Τόσα ὀνόματα θυμάτων χαραγμένα στὰ μνημεῖα τῶν Καλαβρύτων! Τόσοι σταυροὶ στὸ νεκροταφεῖο καὶ σὲ περιοχὲς τῆς υπαίθρου, ποῦ νὰ σ' ἀφήσουν νὰ ξεχάσεις! Μὰ κι ὄλοι οἱ Ἕλληνες, κι ἂν δὲν φτά-

Ἐδῶ καὶ πολλὰ χρόνια ἀνθεῖ στὰ Καλάβρυτα μιὰ καινούργια ζωὴ μέσα ἀπ' τὰ χαλάσματα. «*Τὸ χάσμα π' ἄνοιξε ὁ σεισμός εὐθύς ἐγιόμισε ἄνθη»,* ἐπιβεβαιώνει ὁ ἐθνικός μας ποιητής. Ἡ νέα πόλη εὐημερεῖ, μὰ κρατεῖ στὴν καρδιά τὴ θυσία τῶν Ἡρώων τῆς. Καὶ ὅπως μονολογεῖ ὁ Σεφέρης γιὰ τοὺς σκοτωμένους φίλους τοῦ Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, «*Στάζει τὴ μέρα στάζει στὸν ὕπνο μνησιπήμων ὁ πόνος»,* ἔτσι καὶ ἐδῶ ὁ πόνος στάζει νύχτα-μέρα...

γνωστοποιεῖ: «*Κατεστράφησαν 24 χωριά, 3 μονές. Οἱ ἐκτελεσθέντες ἀνῆλθον εἰς 696 ἄνδρες.* Μόνο; Μά, ὁ Δημήτρης Καλδῆρης, μαθητῆς τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου στὰ Καλάβρυτα τοῦ 1943, ἐκλείσει τότε μέσα στὴν παιδικὴ του ψυχὴ τὴν κάθε στιγμὴ ἐκείνου τοῦ ὀλέθρου κι ἀποτύπωσε μὲ βαθύτατο πόνο ἀνατριχιαστικὲς λεπτομέρειες στὸ βιβλίο του *Τὸ δράμα τῶν Καλαβρύτων*, πολὺτιμη προσφορά στὴν ἱστορικὴ μνήμη. Κι ἄλλοι πολλοὶ πονεμένοι γράφουν καὶ ἀπομνημονεύουν τὴν πικρὴ ἀλήθεια γιὰ ἐκεῖνα τὰ συγερά ἐγκλήματα τῶν ναζί.

Ἐδῶ καὶ πολλὰ χρόνια ἀνθεῖ στὰ Καλάβρυτα μιὰ καινούργια ζωὴ μέσα ἀπ' τὰ χαλάσματα. «*Τὸ χάσμα π' ἄνοιξε ὁ σεισμός εὐθύς ἐγιόμισε ἄνθη»,* ἐπιβεβαι-

σαμε ὡς τὰ Καλάβρυτα, μὲ θλίψη κρατήσαμε μέσα μας τὴ μαρτυρικὴ θυσία τῶν ἐκτελεσθέντων... Καὶ μὲ ἐθνικὴ εὐαισθησία προσκυνοῦμε τὸν ἀγιασμένο τόπο τοῦ φρικτοῦ μαρτυρίου, ἐκεῖ ὅπου σήμερα ὑψώνεται ὁ πανύψηλος Σταυρός, στὸν λόφο τοῦ Καπῆ. Ἄλλὰ καὶ ἐκ βάθους ψυχῆς δεόμεθα ὑπὲρ ἀναπαύσεως «*ἐν χώρᾳ ζώντων*», «*εἰς τὴν αἰωνίαν μακαριότητα*», τῶν 1300 Καλαβρυτικῶν μαρτύρων, γονατίζοντας εὐλαβικὰ στὴν ἐκατόμβη τῆς θυσίας τους, ὅπου τρεμοπαίζουν οἱ φλόγες τῶν 1300 κανδηλιῶν!

A. K. ΚΟΡΝΑΡΟΥ-ΚΑΛΑΜΑΡΑ

‘Οδοιπόροι στὸν χρόνο

Μὲ τρομάζει ὁ κόσμος ποὺ ζοῦμε,
μὲ τρομάζουν τὰ γιάλινα μάτια του,
ποὺ ἐπίμονα ψάχνουν νὰ βροῦνε
τῆς ψυχῆς τὰ κρυμμένα κιτάπια μου.

Μὲ τρομάζουν οἱ ἄδειες πηλατεῖες,
οἱ φωνὲς τῶν παιδιῶν λιγοστέψανε,
στὰ παλιὰ σινεμὰ οἱ ταινίες
στὰ ρομάντζα ποὺ παίζαν πιστέψαμε.

Καὶ περνᾷ ἡ βροχὴ χλιαρά, ἓνα τίποτα,
ὁδοιπόροι στὸν χρόνο χαμένοι,
απνηγύρι τὸ πρῶτό μας σκίρτημα,
ποὺ μιὰ πίκρα στὸ τέλος μᾶς φέρνει.

Μὲς στὴν τρέλα τριγύρω οἱ ἄνθρωποι
ὄλο τρέχουν καὶ κάτι ζητᾶνε,
ψευδαισθήσεις ποὺ φεύγουν καὶ ἔργονται
καὶ δὲν ξέρουμε πιά ποῦ νὰ πᾶμε.

ΚΙΚΗ ΒΕΡΟΥΧΗ

Δημητσάνα - Όρλωφικά

Στή μεγάλη περίοδο της Τουρκοκρατίας, οί Έλληνες δέν έπαψαν ποτέ νά άντιστέκονται και νά όραματίζονται τήν άπελευθέρωσή τους άπό τους Όθωμανούς. Άμέσως μετά τήν Άλωση, δημιουργήθηκαν πύρινες άντιστάσεις, και σημειώθηκαν έξεγέρσεις σέ διάφορα μέρη τής ήπειρωτικής Έλλάδας, και κυρίως στην Πελοπόννησο, που άναδείχθηκε σέ κέντρο τών έξεγερμένων. Αυτή πλήρωσε και βαρύ φόρο αίματος. Άλλή και στην Εύρώπη έγιναν έξεγέρσεις.

Περίπου τò έτος 1770, ό Άνανίας Λαμπάρδης άπό τή Δημητσάνα, χάρη στη μόρφωση και τήν κοινωνική του δράση, έφθασε και έγινε επίσκοπος Δημητσάνας. Μόλις που είχε πατήσει τὰ 40 χρόνια του. Άργότερα έγινε μητροπολίτης Λακεδαιμόνος με έδρα τόν Μυστρά. Με σκοπό νά άναπτύξει, τάχα, τήν οικιακή βιοτεχνία, ίδρυσε στη Δημητσάνα με χρήματα τής εύπορης οικογένειάς του δύο μαρουτόμυλους. Αυτό άνησύχισε τόν Τουρκο διοικητή του Μοριά. Και ή άνησυχία του δέν άργησε νά γίνει όργή.

Μετά άπό λίγο, χωρίς φερμάνι, στέλνει άπόσπασμα με τήν έντολή νά έκτελέσουν άμέσως τόν Δεσπότη. «Έλα νά σε κρύψουμε, όσο νά καλημάρουν τὰ πράγματα, νά άγωνιστούμε», του είπαν οί προύχοντες. Άλλή ό Άνανίας άρνήθηκε, για νά μη βάλει τόν Έλληνισμό σέ κίνδυνο και νά μην έμποδιστούν οί προετοιμασίες του ξεσηκωμού. Έτσι, έμεινε στη θέση του. Όταν τò τουρκικό άπόσπασμα έφτασε στόν Μυστρά, βρήκε τόν ιεράρχη μας νά περιμένει έτοιμος. Μέχρι που είχε μεταλάβει. Στην πόρτα τούς περίμενε. Με τò χαμόγελο

στά χείλη. Στην πόρτα τόν έκτέλεσαν. Του πήραν τò κεφάλι. Και τò άγιο του σώμα έμεινε άταφο τρεις μέρες στην άγορά του Μυστρά. Και οί συγγενείς του στη Δημητσάνα κυνηγήθηκαν, ή δέ περιουσία τους δημεύθηκε.

Άλλή ό Άνανίας είχε προλάβει και είχε βοη-

«Έλα νά σε κρύψουμε, όσο νά καλημάρουν τὰ πράγματα, νά άγωνιστούμε», του είπαν οί προύχοντες. Άλλή ό Άνανίας άρνήθηκε, για νά μη βάλει τόν Έλληνισμό σέ κίνδυνο και νά μην έμποδιστούν οί προετοιμασίες του ξεσηκωμού. Έτσι, έμεινε στη θέση του. Όταν τò τουρκικό άπόσπασμα έφτασε στόν Μυστρά, βρήκε τόν ιεράρχη μας νά περιμένει έτοιμος. Μέχρι που είχε μεταλάβει. Στην πόρτα τούς περίμενε. Με τò χαμόγελο στά χείλη. Στην πόρτα τόν έκτέλεσαν. Του πήραν τò κεφάλι.

θήσει την ίδρυση της ξακουσμένης Σχολής Δημοτσάνης, είχε συντάξει έγγραφα με πολύτιμες ιστορικές πληροφορίες, είχε ανυψώσει το ηθικό των σκλάβων. Λίγο είναι; Τί τα θέλεις όμως... Ό χαμός του μάς έστοίχισε.

Και έτσι μαζεύονταν, μαζεύονταν πολλὰ, μαζεύονταν, και ἄλλο δὲν χωροῦσαν.

Μιὰ μεγάλη προσπάθεια ἀποτίναξης τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ ἀπὸ τοὺς ὑποδουλωμένους Ἑλληνας πραγματοποιήθηκε 50 χρόνια πρὶν τὴν Ἐπανάσταση, τὸ 1770. Τὰ Ὀρλωφικά, ὅπως ἔμειναν στὴν Ἱστορία. Ἡ ἀποτυχημένη ἐπανάσταση, ποὺ ὑποκινήθηκε ἀπὸ τοὺς Ρώσους καὶ τὴν τσαρίνα Αἰκατερίνη Β΄ τῆς Ρωσίας.

Ἡ παντοδύναμη Αἰκατερίνη τῆς Ρωσίας εἶχε ἀπο-

τῆς ἐξέγερσης. Ἄ, πόσος ἐνθουσιασμός! Ἐφευγαν ἀπὸ τὰ χωριά τους, σὲ ὅλη τὴ Μάνη. Μπροστὰ πήγαιναν οἱ παπάδες, παραπίσω ὁ κόσμος, μὲ πυροβολισμοὺς καὶ μὲ ἄσματα. Νὰ ὑποδεθοῦν τοὺς ἐλευθερωτές. Μὲ τὴ βοήθεια ὀλέκερης τῆς μοραϊτικῆς κληφτουριάς, ἀρχίησαν οἱ ἐπιθέσεις, ἴσα πάνω στὴν Τουρκιά, ποὺ γνώρισε μεγάλες συμφορές. Γονάτισε καὶ ἄρχισε νὰ παραδίνει χωριά. Βαστάτε, τοὺς ἔλεγαν, βαστάτε, καὶ ὅπου νᾶναι φτάνει ἄλλη ἐνίσχυση, μεγάλη, ἀπὸ τὴ Ρωσία. Καὶ καρτέραγαν καὶ βαστοῦσαν καὶ χάλιασαν Τούρκους κι ἄλλους. Μὰ βοήθεια δὲν ἔφτασε ποτέ. Καὶ ἀντὶ γιὰ ἐνίσχυση, κατεβήκανε λεφούσια οἱ Τουρκαῖβοι, μυρμηγκίασε ἡ γῆ μας, πάει, ξεμάτωσε ὁ Μοριάς, κι ὁ Μόσχοβος ἐγκατέλειψε, καταστραφήκαμε...

Μιὰ μεγάλη προσπάθεια ἀποτίναξης τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ ἀπὸ τοὺς ὑποδουλωμένους Ἑλληνας πραγματοποιήθηκε 50 χρόνια πρὶν τὴν Ἐπανάσταση, τὸ 1770. Τὰ Ὀρλωφικά, ὅπως ἔμειναν στὴν Ἱστορία. Ἡ ἀποτυχημένη ἐπανάσταση, ποὺ ὑποκινήθηκε ἀπὸ τοὺς Ρώσους καὶ τὴν τσαρίνα Αἰκατερίνη Β΄ τῆς Ρωσίας.

φασίσει ὅτι τῆς χρειάζονταν οἱ χριστιανικοὶ λαοί. Τῆς χρειάζονταν στοὺς πολέμους της μὲ τοὺς Ὀθωμανοὺς. Ἡ Ρωσία ἦταν ὁ βασικὸς ἀντίπαλος τῶν Ὀθωμανῶν ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Μεγάλου Πέτρου, καὶ ἔτσι ὁ στόχος τῆς διάλυσης τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας ἦταν ἡ κυριώτερη ἐπιδίωξη τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τῆς Αἰκατερίνης Β΄. Νὰ μᾶς χρησιμοποιήσει ἤθελε. Καὶ τὴ διέγερση τῶν σκλάβων τὴν πῆραν πάνω τους οἱ ἀδελφοὶ Ὀρλωφ. Αὐτοὶ εἶχαν φροντίσει νὰ μαθευτεῖ πῶς, νά, φτάνει ὁ ρωσικὸς στρατός, γιὰ νὰ ἀπελευθερώσει τοὺς σκλαβωμένους καὶ ἀδικημένους.

Πάνω στὴν ὥρα ἔφτασαν στὴ Μάνη, ποὺ τὴν ἔβλεπαν σὰν ὄρμητήριο. Πάνω στὴν ὥρα φυτεύτηκε ἡ ἐλπίδα, γιὰτὶ ὁ κόσμος εἶχε καταπέσει ἀπὸ τὰ πολλὰ κακουργήματα. Γι' αὐτὸ ἀρπάχτηκαν ἀπὸ τὶς ὑποσχέσεις. Μόνο οἱ Μαυρομιχαλαῖοι σκιαχτήκανε. «Μή», εἶπαν, «ῥάθος! Δὲν γνωρίζετε ποιά εἶναι ἡ πραγματικότητα». Μὰ οἱ πατριῶτες βούλωναν τὰ αὐτιά τους στὶς διαφωνίες. Καὶ σὰν ἔφτασε ἡ πρώτη ναυτικὴ μοῖρα –ποὺ ἦταν, τί ἦταν, ἕνα τίποτα ἦταν μπροστὰ σὰ ὅσα εἶχαν τάξει–, δόθηκε τὸ σύνθημα

«Μοριά, ἀθάνατε Μοριά, χιλιотραγουδισμένε, ποὺ γιὰ τιμὴ καὶ λευτεριά στὸ αἷμα βουτηγμένε», μαθαίναμε κάποτε... Τελειώνω μὲ δύο στροφές ἀπὸ τὸν «Ὕμνον εἰς τὴν Ἐλευθερίαν»:

Ἄλλος σοῦ ἔκλαψε εἰς τὰ στήθια,

ἀλλ' ἀνάσασιν καμιά.

Ἄλλος σοῦ ἔταξε βοήθεια

καὶ σὲ γέλασε πικρά.

Μοναχὴ τὸ δρόμο πῆρες,

ἐξανᾶλθες μοναχή,

δὲν εἶν' εὐκολες οἱ θύρες,

ἐὰν ἡ χρεία τὲς κουρταλεῖ.

Ἁγία Αἰκατερίνη

Ἡ Μεγαλομάρτυς ποὺ πότισε μὲ τὸ αἷμά της τὸ δένδρο τῆς Ὁρθοδοξίας

Ἡ Ἁγία Αἰκατερίνη, ἢ καὶ Μεγαλομάρτυς ὀνομαζομένη, ὑπῆρξε ξεχωριστὴ μορφή γιὰ τὴν Ὁρθοδοξία καὶ προσέφερε πάρα πολλὰ γιὰ τὴν ἀγάπη της εἰς τὸν Χριστό. Ὑπέμεινε πολλὰ μαρτύρια, καὶ τὸ τίμο αἷμά της πότισε τὸ δένδρο τῆς Πίστεως.

Ἡ Ἁγία ἦταν κόρη πολὺ ὀμορφῆ, πλοῦσιας οἰκογενείας, κόρη τοῦ ἀριστοκράτη Κώνστα, καὶ ἀπέκτησε πάρα πολλὰς γνώσεις κοσμικῆς. Σπούδασε ἑλληνικὴ, ρωμαϊκὰ καὶ λατινικὴ φιλολογία καὶ φιλοσοφία. Γνώριζε τὰ ἔργα τοῦ Ὀμήρου, τοῦ Λατίνου ποιητῆ Βιργίλιου, τοῦ Ἀσκητικοῦ, τῶν ἰατρῶν Ἱπποκράτη καὶ Γαληνοῦ, τοῦ Ἀριστοτέλη καὶ τοῦ Πλάτωνα, τῶν φιλοσόφων Φιλοσίωνα καὶ Εὐσεβίου, τῶν μεγάλων μάγων Ἰαννῆ καὶ Ἰαμβρῆ, τοῦ Διονυσίου καὶ τῆς Σιβύλλης καὶ ἄλλων. Ἦταν ὄμως καὶ ἄρτια κατηρτισμένη στὰ δόγματα τῆς χριστιανικῆς πίστεως. Ἐπίσης, σπούδασε φυσικὴ, μαθηματικὰ, καὶ μιλοῦσε ἀρκετὰς ξένες γλῶσσες τῆς ἐποχῆς. Γιὰ τὴ σπάνια ὀμορφιά της, τὴ μόρφωσή της καὶ τὸν χαρακτήρα της ἦταν νύφη περιζήτητη.

Ἀπὸ νεαρὰ ἡλικία προσελκύστηκε ἀπὸ τὸν Χριστιανισμό, καὶ ἀφοῦ τὸν μελέτησε, τὸν ἀσπάστηκε καὶ βαπτίστηκε, λαμβάνοντας τὸ ὄνομα Αἰκατερίνα, δηλαδὴ «Αὐτὴ ποὺ εἶναι πάντα καθαρὴ, ἀγνή» («*αἰὲν καθαρὴ*»), ἀπὸ Δωροθέα. Ἐργάστηκε μὲ ζῆλο γιὰ τὴ διάδοση τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ μὲ τὴ ρητορικὴ της δεινότητα ὀδήγησε πολλὰς ψυχὰς στὴ σωτηρία.

Ἐπὶ Μαξεντίου ἐξαπολύθηκε μεγάλος διωγμὸς κατὰ τῶν Χριστιανῶν. Ἡ Αἰκατερίνη δὲν φοβήθηκε. Συνέχισε τὸν ἀγῶνα ὑπὲρ τοῦ Χριστιανισμοῦ, κηρύσσοντας ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι ὁ μόνος ἀληθινὸς Θεός. Ὁ ἔπαρχος τῆς περιοχῆς, πληροφορηθεὶς τὴ δράση τῆς Ἁγίας, τὴν κάλεσε, γιὰ νὰ τὴν πείσει νὰ σταματήσει τὴ χριστιανικὴ δράση, καὶ ἀφοῦ δὲν τὴν ἔπεισε, σκέφτηκε νὰ προκαλέσει δι-

μῶσιο διάλογο. Νὰ θέσει τὴν Αἰκατερίνη ἀπέναντι ἀπὸ τοὺς σοφοὺς τῆς ἐποχῆς, καὶ στὸν διάλογο αὐτὸ νὰ ἐμφανιστεῖ ἡ Ἁγία ὡς ἠττημένη. Ἔτσι πίστευε ὁ ἀφελῆς. Ἡ Αἰκατερίνη μὲ μεγάλη χαρὰ δέχτηκε τὴν πρόταση τοῦ ἐπάρχου νὰ ἔλθει σὲ δημόσια ἀντιπαράθεση μὲ πενήντα (κατ' ἄλλους ἑκατὸν πενήντα) σοφοὺς.

Πρὶν ἀρχίσει ὁ διάλογος, ἄγγελος Κυρίου παρουσιάστηκε στὴν Αἰκατερίνη λέγοντας: «*Μὴ φοβᾶσαι, ὁ Κύριος θὰ προσθέσει σοφία εἰς τὴν σοφία σου. Θὰ νικήσεις. Πολλοὶ θὰ πιστεύσουν εἰς τὸν Κύριον*». Ἐχεῖ ἐνδιαφέρον ὁ διάλογος τῆς Ἁγίας καὶ τῶν σοφῶν. Ἄς μεταφερθοῦμε νοερά εἰς τὸν πλήρη κόσμου χῶρο τοῦ δι-

αλόγου:

Φιλόσοφος: Σὺ εἶσαι ἐκείνη ποὺ βλασφημεῖ τοὺς Θεοὺς μας τόσο ἀναίσχυντα;

Ἁγία: Ἐγὼ εἶμαι. Δὲν βλασφημῶ ὄμως ἀναίσχυντα, ὅπως εἶπες, ἀλλὰ ἤπια καὶ μὲ φιλαλήθεια μιλοῦ γιὰ τοὺς ψεύτικους θεοὺς σας.

Σοφός: Ἐνῶ οἱ μεγάλοι ποιητὲς τοὺς ὀνομάζουν ὑψηλοὺς, σὺ, ποὺ γνώρισες τὴ σοφία τους, τοῦλάχιστὸν νὰ μιλήσῃς μὲ τόση θρασύτητα;

Ἁγία: Τὴ σοφία μου τὴν ἔχω δῶρο ἀπὸ τὸν Θεό, ποὺ εἶναι ἡ Σοφία καὶ ἡ Ζωή. Ἐκεῖνος ποὺ σέβεται καὶ τηρεῖ τὰς θεῖες ἐντολὰς εἶναι πράγματι φιλόσοφος. Τὰ ἔργα τῶν θεῶν σας καὶ οἱ διηγήσεις γι' αὐτοὺς εἶναι γεμάτες ἀπάτες. Πές μου ποῖος ἀπὸ τοὺς μεγάλους ποιητὲς τοῦ ὀνόμασε Θεοῦ!

Σοφός: Πρῶτος ὁ Ὀμηρος καὶ ὁ Ὀρφείας καὶ ὄλοι οἱ ἄλλοι. Μὴν ἀπατάσαι, ῥοιπὸν, σὺ ἡ σοφὴ, νὰ προσκυνῆς τὸν Ἐσταυρωμένο, ποὺ κανένας ποιητὴς δὲν τὸν ὀνόμασε Θεό.

Ἁγία: Μὰ ὁ ἴδιος ὁ Ὀμηρος λέγει γιὰ τὸν Δία ὅτι εἶναι ἀπατεώνας, πανοῦργος καὶ ψεύτης, καὶ ὅτι

ἤθελαν νὰ τὸν δέσουν ἢ Ἥρα, ὁ Ποσειδῶν καὶ ἡ Ἀθηνᾶ, ἂν δὲν πρόφθαινε νὰ κρυφτεῖ. Καὶ οἱ ἄλλοι ἀναφέρουν τέτοια ὑβριστικὰ γιὰ τοὺς θεοὺς. Εἶπε ὅτι τὸν Ἐσταυρωμένο δὲν τὸν ἀναφέρει κανένας παλαιὸς σοφός, καὶ γι' αὐτὸ νὰ μὴν ἀσχολούμεθα μ' Αὐτόν, ποὺ εἶναι ὁ ἀληθινὸς Θεός. Δημιουργὸς πάσης κτίσεως καὶ ὄλου τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Θυμήσου τί λέγει γιὰ τὴ σάρκωσή Του καὶ τὴ σωτήρια Σταύρωσή Του ἡ Σίβυλλα καὶ ὁ Ἀπόλλων. Αὐτὸς ὁ θεὸς ἔγινε ἄνθρωπος, περπάτησε στὴ γῆ, δίδαξε, θαυματούργησε. Ἐπειτα καταδέχθηκε καὶ τὸν θάνατο, γιὰ νὰ λύσει τὴν πρώτη καταδίκη καὶ νὰ ἀνοίξει τὴς πύλης τοῦ Παραδείσου. Μετὰ τὸ μαρτύριό Του πέθανε καὶ ἀναστήθηκε. Ὅταν ἀνέβηκε στοὺς Οὐρανοὺς, ἔστειλε στὸν κόσμον τοὺς Μαθητὲς φωτισμένους ἀπὸ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, γιὰ νὰ λυτρώσουν τὴς ψυχὰς ἀπὸ τὴν πλάνη τῆς ἀπιστίας. Αὐτὰ πρέπει καὶ σὺ νὰ τὰ πιστέψεις καὶ νὰ γνωρίσεις τὸν ἀληθινὸ Θεὸ καὶ νὰ γίνεις δοῦλός Του, ἂν θέλεις τὸ συμφέρον σου. Ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς λέγει καλιώντας ὄλους: «*Δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς*».

Ὁ πρωτοκορυφαῖος τῶν φιλοσόφων ἀδυνατεῖ νὰ ἀπαντήσει στὴν Ἁγία καὶ ἀποδέχεται τὴν ἥττά του, γεγονός που πανικοβόησε τὸν αὐτοκράτορα, ποὺ διατάζει τοὺς ὑπόλοιπους φιλοσόφους νὰ συνεχίσουν τὸν διάλογο. Αὐτοὶ ἀρνοῦνται νὰ συνεχίσουν τὴν προσπάθεια, καὶ ὁ ἄρχοντας διατάζει νὰ τοὺς κάψουν ζωντανούς στὸ κέντρο τῆς πόλεως. Αὐτοὶ πέφτουν στὰ πόδια τῆς Ἁγίας καὶ παρακαλοῦν τὸν Θεὸ νὰ τοὺς συγχωρήσει γιὰ ὅσα ἔκαναν ἀπὸ ἄγνοια ὡς τώρα. Ἡ Ἁγία τοῦ ἀπαντᾷ:

– Εἶστε καλότυχοι, ποὺ ἀφήσατε τὸ σκοτάδι καὶ ἦλθατε εἰς τὸ φῶς τῆς ἀλήθειας. Ἡ φωτιά με τὴν ὁποία σᾶς ἀπειλεῖ ὁ ἀσεβὴς βασιλιάς θὰ γίνῃ Βάπτισμα ποὺ θὰ σᾶς καθαρῇ ἀπὸ κάθε ἀκαθαρσία τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος.

Τοὺς εὐλόγησε καὶ ὁδηγήθηκαν στὸ μαρτύριο. Ἀλλὰ βγήκαν σώοι καὶ ἀβλαβεῖς.

Ὁ βασιλιάς, ἀφοῦ διαπίστωσε ὅτι δὲν μπορούσε μὲ ἐπιχειρήματα νὰ κερδίσει τὴ μάχη μετὰ τὴν Ἁγία, κατέφυγε στὴς κολακείες καὶ τὴς πανουργίες. Τῆς πρότεινε νὰ προσκυνῇ τοὺς μεγάλους θεοὺς, καὶ ἰδιαίτερα τὸν Ἑρμῆ, ποὺ τὴν προέκρινε μὲ τὸ χάρισμα τῆς φιλοσοφίας. Θὰ τῆς ἔδινε τὸ μισὸ τῆς ἐξουσίας του καὶ θὰ τὴν ἄφηνε νὰ κατοικεῖ στὸ παλάτι.

– Βγάλε τὸ προσωπεῖο, βασιλιά, καὶ μὴν ὑποκρίνεσαι, ἀπάντησε ἡ Ἁγία. Ἐγὼ εἶμαι χριστιανὴ καὶ θὰ γίνω νύφη τοῦ Χριστοῦ, ποὺ τὸν ἔχω μοναδικὸ Νυμφίο καὶ σύμβουλο, στολισμὸ τῆς παρθενίας μου, καὶ ποθῶ τὸ μαρτύριο περισσότερο ἀπὸ κάθε βασιλικὸ ἔνδυμα καὶ στεφάνι.

– Μὴ με ἀναγκάσει νὰ ὑβρίσω τὴν ἀξία σου,

χωρὶς νὰ τὸ θέλω, εἶπε πάλι ὁ βασιλιάς.

– Κάνε ὅ,τι θέλεις, γιὰτὶ μετὰ τὴν πρόσκαιρη αὐτὴ ἀτιμία θὰ γίνεις ἀφορμὴ νὰ δοξασθῶ μετὰ δόξα ἀθάνατη καὶ νὰ πιστέψει πλῆθος κόσμου στὸν Χριστό μου, ἀκόμη καὶ μέσα ἀπὸ τὸ παλάτι σου.

– Ἡ ἀγέρωχη ἀπάντηση ἐκνεύρισε τὸν βασιλιά, ὁ ὁποῖος διέταξε νὰ κτυπήσουν τὴν Ἁγία μετὰ βιβλάτων. Ἐυλοκόπησαν τὴν Ἁγία, μέχρι τοῦ σημείου νὰ ξεσχιστεῖ τὸ παρθενικὸ κορμί. Ἡ Ἁγία δεχόταν με ἀνδρεία τὸ μαρτύριο, προσευχόμενη στὸν Θεὸ νὰ συγχωρήσει τοὺς βασανιστὲς. Μετὰ δόθηκε ἐντολὴ νὰ ὁδηγηθεῖ στὴ φυλακὴ χωρὶς νερὸ καὶ τροφή, μέχρι νὰ ἀποφασιστεῖ ὁ τρόπος θανάτου τῆς.

Ἡ σύζυγος τοῦ βασιλιά Φαυστίνα ἤθελε νὰ γνωρίσει τὴν Ἁγία. Μετὰ ἀπὸ ἓνα ὄνειρο, μετὰ τὴ βοήθεια τοῦ ἀξιωματοῦχοι Πορφυρίωνα καὶ μετὰ τὴ συνοδεία διακοσίων στρατιωτῶν, ἡ Φαυστίνα ὁδηγεῖται στὸν κῶρο τῆς φυλακῆς καὶ συναντᾷ τὴν Ἁγία. Πέφτει μετὰ δάκρυα στὰ πόδια τῆς Ἁγίας λέγουσα:

– Εἶμαι πολὺ εὐτυχισμένη, ποὺ σὲ γνώρισα. Τώρα, ἂν στερηθῶ τὴ ζωὴ καὶ τὴ βασιλεία, δὲν θὰ στεναχωρηθῶ. Εἶσαι ζηλευτὴ, ποὺ προσκολληθήκες σὲ τέτοιο Δεσπότη, ποὺ χαρίζει τόσες δωρεὲς καὶ χαρίσματα.

Ἀκούει ἀπὸ τὸ στόμα τῆς Αἰκατερίνης:

– Καὶ σὺ εἶσαι εὐτυχισμένη, γιὰτὶ βλέπω τὸ στεφάνι ποὺ σοῦ φοροῦν οἱ ἅγιοι Ἀγγελοι. Θὰ τὸ πάρεις μετὰ ἀπὸ τρεῖς ἡμέρες, ἀφοῦ περάσεις τὸ μαρτύριο. Μὴ φοβᾶσαι τὸν ἄνδρα σου καὶ τὰ βασανιστήρια. Ἔχε θάρρος. Στὴν καρδιά σου θὰ βρῆται ὁ Χριστός, ποὺ θὰ σὲ δυναμώσει τὴν ὥρα τοῦ μαρτυρίου.

Ἐνῶ οἱ δύο γυναῖκες ἔλεγαν αὐτά, ρώτησε ὁ Πορφυρίων τὴν Ἁγία:

– Τί χαρίζει ὁ Χριστὸς σ' ὅσους πιστεύουν; Θέλω καὶ ἐγὼ νὰ τὸν γνωρίσω καὶ νὰ γίνω ὁπαδός Του.

Ἡ Μάρτυς τοῦ ἀπαντᾷ:

– Δὲν μπορεῖ ἡ γλῶσσα νὰ διηγηθεῖ τὰ ἀγαθὰ ποὺ ὁ Θεὸς ἐτοιμάζει γιὰ ὅσους τὸν ἀγαποῦν καὶ

Ἡ Ἁγία Αἰκατερίνη, ἡ καὶ Μεγαλομάρτυς ὀνομαζομένη, ὑπῆρξε ξεχωριστὴ μορφή γιὰ τὴν Ὁρθοδοξία καὶ προσέφερε πάρα πολλὰ γιὰ τὴν ἀγάπη τῆς εἰς τὸν Χριστό. Ὑπέμεινε πολλὰ μαρτύρια, καὶ τὸ τίμιον αἷμά τῆς πότισε τὸ δένδρο τῆς Πίστεως.

τηρούν τις εντολές Του.

Ο Πορφυρίων, ή Φαυστίνα και οι διακόσιοι στρατιώτες πίστεψαν στον Χριστιανισμό.

Ο βασιλιάς την έπομένη περίμενε να βρει την Άγία νεκρή. Δεν γνώριζε ότι ο Θεός την έτρεφε με τροφή που μετέφερε ένα περιστέρι και τη στήριζε λέγοντάς της:

«Μη δειλιάσεις, κόρη. Έγώ είμαι δίπλα σου. Θα έπιστρέψεις πολλούς στην όρθη πίστη και θα άξιωθείς πολλών άφθάρτων τιμών».

νει διαταγή να άποκεφαλιστεί. Ένώ ή Άγία όδηγείτο στον τόπο του μαρτυρίου, εύχαριστούσε τον Κύριο που της έδωσε δύναμη και άντεξε τα μαρτύρια, και παρηγοούσε τους ανθρώπους που την έβλεπαν να όδηγείται στο μαρτύριο.

Η τελευταία της προσευχή στον τόπο του μαρτυρίου ήταν:

«Κύριε Ίησοϋ Χριστέ, Σ' εύχαριστώ, γιατί μου έδωσες ύπομονή και όδήγησες τα βήματά μου. Συγχώρησε, Κύριε, τα σφάλματά μου και κράτησε άθέατο

Άπολυτικό της Άγίας Αικατερίνης

«Την πανεύφημον νύμφην Χριστοϋ τιμήσωμεν, Αικατερίναν την θείαν και πολιοϋχον Σινᾶ, την βοήθειαν ήμῶν και αντίληψιν, ότι έφίμωσε λαμπρῶς τους κομψους τῶν άσεβῶν του Πνεύματος τη μαχαίρα, και νϋν ως μάρτυς στεφθεισα αιτεΐται πᾶσι τὸ μέγα ἔλεος».

Ο βασιλιάς διέταξε και έφεραν την Άγία μπροστά του και βλέποντάς την άναρωτήθηκε μήπως κάποιος ύπηρέτης κρυφά πήγαινε και της έδινε τροφή. Η Άγία τον πληροφορόρησε ότι την τροφοδοτούσε με τροφή ο Δεσπότης Χριστός, που φροντίζει όλα τα πλάσματά Του. Ο βασιλιάς έκανε την τελευταία προσπάθεια να πείσει την Αικατερίνη να θυσιάσει στα είδωλα, να μη χαθεί ή όμορφιά της και να γίνει βασίλισσα. Η θαρραλέα άπάντηση της Άγίας ήταν:

«Έγώ είμαι γῆ και πηλός, και ή όμορφιά μαραΐνεται και σαν άνθος και σαν όνειρο χάνεται ή από άρρώστια ή από γηρατειά ή από θάνατο. Μη νοιάζεσαι για την όμορφιά μου».

Διέταξε ο βασιλιάς και κατασκευάσανε τέσσερις τροχούς, μηχανές δηλαδή που έφεραν ξυράφια και άλλα κοφτερά σίδερα, με τους δύο να γυρίζουν από άριστερά και τους δύο από δεξιά. Στη μέση να βάλλουν την Άγία, και γυρίζοντας οι τροχοί να ξεσχίζουν τις σάρκες της.

Άλλα ο βασιλιάς πληροφορεΐται από τη σύζυγό του Φαυστίνα ότι άδικα τα βάζει με τον άληθινό Θεό. Γίνεται θηρίο, και διατάζει τα κόψουν τους μαστούς της Φαυστίνας και στη συνέχεια να την άποκεφαλίσουν. Παρουσιάζονται στο κριτήριο ο Πορφυρίων και οι διακόσιοι στρατιώτες και δηλώνουν την πίστη τους στον Χριστό, Ο βασιλιάς διατάζει να άποκεφαλιστούν. Ήταν 24 Νοεμβρίου.

Την έπομένη ήμέρα, μετά την ύστατη άποτυχημένη προσπάθειά του να πείσει την Άγία, ο βασιλιάς δί-

τὸ σῶμά μου από εκείνους που θα τὸ ζητούν. Φύλαξε τὸ σῶο και άκέραιο, όπου όρίσεις Σϋ ό Βασιλεύς μου. Δῶσε τὰ πρὸς συμφέρον αιτήματα σε όσους Σε έπικαλοϋνται. Άμήν».

Ο δήμιος με τὸ ξίφος του έδωσε τέλος στην έπίγεια ζωή της Άγίας, και άγγελιοι μετέφεραν τὸ χαριτόβρυτο σῶμά της στο όρος Σινᾶ.

ΥΜΝΟΛΟΓΙΑ

Άπολυτικό της Άγίας Αικατερίνης

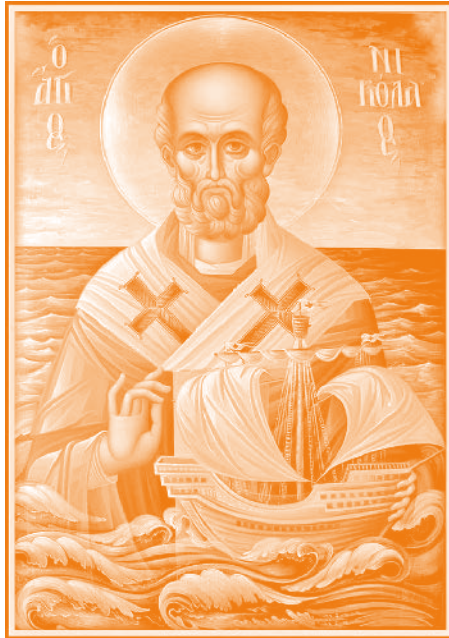
«Την πανεύφημον νύμφην Χριστοϋ τιμήσωμεν, Αικατερίναν την θείαν και πολιοϋχον Σινᾶ, την βοήθειαν ήμῶν και αντίληψιν, ότι έφίμωσε λαμπρῶς τους κομψους τῶν άσεβῶν του Πνεύματος τη μαχαίρα, και νϋν ως μάρτυς στεφθεισα αιτεΐται πᾶσι τὸ μέγα ἔλεος».

Κοντάκιο της Άγίας Αικατερίνης

«Χορείαν σεπτήν ένθέως, φιλομάρτυρες, έγείρατε νϋν γεραίροντες την πάνσοφον Αικατερίνην. Αϋτη γάρ έν σταδίῳ τὸν Χριστὸν έκήρυξε και τὸν ὄφιν επάτησε ρητόρων την γνώσιν καταπύσσα».

Μεγαλυνάριο της Άγίας Αικατερίνης

«Έχει τὸ σὸν πνεϋμα οϋρανός, σῶμα δέ θεϊὸν τεθησαύρισαι έν Σινᾶ, αἷμα μαρτυρίου έν Άλεξανδρουπόλει, σοφή Αικατερίνα, σκέπε τους δούλους σου».

Ὁ Ἱεράρχης τῶν Μύρων

Μὲ τὴν ἀπλή ἱερατικὴ ἀμφίεση, τὰ μάτια ἐστραμμένα στὸν οὐρανό, σὰν σὲ ἰκεσία, κρατώντας μὲ τὸ δεξιὸ χεῖρ τὸ καράβι ποὺ κινδυνεύει καὶ μὲ τὸ ἀριστερὸ νεύοντας στὸν ματαιασμένο ἄνεμο νὰ σταματήσει, μέσα στὸ φόντο τῆς φουρτουνιασμένης θάλασσας, βλέπουμε τὸν Ἅγιο Ἱεράρχη τῶν Μύρων νὰ στέκει στὸ μεγάλο ἴαβαρο τῆς ἐκκλησίας του.

Ἔτσι γεννήθηκαν καὶ ἔζησαν στὸ Γαλαξίδι μας

σὲ στιγμὲς τρικυμίας ἐπεκαλέσθησαν τὴ βοήθειά του καὶ εἶδαν νὰ τοὺς σώζει ἀπὸ τὸν ὑγρὸν θάνατον.

Σὲ λίγες ἡμέρες ὁ πολιοῦχος τῆς μικρᾶς μας πατρίδος καὶ προστάτης ὄλων τῶν ναυτικῶν, ὁ Ἅγιος Νικόλαος, μὲ τὴν γλυκεῖαν καὶ συμπαθητικὴν μορφήν, θὰ δεχθεῖ ξανὰ πανηγυρικά, ὅπως κάθε χρόνο, τοὺς εὐλαβεῖς πιστοὺς εἰς τὴν μεγαλοπρεπῆ ἐκκληνησίαν του. Οἱ βαριεὲς καμπάνες τοῦ ναοῦ του

Οἱ Γαλαξειδιῶτες προετοιμάζονται μὲ χαρὰ γιὰ τὴ μεγάλη ἑορτὴ τῆς 6^{ης} Δεκεμβρίου. Ὅλα λαμποκοποῦν ἀπὸ καθαριότητα. Οἱ δρόμοι εἶναι φρεσκοασπρισμένοι, γιὰ νὰ περάσει ὁ «ἀφέντης» ὁ Ἅγιος στὴν ἐπίσημη ἀπογευματινὴ περιφορὰ του. Οἱ νοικοκυρὲς καταβάλλουν κάθε προσπάθεια νὰ εἶναι ἕτοιμο τὸ σπιτικό των, περισσότερο δὲ ὅσες ἔχουν τὸν Νικόλα τους.

Θὰ θυμοῦνται. Θὰ θυμοῦνται, ὅσο μακριὰ καὶ ἂν εὐρίσκονται τώρα, τὴν ὡραίαν αὐτὴν εἰκόνα, ποὺ εἶναι τόσο ζωντανὴ καὶ πού, ἀμέτρητες φορές, τὴν εἶδαν οἱ ναυτικοὶ μας στὴν πραγματικότητα. Ἀναρίθμητα εἶναι τὰ διηγήματα τῶν θαλασσινῶν ποὺ

θὰ ξανακτυπήσουν χαρμόσυνα γιὰ πολλὰς ὥρες. Τὸ γλυκὸ «Κανὸνα πίστεως καὶ εἰκόνα πραότητος...» θὰ ἀντηχήσει μέσα καὶ ἔξω στὶς ἐκκλησίες, στὰ σπίτια, καὶ θὰ γεμίζει μαζὶ μὲ τὶς μοσχολιβανιὲς τὴ φύση πέρα ὡς πέρα. Οἱ πολυέθλιοι καὶ τὰ μηρού-

ντζινα μανουάλια –δώρα παλιών ναυτικών– θα άστράψουν ξανά από τὸ φεγγοβόλημα τῶν κεριῶν ποὺ εὐλαβικὰ καὶ στοργικὰ χέρια θὰ ανάψουν γιὰ τὸν ἄνδρα, τὸν ἀδελφὸ, τὸν γιό, τὸν φίλο, τὸν ἀγαπημένο ποὺ ταξιδεύει μακριά...

Οἱ Γαλαξειδιῶτες προετοιμάζονται μὲ χαρὰ γιὰ τὴ μεγάλη ἑορτὴ τῆς 6^{ης} Δεκεμβρίου. Ὅλα λαμποκοποῦν ἀπὸ καθαριότητα. Οἱ δρόμοι εἶναι φρεσκοασπρισμένοι, γιὰ νὰ περάσει ὁ «ἀφέντης» ὁ Ἅγιος στὴν ἐπίσημη ἀπογευματινὴ περιφορὰ του. Οἱ νοικοκυρὲς καταβάλλουν κάθε προσπάθεια νὰ εἶναι ἔτοιμο τὸ σπιτικό των, περισσότερο δὲ ὅσες ἔχουν τὸν Νικόλα τους.

Οἱ μοδίστρες εἶναι πνιγμένες στὴ δουλειά, γιὰ νὰ παραδώσουν τὰ καινούργια χειμερινὰ παητὰ καὶ φορέματα, ποὺ θὰ πρωτοφορεθοῦν ἀνήμερα στὴ γιορτὴ του. Εὐλαβεῖς γυναῖκες βοηθοῦν στὴν καθαριότητα τῆς ἐκκλησίας. Οἱ κοπέλες τῆς ἐνορίας, ποὺ θὰ στολίσουν τὴν εἰκόνα, ἔχουν κιόλας σιδερώσει τὶς φανταχτερὲς κορδέλες, γιὰ νὰ κρεμάσουν τὰ ποικιλόχρωμα χρυσάνθεμα καὶ τριαντάφυλλα ποὺ μὲ κάθε ἐπιμέλεια ἀνέπτυξαν καὶ προφύλαξαν στὶς γλάστρες καὶ στὰ πεζούλια, νὰ μὴν τὰ κόψει κανένα ἀστόχαστο χέρι ἢ τὰ ξηράνει τὸ τσουχτερό

φθινοπωρινὸ ἀγέρι.

Γιὰ τὸν Γαλαξειδιώτη, ὅπως ξέρουμε, ἡ γιορτὴ τοῦ Ἁγίου Νικολάου εἶναι κοινὴ γιορτὴ. Μὲ τὸν ἴδιο ἐνθουσιασμὸ καὶ τὴν ἴδια ἀγάπη ὁ καθένας ἀλληλοεὐχόνται τὰ «χρόνια πολλὰ», ὅπως τὰ Χριστούγεννα καὶ τὸ Πάσχα. Σὲ ὅποιο σπίτι καὶ ἂν πᾶς, θὰ σὲ δεχθοῦν χαμογελαστὰ πρόσωπα καὶ θὰ σοῦ προσφερθεῖ ὠραῖο, σπιτικό γλυκό.

Μὲ ξεχωριστὴ χαρὰ ἐφέτος, ἀπληλαγμένοι ἀπὸ τὸν φόβον καὶ τὴν ἀγωνίαν ληστροκῆς ἐπιδρομῆς καὶ μὲ κάθε μεγαλοπρέπειαν θὰ ἑορτάσωμεν τὸν Ἅγιον Γέροντά μας.

Ξενιτεμένοι, ὅπου καὶ ἂν εἴσθε, ἀφῆστε τὴν σκέψη σας αὐτὴν τὴν ἡμέρα νὰ φτερουγίσει ἐδῶ, στὴ μακρινὴ πατρίδα σας, σὰν δοξολογία στὸν Ἅγιο Νικόλαο, ποὺ τὴν φύλαξε ἀπὸ τὴν καταστροφὴ τοῦ πολέμου καὶ τοῦ ἀλληλοσπαραγμοῦ.

ΜΑΓΔΑΛΗΝΗ ΓΡΙΒΑ-ΧΑΤΖΗ

* Τὸ κείμενο εἶχε γραφεῖ τὸ ἔτος 1949. Ἡ Μαγδαληνὴ Γρίβα-Χατζὴ ἀπεβίωσε τὸ 2017.

Ἐκεῖ ἦταν ἀλλιῶς

Χρόνια μ' ἔπρηζε τ' αὐτιὰ μὲ τὰ ἴδια καὶ τὰ ἴδια... «Ἐκεῖ, στὴν πατρίδα, ἦταν ἀλλιῶς»!

«Τὰ φρούτα εἶχαν ἄρωμα καὶ νοστιμιὰ, ὁ ἀέρας ξηρὸς καὶ ὑγιεινός, καὶ τ' ἄστρα (ἄχ, τ' ἄστρα!) χιλιάδες, τί λῆω, μυριάδες... φωτεινά, λαμπυριστά. Ἐδῶ καὶ τ' ἄστρα χάθηκαν στὸν οὐρανὸ καὶ ὅλα χάθηκαν, ἀρώματα, γεύσεις, ὁμορφιά, τίποτε δὲν εἶναι τὸ ἴδιο. Ἐκεῖ ἦταν ἀλλιῶς»!

Ζοῦσε στὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὸ 1924, ποτὲ δὲν θέλησε νὰ πάει νὰ ξαναδεῖ τὸ σπίτι της, ἀλλὰ καὶ ποτὲ δὲν σαμάτησε νὰ τὸ θυμᾶται καὶ νὰ τὸ μνημονεύει. Ὅλα στὴν πατρίδα ἦταν ὥραϊα, ἄφθονα, ἠθικὰ καὶ σχεδὸν ἰδανικά. Ἀκόμη καὶ τὸν φόβο τῶν Τούρκων τὸν εἶχε ὑποβαθμίσει. Μπορεῖ νὰ ἐξόρισαν τὸν πατέρα καὶ νὰ ἔδειραν τὸν παπποῦ μέχρι λιποθυμίας, ἀλλὰ πάντως... «περνούσαμε καλὰ μὲ τοὺς Τούρκους, εἶχαν μπέσα, πίστευαν στὸν Θεό»!

Ἐπρεπε νὰ πάω νὰ δῶ, νὰ βρῶ τὸ σπίτι, τὸ σχολεῖο, τὸ μαγαζὶ τοῦ παπποῦ, τὴν ἐκκλησία, τὸν οὐρανὸ μὲ τ' ἄστρα του, νὰ τὰ δῶ ὅλα...

Καὶ πῆγα. Τὰ βρῆκα ὅλα ἀκριβῶς ἔτσι. Δὲν ἄλλαξαν καθόλου, ἂν καὶ εἶχαν περάσει ὀγδόντα χρόνια.

«Θὰ πᾶς στὸν τάφο τῆς γιαγιάς σου, μόλις μπεῖς στὸν αὐλόγυρο τῆς ἐκκλησιᾶς, δεξιά ὁ πρῶτος τάφος». Μπῆκα δεξιά καὶ μὲ δέος. Οὔτε ἰδέα ἀπὸ σταυροὺς καὶ τάφους. Κάτω ἀπὸ τὰ πόδια μου ὅμως, τὸ χῶμα ἔμοιαζε νὰ γλιστράει πάνω σὲ ἴσια, σκληρὴ ἐπιφάνεια, κάτι σὰν μάρμαρο ἢ ταφόπλακα. Μιὰ ταφόπλακα ποὺ σκέπαζε, μαζὶ μὲ τὴν γιαγιά μου, καὶ τὴ θαμμένη ἱστορία.

Ἡ ἱστορία ὅμως εὐκόηλα δὲν φιμώνεται. Φωνάζει... ἀπὸ τὴν παμπάλαια ἐκκλησία, ἀπὸ τὰ ἐλληνικὰ ἀρχοντικά, ἀπὸ τὸ «μεγαλοπρεπές» παρθεναγωγεῖο, ἀλλὰ καὶ ἀπ' τὰ ξακλήσια σὲς ἐξοχές, πού, ἐνῶ ρημάζουν, ... μᾶς μιλοῦν γιὰ μοναχοὺς, γιὰ ἀκρίτες καὶ γιὰ μάχες ἱστορικὲς ποὺ εἶδαν τὰ χρόνια ἐκεῖνα τὰ παλιά.

Πεπάτησα, ἄκουσα, μύρισα καὶ ἔνωσα. Γιατί

ἔνωσα τόσα πολλὰ; Γιατί συγκινήθηκα τόσο;

Ἕνας ξερότοπος ἦταν, φτωχός, χωρὶς πράσινο, μὲ μιὰ ἀγριὰδα παράξενη.

Ἐμένα ὅμως μοῦ ἔδειχνε πράγματα μεγάλα, ἱστορικά.

Σὰν νὰ ἴδω μπροστὰ σὲ μιὰ ὀθόνη ὑπολογιστῆ καὶ νὰ πατοῦσα τὸ μικρὸ ἐκεῖνο βελάκι ποὺ ἀλλάζει τὶς σελίδες. Κι αὐτὲς τρέχαν γρήγορα καὶ ἀνυπόμονα, καὶ γυρνοῦσαν τὰ χρόνια καὶ οἱ αἰῶνες, καὶ ἡ ἱστορία γραφόταν πότε χαρούμενη καὶ πότε μελαγχολική. Πέρσες, Σαρακηνοί, Σελτζούκοι, ἀλλὰ καὶ Ρωμαῖοι, Βυζαντινοί, Σταυροφόροι καὶ Τούρκοι, μὲ στρατοὺς καὶ λάβαρα, μὲ στρατηγούς, χαλίφηδες καὶ βασιλιάδες, περπάτησαν, πολέμησαν, σκοτώθηκαν καὶ μετὰ χάθηκαν.

Χάθηκαν ὅμως;

Γύρισα καὶ εἶδα τὸν οὐρανὸ μὲ τ' ἄστρα. Μυριάδες λαμπύριζαν καὶ φωτίζαν μαζὶ μὲ τὸ φεγγάρι τὸν ἅγιό τόπο. Σὰν ψυχὲς γαντζωμένες στὸ στερέωμα μοῦ φάνηκαν... Ψυχὲς στρατιωτῶν ποὺ πολέμησαν καὶ ἁγίων ποὺ ἁγίασαν!

Ναί, ἦταν ἀλλιῶτικα τ' ἄστρα, ἀλλιῶτικος ὁ οὐρανὸς στὴν «πατρίδα»!

ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΧΙΝΤΖΟΓΛΟΥ-ΑΜΑΣΛΙΔΟΥ

Χρόνια μ' ἔπρηζε τ' αὐτιὰ μὲ τὰ ἴδια καὶ τὰ ἴδια... «Ἐκεῖ, στὴν πατρίδα, ἦταν ἀλλιῶς»! «Τὰ φρούτα εἶχαν ἄρωμα καὶ νοστιμιὰ, ὁ ἀέρας ξηρὸς καὶ ὑγιεινός, καὶ τ' ἄστρα (ἄχ, τ' ἄστρα!) χιλιάδες, τί λῆω, μυριάδες... φωτεινά, λαμπυριστά. Ἐδῶ καὶ τ' ἄστρα χάθηκαν στὸν οὐρανὸ καὶ ὅλα χάθηκαν, ἀρώματα, γεύσεις, ὁμορφιά, τίποτε δὲν εἶναι τὸ ἴδιο.

Ἐκεῖ ἦταν ἀλλιῶς»!

Ἡ θρησκευτικὴ διάσταση τῆς Μικρασιατικῆς Καταστροφῆς

Ἐνα σημαντικό λάθος ποὺ κάνουμε, ὅταν μιλάμε γιὰ τὴ Μικρασιατικὴ Καταστροφὴ εἶναι ὅτι ἀγνοοῦμε ἐπίμονα τὴ θρησκευτικὴ διάσταση τοῦ θέματος: Μιλάμε γιὰ τὰ ὅσα υπέφεραν ἀπὸ τοὺς διωγμοὺς οἱ Ἕλληνες τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Μιλάμε γιὰ τὸν ξεριζωμὸ τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Καὶ ὅμως, στὴν πραγματικότητα οἱ τουρκικοὶ διωγμοὶ δὲν στρέφονταν ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων *κατὰ τὴν καταγωγὴν*, ἀλλὰ ἐναντίον τῶν χριστιανῶν ὀρθοδόξων *κατὰ τὸ θρήσκευμα*. Καὶ ἡ σύμβαση τῆς Λωζάννης ποὺ ὄριζε τὴν ὑποχρεωτικὴ ἀνατλήλαγὴ πηλοθυσμῶν δὲν ἔκανε λόγὸ γιὰ Ἕλληνες καὶ Τούρκους, ἀλλὰ προέβλεπε τὴ μετακίνηση τῶν χριστιανῶν ὀρθοδόξων τῆς Τουρκίας στὴν Ἑλλάδα, καὶ τῶν μουσουλμάνων τῆς Ἑλλάδας στὴν Τουρκία – μὲ τὴν ἐξαίρεση τῶν ὀρθοδόξων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῆς Ἰμβρου καὶ τῆς Τενέδου, καὶ τῶν μουσουλμάνων τῆς Δυτικῆς Θράκης.

Εἶναι σημαντικό νὰ καταλάβουμε τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ἡ θρησκευτικὴ ταυτότητα διακρίνεται ἀπὸ τὴν ἔθνικὴ ταυτότητα, ἀλλὰ καὶ συμπλέκεται μὲ αὐτὴν. Κάθε φορὰ ποὺ ἐορτάζουμε τὴν Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση, βρίσκουμε τὴν εὐκαιρία νὰ θυμίσουμε καὶ νὰ θυμηθοῦμε ὅτι οἱ ραγιᾶδες στὴν Τουρκοκρατία υπέφεραν τὰ πάνδεινα, ἀλλὰ μποροῦσαν νὰ ἀπαλλοτριωθῶν ἀπὸ ὅλα τὰ ἀσύλληπτα δεινὰ τῆς ζωῆς τους μὲ τὸν πιὸ εὐκόλο καὶ ἀπλὸ τρόπο. Ἄρκοῦσε νὰ παρουσιασθοῦν μπροστὰ στὶς ὀθωμανικὲς ἀρχὲς καὶ νὰ προφέρουν μία καὶ μόνο φράση: «Λὰ ἰλλὰχ ἰλ ἀλλὰχ». Μὲ αὐτὴ τὴ μία φράση, τόσο ἀπλῶ, ὁμολογοῦσαν ὡς Θεὸ τὸν Ἀλλὰχ καὶ γίνονταν Τούρκοι, καθ' ὅλα ἰσότημοι μὲ τοὺς ἄλλοις Τούρκους. Ἐπαυαν νὰ εἶναι ραγιᾶδες καὶ γίνονταν ἀγαῖδες. Κάποιοι προφανῶς ἐνέδωσαν.

Ἀλλὰ τὸ μεγαλύτερο θαῦμα στὴ μακραίωνη ἑλλη-

νικὴ ἱστορία, μεγαλύτερο καὶ ἀπὸ τὸν Μαραθῶνα καὶ ἀπὸ τὴ Σαλαμίνα, εἶναι ὅτι ἐπὶ τετρακόσια χρόνια στὴ συντριπτικὴ τους πλειοψηφία οἱ ραγιᾶδες ΔΕΝ ἐνέδωσαν, διότι ἔβλεπαν στὴν πίστη τοῦ Χριστοῦ τὴν ταυτότητά τους, ποὺ ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ καὶ τρόπῳ διανοοῦνταν νὰ ἀρνηθοῦν. Καὶ ἐπειδὴ δὲν τὴν ἀρνήθηκαν, γι' αὐτὸ μπόρεσε νὰ ὑπάρξει τὸ '21. Καὶ ἐπειδὴ δὲν τὴν ἀρνήθηκαν, γι' αὐτὸ ὑπάρχουν ἀκόμη σήμερα Ἕλληνες – διότι διαφορετικὰ οἱ Ἕλληνες θὰ ἦταν ἕνας ἀκόμα ἐξαφανισμένος λαὸς τῆς Ἀρχαιότητος, ὅπως οἱ Ἀσσύριοι, οἱ Βαβυλώνιοι, οἱ Σουμέριοι καὶ οἱ Χιτιίτες.

Ἔτσι καὶ τὴν ἐποχὴ τῶν κατακλισμαίων γεγονότων ποὺ προηγήθηκαν τῆς Μικρασιατικῆς Καταστροφῆς καὶ τὴν ἀκολούθησαν, τὴν ἐποχὴ τῶν φρικαλεοτήτων τῶν Τούρκων, εἶναι σημαντικό νὰ καταλάβουμε ὅτι κανεὶς δὲν θὰ ἄγγιζε τοὺς Ἕλληνες κατὰ τὴν καταγωγὴν ποὺ εἶχαν προσχωρήσει στὸν μουσουλμανισμό· διότι αὐτοὶ λογιζόνταν πιά Τούρκοι. Θύματα ἦταν ὅσοι εἶχαν ἀρνηθεῖ νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν πίστη τοῦ Χριστοῦ.

Καὶ κατόπιν, μὲ τὴν ἀνατλήλαγὴ τῶν πηλοθυσμῶν, κανένας δὲν ὑποχρέωνε ὅσους εἶχαν προσχωρήσει στὸν μουσουλμανισμό νὰ ἐγκαταλείψουν τὶς ἐστίες τους στὴ Μικρὰ Ἀσία. Τὸ κριτήριο γιὰ τὴν ἀνατλήλαγὴ ἦταν πεντακάθαρα ἡ θρησκευτικὴ ταυτότητα, ὄχι ἡ ἔθνικὴ καταγωγὴ. Εἶναι μάλιστα χαρακτηριστικὸ ὅτι οἱ λεγόμενοι Τουρκοκρητικοί, οἱ Κρητικοὶ μουσουλμᾶνοι, ἂν καὶ κανεὶς δὲν ἀμφισβητοῦσε τὴν ἑλληνικότητά τους καὶ οἱ ἴδιοι κατὰ κανόνα δὲν γνώριζαν γρι τουρκικά, μὲ τὴν ἀνατλήλαγὴ τῶν πηλοθυσμῶν ὑποχρεώθηκαν νὰ μετοικήσουν στὴν Τουρκία.

Αὐτὴ τὴ θρησκευτικὴ διάσταση δὲν ἐπιτρέπεται νὰ τὴν ἀγνοοῦμε. Διότι πραγματικὰ χρωματίζει τὰ

Μιλάμε γιὰ τὰ ὅσα υπέφεραν ἀπὸ τοὺς διωγμοὺς οἱ Ἕλληνες τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Μιλάμε γιὰ τὸν ξεριζωμὸ τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Καὶ ὅμως, στὴν πραγματικότητα οἱ τουρκικοὶ διωγμοὶ δὲν στρέφονταν ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν καταγωγὴν, ἀλλὰ ἐναντίον τῶν χριστιανῶν ὀρθοδόξων κατὰ τὸ θρήσκευμα. Καὶ ἡ σύμβαση τῆς Λωζάννης ποὺ ὄριζε τὴν ὑποχρεωτικὴ ἀνατλήλαγὴ πηλοθυσμῶν δὲν ἔκανε λόγὸ γιὰ Ἕλληνες καὶ Τούρκους, ἀλλὰ προέβλεπε τὴ μετακίνηση τῶν χριστιανῶν ὀρθοδόξων τῆς Τουρκίας στὴν Ἑλλάδα, καὶ τῶν μουσουλμάνων τῆς Ἑλλάδας στὴν Τουρκία.

δραματικά γεγονότα με έντελῶς διαφορετικὸ τρόπο. Ἐχοντας πλήρη εἰκόνα αὐτῆς τῆς θρησκευτικῆς διάστασης, ὁ Ἀμερικανὸς πρόξενος στὴ Σμύρνη Τζῶρτζ Χόρτον (1859-1942), στὸ περίφημο βιβλίο του ποὺ ἐκδόθηκε τὸ 1926 μετὸν εὐγλωττο τίτλο *The blight of Asia* (Ἡ κατάρα τῆς Ἀσίας), γράφει πρὸς τὸ τέλος τῆς Εἰσαγωγῆς:

«Ἡ καταστροφή τῆς Σμύρνης δὲν ἦταν παρὰ ἡ τελευταία πράξη σὲ ἓνα σταθερὸ πρόγραμμα ἐξολόθρευσης τοῦ χριστιανισμοῦ σὲ ὅλη τὴν ἔκταση τῆς παλαιᾶς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας· ὁ ξεριζωμὸς ἑνὸς ἀρχαίου χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ, ὁ ὁποῖος τὰ τελευταία χρόνια εἶχε ἀρχίσει νὰ αὐξάνεται μετὰ θαυμαστὸ τρόπο καὶ νὰ ἀνανεώνεται πνευματικά».

Καὶ λίγες γραμμὲς παρακάτω, ἀφοῦ ἀναφέρεται στὴν ἀπίστευτη μεθοδικότητα μετὸν ὅποια προωθήθηκε αὐτὸ τὸ πρόγραμμα ἐξολόθρευσης, προσθέτει ὅτι αὐτὸ «*συντελέσθηκε μετὰ ἀκατονόμαστες ὠμότητες, προκαλώντας θανάτους περισσότερους ἀπὸ ἐκείνους ὁποιοδήποτε παρόμοιου διωγμοῦ μετὰ τὴν ἔλευση τοῦ Χριστοῦ*».

Δὲν ξέρω γιατί ἠθισμονοῦμε αὐτὴ τὴ θρησκευτικὴ διάσταση. Φαίνεται δὲν εἶναι τόσο «τῆς μόδας» στὴν ἐποχὴ μας νὰ μιλάμε γιὰ πίστη καὶ θρησκεία. Ἀλλὰ ἐδῶ πρέπει νὰ τὸ βροντοφωνάξουμε. Δὲν μιλάμε ἀπλῶς γιὰ τοὺς Ἕλληνες κατὰ τὴν καταγωγή, ποὺ στὸ κάτω κάτω, ἂν εἶχαν ἐπιλέξει νὰ ἀρνηθοῦν τὴν πίστη τοῦ Χριστοῦ, κανένας δὲν θὰ τοὺς ὑποχρέωνε νὰ ἐγκαταλείψουν τὶς ἐστίες τους στὴ Μικρὰ Ἀσία. Μιλάμε γιὰ τοὺς χριστιανοὺς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Αὐτοὶ

θυσμῶν τῆς Δυτικῆς Θράκης ποὺ ἐξαιρέθηκαν ἀπὸ τὴν ὑποχρεωτικὴ ἀνταλλαγὴ πληθυσμῶν, καὶ ἐκεῖ πιά θυμόμαστε νὰ ποῦμε ὅτι, ἂ, ὅλα κι ὅλα, κοιτάξετε τὴ Συνθήκη τῆς Λωζάννης, εἶναι μουσουλμᾶνοι, ὄχι Τοῦρκοι. Ναι, ἔτσι εἶναι, δίκιο ἔχουμε, ἀλλὰ ἂν καθ’

Ὁ Ἀμερικανὸς πρόξενος στὴ Σμύρνη Τζῶρτζ Χόρτον (1859-1942), στὸ περίφημο βιβλίο του ποὺ ἐκδόθηκε τὸ 1926 μετὸν εὐγλωττο τίτλο *The blight of Asia* (Ἡ κατάρα τῆς Ἀσίας), γράφει πρὸς τὸ τέλος τῆς Εἰσαγωγῆς: *«Ἡ καταστροφή τῆς Σμύρνης δὲν ἦταν παρὰ ἡ τελευταία πράξη σὲ ἓνα σταθερὸ πρόγραμμα ἐξολόθρευσης τοῦ χριστιανισμοῦ σὲ ὅλη τὴν ἔκταση τῆς παλαιᾶς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας· ὁ ξεριζωμὸς ἑνὸς ἀρχαίου χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ, ὁ ὁποῖος τὰ τελευταία χρόνια εἶχε ἀρχίσει νὰ αὐξάνεται μετὰ θαυμαστὸ τρόπο καὶ νὰ ἀνανεώνεται πνευματικά».*

ὑπέφεραν τὰ πάνδεινα. Αὐτοὺς τιμᾶμε.

Καὶ βέβαια, ὅταν ἠθισμονοῦμε αὐτὴ τὴ θρησκευτικὴ διάσταση τοῦ θέματος, ὑπάρχουν συνέπειες, καὶ μάλιστα συνέπειες διόλου εὐκαταφρόνητες. Γιὰ παράδειγμα: Ἐὰν δὲν μιλάμε γιὰ τὴν πίστη καὶ τὴ θρησκεία, γιὰ νὰ μὴν τυχὸν τῆς δώσουμε μεγάλη σημασία, καὶ ἔτσι δὲν βλῆσουμε τὸ θέμα στὴ θρησκευτικὴ του διάσταση, τότε κινδυνεύουμε νὰ φανοῦμε ὅτι ἔλεμε κάτι παράδοξο, ὅταν ἐρχόμαστε στὸ θέμα τῶν πλη-

ῶν καὶ ἄλλα ἐπιλέγουμε νὰ «θάβουμε» τὴ θρησκευτικὴ διάσταση τοῦ θέματος, τότε κινδυνεύουμε νὰ χάσουμε τὸ δίκιο μας, κι ἂς προσέχαμε... Καταβαίνατε τί ἐννοοῦμε, ὅταν μιλάμε γιὰ συνέπειες, καὶ μάλιστα διόλου εὐκαταφρόνητες...

ΓΙΑΝΝΗΣ Κ. ΤΣΕΝΤΟΣ

Μηνύματα ἀπὸ τὶς Κυριακὲς τοῦ Λουκᾶ...

Ἀπὸ τὸ τρίτο κατὰ σειρά Εὐαγγέλιο τῆς *Καινῆς Διαθήκης*, τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Λουκᾶ, διαβάζουμε περικοπὲς στὶς ἐκκλησιές μας δεκαεννέα Κυριακὲς μέσα στὸ ἐκκλησιαστικὸ ἔτος.

Μέσα σὲ μιὰ ἀτμόσφαιρα χαρᾶς, ἀπὸ τὴν ὁποία διακατέχεται, θὰ λήγαμε, ὅλο τὸ Κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγέλιο, τὰ εὐαγγελικὰ ἀναγνώσματα ἀφοροῦν: τὴ μεγάλη ψαριά (ε' 1-11), τὴν ἀγάπη πρὸς ὄλους, ἀκόμη καὶ τοὺς ἐχθρούς (στ' 31-36), τὴν ἀνάσταση τοῦ γιοῦ τῆς χήρας στὴ Ναϊν (ζ' 11-16), τὴν παραβολὴ τοῦ σπορέως (η' 5-15), τὸν πλοῦσιον

Γνωρίζουμε ὅτι ὁ εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς ἀπευθύνει τὸ Εὐαγγέλιό του στὸν «κράτιστον Θεόφιλον», καὶ κατ' ἐπέκτασιν σὲ ὄλους, καὶ κυρίως σὲ ἐκείνους τοὺς πιστοὺς ποὺ ἦταν πρῶνν εἰδωλοπλάτρες. Γνωρίζουμε ἐπίσης πὼς ὑπῆρξε στενὸς συνεργάτης τοῦ ἀποστόλου Παύλου, τὴν ἐπιρροὴ τῆς οἰκουμεικῆς διδασκαλίας τοῦ ὁποίου βλέπουμε ἔντονη στὴ γραφὴ τοῦ Λουκᾶ.

Ἔτσι, διακρίνουμε πὼς στὰ συγκεκριμένα εὐαγγελικὰ ἀναγνώσματα τῶν Κυριακῶν τοῦ Λουκᾶ τονίζονται κυρίως τὰ θαύματα τοῦ Ἰησοῦ, καθὼς

Διακρίνουμε πὼς στὰ συγκεκριμένα εὐαγγελικὰ ἀναγνώσματα τῶν Κυριακῶν τοῦ Λουκᾶ τονίζονται κυρίως τὰ θαύματα τοῦ Ἰησοῦ, καθὼς ἐπίσης καὶ ἡ διδασκαλία Του σχετικὰ μὲ τὸν τρόπο ζωῆς, τὶς διαπροσωπικὲς σχέσεις, τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Θεανθρώπου γιὰ τὸν θάνατο, τὶς ἀσθένειες, τοὺς φτωχοὺς, τὶς γυναῖκες, τὰ μικρὰ παιδιὰ καὶ γενικὰ τοὺς περιφρονημένους, ἀκόμα καὶ τοὺς περιθωριοποιημένου τοῦ κόσμου τούτου. Τονίζεται λοιπὸν ἰδιαίτερα τὸ ἔντονο ἐνδιαφέρον τοῦ Θεανθρώπου γιὰ τὸ παρόν, γιὰ τὴν ἐδῶ ζωὴ, τὰ κοινωνικὰ προβλήματα ποὺ μάστιζαν καὶ ἐξακολουθοῦν νὰ μάστιζον τὸν παρόντα κόσμον. Τὰ προβλήματα αὐτὰ δὲν ἀφήνουν ἀδιάφορο τὸν Θεό, πόσον μᾶλλον τοὺς χριστιανοὺς, ποὺ ὀφείλουν, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν πίστη τους, νὰ διακατέχονται καὶ ἀπὸ ἀγάπη καὶ φροντίδα γιὰ τὸν πλοῦσιον.

καὶ τὸν φτωχὸ Λάζαρο (ιστ' 19-31), τὴ θεραπεία τοῦ δαιμονιοζομένου τῶν Γαδαρηνῶν (η' 27-39), τὴν ἀνάσταση τῆς κόρης τοῦ Ἰαείρου καὶ τὴν θεραπεία τῆς αἰμορροούσας (η' 42-56), τὴν παραβολὴ τοῦ Καλοῦ Σαμαρείτη (ι' 25-37), τὴν παραβολὴ τοῦ ἄφρονα πλοῦσιου (ιβ' 16-21), τὴν παραβολὴ τοῦ μεγάλου δείπνου (ιδ' 16-24), τὴν θεραπεία τῶν δέκα λεπρῶν (ι' 12-19), τὴν θεραπεία τοῦ τυφλοῦ (ιν' 35-43), τὴν σωτηρία τοῦ Ζακχαίου (ιθ' 1-10), τὴν παραβολὴ τοῦ Τελῶνη καὶ τοῦ Φαρισαίου (ιν' 10-14) κ.ἄ.

ἐπίσης καὶ ἡ διδασκαλία Του σχετικὰ μὲ τὸν τρόπο ζωῆς, τὶς διαπροσωπικὲς σχέσεις, τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Θεανθρώπου γιὰ τὸν θάνατο, τὶς ἀσθένειες, τοὺς φτωχοὺς, τὶς γυναῖκες, τὰ μικρὰ παιδιὰ καὶ γενικὰ τοὺς περιφρονημένους, ἀκόμα καὶ τοὺς περιθωριοποιημένου τοῦ κόσμου τούτου. Τονίζεται λοιπὸν ἰδιαίτερα τὸ ἔντονο ἐνδιαφέρον τοῦ Θεανθρώπου γιὰ τὸ παρόν, γιὰ τὴν ἐδῶ ζωὴ, τὰ κοινωνικὰ προβλήματα ποὺ μάστιζαν καὶ ἐξακολουθοῦν νὰ μάστιζον τὸν παρόντα κόσμον. Τὰ προβλήματα αὐτὰ δὲν ἀφήνουν ἀδιάφορο τὸν

Θεό, πόσο μᾶλλον τοὺς χριστιανούς, πού ὀφείλουν, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν πίστη τους, νὰ διακατέχονται καὶ ἀπὸ ἀγάπη καὶ φροντίδα γιὰ τὸν πλησίον.

Ὁ Λουκᾶς, χωρὶς νὰ καθιστᾷ τὸν χριστιανισμό μιὰ ἀπλὴ κοινωνικὴ διδασκαλία, τονίζει ὅτι ἡ πίστη μας δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἀνεξάρτητη ἀπὸ τὰ προβλήματα τοῦ συνανθρώπου. Ἄλλὰ δὲν σταματᾷ ἐκεῖ. Ἀναφέρεται ἐκτεταμένα καὶ στὴ διδασκαλία τοῦ Ἰησοῦ πᾶνω σὲ ὅ,τι ἔχει νὰ κάνει μὲ τὸν τρόπο ζωῆς τοῦ χριστιανοῦ. Ἀναφέρουμε χαρακτηριστικὰ τὴ μεταστροφή τοῦ Ζακχαίου ὡς πρότυπο μεταστροφῆς¹, τὸ ἀντιπαράδειγμα ἐκείνων πού στὴν παραβολὴ τοῦ μεγάλου δείπνου προβάλλουν διάφορες δικαιολογίες, προκειμένου νὰ μὴ δεχθοῦν τὴν πρόσκληση τοῦ Ἰησοῦ γιὰ τὴ σωτηρία τους², καὶ ἐκείνου τοῦ ἄφρονα πλουσίου³, πού ἀσχολεῖται μὲ τὸν ἐγκόσμιο πλοῦτο καὶ ἀδιαφορεῖ γιὰ τὴν ψυχὴ του. Ἀπὸ τὶς πιὸ ὁμορφες παραβολές, ἐκείνη τοῦ καλοῦ Σαμαρείτη, μᾶς δείχνει τὸν δρόμο γιὰ μιὰ ἀγάπη χωρὶς δόλο, συμφέρον ἢ ὑπεροβουλίαν, πρὸς τὸν κάθε συνάνθρωπο, ὅποιος καὶ ἂν εἶναι αὐτός⁴, κάτι πού ἔρχεται σὲ τόση ἀρμονία μὲ τὴν ἄλλη περικοπή, ἐκείνη τῆς Κυριακῆς Β΄ Λουκᾶ⁵, «καὶ ἐὰν ἀγαθοποιῆτε τοὺς ἀγαθοποιούντας ὑμᾶς, ποία ὑμῖν χάρις ἐστί; Καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ τὸ αὐτὸ ποιοῦσι» (στ΄ 33).

Βέβαια, ὁ χριστιανισμὸς δὲν εἶναι μιὰ θρησκεία πού ἀντλεῖ τὸν λόγον ὑπαρξῆς της ἀπὸ τὴν κοινωνικὴ προσφορά στὴν ὁποία ἐξαντλεῖται. Ἡ πίστη στὸν Χριστὸ ἔχει σκοπὸ νὰ μᾶς ὀδηγήσει στὴ Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν, γι' αὐτὸ καὶ ὀφείλουμε νὰ εἴμαστε ὄχι μόνον συνεπεῖς στὰ θρησκευτικὰ μας καθήκοντα, ἀλλὰ ταπεινοὶ καὶ εὐάρεστοι στὸν Θεό. Μάλιστα, ὁ ἴδιος ὁ Ἰησοῦς μᾶς ἐξηγεῖ μὲ λεπτομέρειες: «Πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται, ὁ δὲ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται» (ιν΄ 14), καὶ πάλι μᾶς θαρρεῖ μὲ τὸν λόγον Του: «Τὰ ἀδύνατα παρὰ τοῖς ἀνθρώποις δυνατὰ παρὰ τῷ Θεῷ ἐστίν» (ιν΄ 27).

Δὲν μπορούμε βέβαια νὰ μὴν ἀναφερθοῦμε στὰ χωρία ὅπου ἔχουμε μιὰ διδαχὴ τοῦ Χριστοῦ πού προκύπτει ἢ συμπεραίνεται ἀπὸ ἓνα θαῦμα: στὴ θεραπεία τῶν δέκα λεπρῶν⁶ ὁ Κύριος δὲν ἀδιαφόρησε γιὰ τὸ μαρτύριο τῆς ἀσθένειας τῆς λέπρας πού βασάνιζε δέκα ἀνθρώπους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους μόνον ἓνας ἐπέστρεψε, γιὰ νὰ Τὸν εὐχαριστήσῃ. Ἐκείνο τὸ «οἱ δὲ ἐννέα ποῦ;», τὸ ὁποῖο ἐκφράζει τὴν ἀπορία

τοῦ Κυρίου γιὰ τὴν ἀγνωμοσύνη τῶν ἐννέα, μᾶς δείχνει τὸν δρόμο τῆς εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν Θεό, πού ὀφείλουμε νὰ εὐχαριστοῦμε γιὰ τὶς δωρεές Του, καὶ ὄχι μόνον νὰ παρακαλοῦμε. Κι ἀκόμα, στὴν ἀνάσταση τοῦ γιοῦ τῆς χήρας τῆς Ναϊν⁷, ὁ Κύριος προχωρᾷ στὸ θαῦμα ἀπὸ εὐσπλαχνία, χωρὶς κανεὶς νὰ ἔλθει σὲ Αὐτὸν καὶ νὰ Τοῦ τὸ ζητήσῃ, δείχνοντάς μας ἔτσι τὸν δρόμο πρὸς τὴ φιλάνθρωπία.

Μέσα ἀπὸ λεπτομερεῖς πληροφορίες καὶ περιγραφὲς τῆς δράσης καὶ τοῦ κηρύγματος τοῦ Ἰησοῦ, στὶς περικοπὲς τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Λουκᾶ, οἱ διδασκὰς τοῦ Χριστοῦ στοχεύουν στὴν κατάκτηση τῆς αἰώνιας ζωῆς μέσα ἀπὸ μιὰ ἐνάρετη, φιλάνθρωπη, δίκαιη, μετρημένη καὶ γεμάτη ἀγάπη ζωὴ σὲ τοῦτον τὸν κόσμον. Μιὰ ἀγάπη πού ἀπευθύνεται τόσο πρὸς τὸ πρόσωπο τοῦ Θεοῦ, ὅσο καὶ πρὸς τὸ πρόσωπο τοῦ συνανθρώπου μας, ὅπως ἐξάλλου διαβάζουμε ὡς ἀπάντηση στὸ ἐρώτημα στὴν ΚΓ΄ Λουκᾶ: «Διδάσκαλε ἀγαθέ, τί ποιήσω ἵνα ζῶν ἀιώνιον κληρονομήσω;»⁸.

ΑΘΗΝΑ ΝΤΑΣΙΟΥ-ΓΙΑΝΝΟΥ Θεολόγος-Παιδαγωγός

1 Ἐἰλθε γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ζητῆσαι καὶ σῶσαι τὸ ἀποθνήσκον» (ιθ΄ 1-10).

2 «Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων τῶν κεκλημένων γεύσεται μου τοῦ δείπνου» (ιδ΄ 24).

3 «Οὕτως ὁ θησαυρίζων ἑαυτῷ, καὶ μὴ εἰς Θεὸν πλουτῶν» (ιβ΄ 21).

4 ἱ΄ 25-37.

5 στ΄ 31-36.

6 ιζ΄ 11-19.

7 ζ΄ 11-17.

8 ιη΄ 18-30: «...τὰς ἐντολὰς οἶδας· μὴ μοιχεύσης, μὴ φονεύσης, μὴ κλέψης, μὴ ψευδομαρτυρήσης, τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου... ἔτι ἐν σοὶ λείπει· πάντα ὅσα ἔχεις πώλησον καὶ διάδος πτωχοῖς, καὶ ἔξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ, καὶ δεῦρο ἀκολουθήσει μοι».

Τὰ μικρὰ τῆς ζωῆς μας

Ὁ σκοπὸς δὲν ἀγιάζει τὰ μέσα

Διαμαρτυρία ἔμπρακτῃ ἢ φραστικῇ. Ἀμφισβήτηση, καὶ πῶς ἀλλήλιως, ἀφοῦ χωρὶς αὐτὴν οὔτε ἡ ἐπιστήμη δὲν θὰ προόδευε. Ἀντίρρηση δικαιολογημένη, ἢ ἔστω ὄχι. Ἀποστασιοποίηση, ἀναίρεση, ἄρνηση τῶν δεδομένων, τῶν θεωρουμένων κοινῶς ἀποδεκτῶν. Ὅλα αὐτὰ νὰ τὰ δεχθῶ ἀπὸ τοὺς νέους. Ἀλλὰ ὄχι βέβαια βιαιοπραγίες καὶ καταστροφές, καὶ μάλιστα ἐναντίον ἀνύποπτων καὶ ἀνυπαίτιων. Μὲ τὸ νὰ κάψω τὸ αὐτοκίνητο κάποιου ἀγνωστού, πού σὲ τίποτα δὲν μοῦ ἔφταιξε, ὅπωςδήποτε δὲν λύνεται κανένα πρόβλημα. Ἀπεναντίας, ἀποδυναμώνεται καὶ γίνεται ἀποκρουστικὴ ἡ διεκδίκηση, ἀφοῦ ἀμέσως, καὶ ὄχι ἄδικα, συλληγοῦνται κανεῖς: Νὰ αὐτοὶ πού θέλουν νὰ ἀλλοιάξουν τὸν κόσμο! Ἀντὶ γιὰ μιὰ θετικὴ πρόταση, μιὰ

Ἀποδεχόμεσθε τὴν ἐξέγερση τῶν νέων καὶ τὴν ὀργή τους. Ἀρνούμεθα ὅμως τὴ χρήση βίας γιὰ τὴν πραγματοποίηση τῶν αἰτημάτων τους. Ἀναμφισβήτητα ἔχουν ἐπισηρευθεῖ τὰ προβλήματα, καὶ κανεὶς δὲν ἀγνοεῖ ὅτι αὐτὰ δὲν λύνονται ὡς διὰ μαγείας.

Ἄς πάρουμε γιὰ παράδειγμα τὴν παιδεία. Ζητοῦν τὰ παιδιά καλύτερα σχολεῖα, καλύτερα βιβλία, περισσότερους δασκάλους. Μόρφωση γιὰ τὴ μόρφωση, καὶ ὄχι «παπαγαλία». Σύμφωνοι. Κατανοοῦμε τὴν ἀπογοήτευσή τους. Μὲ τὶς καταλήψεις ὅμως χάνονται καὶ μαθήματα. Θυμᾶμαι τὴν ἱστορία τοῦ γεωργοῦ πού, ἀφοῦ ἔδωσε ὁδηγίες στοὺς θεριστὲς τὸ πρῶτ, ἔφυγε καὶ ἄφησε τὸν νεαρὸ γιό του νὰ τοὺς προσέχει. Τὸ βραδάκι, ὅταν γύρισε, τὸ παιδί τοῦ εἶπε καταχαρούμενο: «Πατέρα, τοὺς ἔκανα καὶ ἔσκασαν! Τοὺς εἶχα

Διαμαρτυρία ἔμπρακτῃ ἢ φραστικῇ. Ἀμφισβήτηση, καὶ πῶς ἀλλήλιως, ἀφοῦ χωρὶς αὐτὴν οὔτε ἡ ἐπιστήμη δὲν θὰ προόδευε. Ἀντίρρηση δικαιολογημένη, ἢ ἔστω ὄχι. Ἀποστασιοποίηση, ἀναίρεση, ἄρνηση τῶν δεδομένων, τῶν θεωρουμένων κοινῶς ἀποδεκτῶν. Ὅλα αὐτὰ νὰ τὰ δεχθῶ ἀπὸ τοὺς νέους. Ἀλλὰ ὄχι βέβαια βιαιοπραγίες καὶ καταστροφές, καὶ μάλιστα ἐναντίον ἀνύποπτων καὶ ἀνυπαίτιων.

δημιουργικὴ ἰδέα, καίνε ξένες περιουσίες, πληθατοῦν καταστάματα. Λένε ὅτι ὑπερασπίζονται τὰ δικαιώματα τῶν πολιτῶν, τὴν ἐλεύθερη διακίνηση τῶν ιδεῶν, καὶ ταυτόχρονα πυρπολοῦν βιβλιοπωλεῖα. Αὐτὴ εἶναι ἡ τακτικὴ τους; Αὐτὴ ἡ ἀναρχὴ βία εἶναι ἡ μέθοδος ἐπιβολῆς τῶν ἐπιδιώξεών τους; Ἡ τυφλὴ, ἡ παράλογη καταστροφὴ εἶναι ἡ ἀλληγορὴ πού εὐαγγελίζονται;

Κατ' ἀρχὴν, ἔχουν δίκιο οἱ νέοι πού ἐξεγείρονται. Τοὺς ἐξοργίζει ἡ ὑποκρισία τῶν ἐνηλίκων, τῶν κρατούντων, τῶν πολιτικῶν, τῶν μεγάλων συμφερόντων, πού μοναδικό τους μέλημα εἶναι ἡ ἀποκλειστικὴ νομὴ τῆς ἐξουσίας καὶ τοῦ πλοῦτου, ἡ ἀνακολουθία ἀνάμεσα σὲ λόγια καὶ πράξεις. Καὶ αὐτὰ ὄχι μόνο σὲ κεφαλαίως ἄδη θέματα, ἀλλὰ καὶ στὴν καθημερινὴ πρακτικὴ. Ἄν ἴλεμε ψέμματα ἀπὸ συμφέρον ἢ μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ δικαιολογήσουμε τὸν ἑαυτό μας, ἂν μεροληπτοῦμε, πῶς νὰ ἀπαιτήσουμε ἀπὸ τὸ παιδί μας εὐλιχρῆνεια καὶ ἀντικειμενικότητα; Δὲν εἶναι φυσικὸ νὰ ἀγανακτεῖ μετὴν ἀναντιστοιχία τῶν ιδεῶν μας καὶ τῆς ἐφαρμογῆς τους;

κρύψει τὰ δρεπάνια, καὶ καθόντουσαν ὅλη μέρα!»

Κι ἐκεῖνες οἱ ἀνεκδιήγητες καταστροφές μέσα σὰ σχολικὰ κτήρια, κατὰ τὴ διάρκεια τῶν καταλήψεων, τί χρειάζονται καὶ σὲ τί ὠφελοῦν;

Δὲν θέλομε τοὺς νέους μας ἀπαθεῖς ἢ ὑποταγμένους. Δὲν θέλομε νὰ κατασιγάσουμε τὶς ἀνησυχίες τους.

Μαζὶ σας, παιδιά, γιὰ δημιουργικὲς ἀλληγορὲς καὶ πρόοδο. Γιὰ μιὰ ἀξίопιστη, ἀνθρωπιστικὴ παιδεία. Μὲ στέρεο θεμέλιο τὴν πίστη.

Δὲν διαφωνοῦμε στὸν στόχο, διαφωνοῦμε στὴ μέθοδο.

Μὲ ἐπίγνωση, προτάσεις τεκμηριωμένες, ἰσχυροποίηση τῶν επιχειρημάτων, μὲ σθεναρὴ διεκδίκηση, δραστήρια καὶ θαρραλέα παρηγοσία, ἀλλὰ ὄχι μὲ ἀδιέξοδες συγκρούσεις.

Χαιρετίζουμε τὶς ιδέες γιὰ καλύτερη παιδεία, ἀλλὰ ὁ σκοπὸς δὲν ἀγιάζει τὰ μέσα, γι' αὐτὸ καὶ ἀποδοκιμάζουμε κάθε μορφὴ βίας.

ΚΛΕΙΩ-ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ ΚΟΥΡΑΣΗ

Καὶ εἶδα... ἄκουσα... ἢ μούπαν

«Χριστὸς γεννᾶται, δοξάσατε»

Φτάνοντας στὰ μέσα τοῦ Νοέμβρη, ὁ καιρὸς εἶναι ἀκόμα φθινοπωρινός, πρᾶγμα ποὺ βοηθάει τὸν ἄνθρωπο ν' ἀντιμετωπίσει τὰ προβλήματα τοῦ χειμῶνα. Τὸ πιὸ ἔντονο εἶναι τῆς θέρμανσης, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀλλοίωση τῶν ρούχων καὶ τὸ στρώσιμο τῶν σπιτιῶν. Πολλὴ ζωτικὴ εἶναι ἐπίσης ὅτι ἡ αὔξηση τῶν τιμῶν στὰ τρόφιμα δὲν θὰ γεμίσει τὸ καλῆθι τῆς νοικοκυρᾶς ὅπως πρέπει, κυρίως ἂν στὴν οἰκογένεια ὑπάρχουν παιδιὰ, ποὺ χρειάζονται

μεγάλο διάστημα τῶν προφυλάξεων μᾶς ἔκανε νὰ ἀδιαφοροῦμε γιὰ τὶς μάσκες καὶ τὸν συνωστισμό, καὶ πηγαίνουμε ἀπροσάτευτοι στὶς «χαρές» καὶ στὶς «λύπες».

Πρὸς τὸ τέλος τοῦ Δεκέμβρη ἔρχεται καὶ ἡ Γέννηση τοῦ Θεανθρώπου, ποὺ θὰ φέρει στὴ ζωὴ μας χαρὰ. Οἱ προετοιμασίες γιὰ τὸ χαρμόσυνο γεγονός φέτος θὰ εἶναι μὲ περισσότερη περίσκεψη καὶ προσοχή. Ὁ πόλεμος ποὺ μαίνεται στὴν Οὐκρανία

ἰδιαίτερη φροντίδα.

Σὲ λίγο ἀκολουθεῖ ὁ Δεκέμβρης, ποὺ εἶναι γεμάτος γιορτές, καὶ κυρίως μὲ τὴν κορυφὴ ὄλων, τὴ Γέννηση τοῦ Χριστοῦ μας. Πόσο γρήγορα, ἀλήθεια, πέρασε ὁ περσινὸς χρόνος, καὶ εἴμαστε πάλι στὸν χειμῶνα. Τρία χρόνια πέρασαν σχεδὸν ἀπὸ τὸ ξέσπασμα τῆς πανδημίας τοῦ κορωνοϊοῦ, ποὺ δὲν ξέρουμε ἀκόμα ἂν ἔχει τελειώσει. Ὁ κόσμος ἔχει κουαστεῖ, καὶ κάνει σὰν νὰ ἔχει φύγει ὁ ἴος, κι αὐτὸ γιὰ τὴν σταμάτησαν τὰ καθημερινὰ δελητῖα ποὺ μᾶς ἐνημέρωναν γιὰ τὰ κρούσματα, τὶς ἐντακτικὲς καὶ τὶς ἀνθρώπινες ἀπώλειες. Τὸ κακὸ εἶναι ὅτι τὸν χειμῶνα μὲ τὸ κρῦο ὁ ἴος ἀναζωογονεῖται, ἀλλὰ τὸ

καὶ τὰ ἐπακόλουθὰ του θὰ περιορίσουν ἐκ τῶν πραγμάτων καὶ τὶς φωταψίες στοὺς δρόμους καὶ τὶς μυρωδιὲς στὰ σπίτια ἀπὸ τὸ ψήσιμο φαγητῶν καὶ γλυκῶν.

Ἄς πιστέψουμε ὅτι κάποιο θαῦμα θὰ γίνει, καὶ μὲ τὸν ἐρχομὸ τοῦ Χριστοῦ μας, ποὺ μᾶς ἀγαπᾷ, ἔστω καὶ ἂν ἐμεῖς δὲν εἴμαστε ἄξιοι, ὁ κορωνοϊὸς θὰ φύγει καὶ ὁ πόλεμος θὰ τελειώσει, γιὰ νὰ ἔλθει «ἐπὶ γῆς εἰρήνη» στὸν κόσμο.

Καλὰ Χριστούγεννα, καλὲς μου φίλες.

ΛΙΤΣΑ ΑΠΑΛΑΚΗ

Εἰς Ἀνημόσυνον

ΑΔΑΜΑΝΤΙΑ ΜΙΧΑΗΛΙΔΟΥ

Ἀγαπημένη μου φίλη καὶ συνεργάτιδα γιὰ συννεχῆ 42 χρόνια. Ἀγαπημένη μου Ἀδαμαντιούλα, ὅπως μοῦ ἄρεσε νὰ σε ἴλω. Δεύτερή μου μάνα καὶ ἡ μεγαλύτερη κόρη γιὰ σένα, ὅπως ἔλεγες. Νιώθω λίγο ἄβολα νὰ γράψω γιὰ σένα, τὴν παρουσία σου στὴ ζωὴ μου, γιὰ τὴν ὁποία εἶμαι εὐτυχής, καὶ τὴ μακροχρόνια πορεία σου στὸ χριστιανικὸ ἔργο. Αὐτὸ ποὺ θέλω εἶναι νὰ μιλήσω ὄχι γιὰ τὴν ὁμορφὴ οἰκογένειά σου, δημιούργημα τῶν κόπων σου καὶ τοῦ ἀγαπημένου σου Ἀγγέλου, ἀλλὰ περισσότερο γιὰ τὶς ἀρετὲς ποὺ κοσμοῦσαν τὴν προσωπικότητά σου.

Γνήσια Ὁρθόδοξη χριστιανή, μὲ τακτικὴ συμμετοχὴ στὰ ἱερὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας μας, τὴν ἱερὰ ἐξομολόγηση τὴν Θεία Κοινωνία, ἀλλὰ καὶ τὴ μελέτη τῆς Ἀγίας Γραφῆς, τὸν τακτικὸ ἐκκλησιασμό.

Βαθιὰ πιστὸς ἄνθρωπος, μὲ τὶς ἐκδηλώσεις ἀγάπης στὸν συνάνθρωπο, τὸν πλησίον καὶ κάθε ἄνθρωπο βρισκόμενο σὲ ἀνάγκη ὑλικὴ καὶ πνευματικὴ.

Ἀγάπες τὸ χριστιανικὸ ἔργο καὶ ὅλους τοὺς τομῆς του. Ἐδειχνες πάντα τὸν σεβασμὸ καὶ τὴν ἐκτίμησή σου πρὸς τὶς δύο Ἀδελφότητες, ΖΩΗ καὶ ΕΥΣΕΒΕΙΑ. Σκέπασες μὲ τὶς φτεροῦγές σου τὴν Ἐνωσὴ Ἐπιστημόνων, τῆς ὁποίας ἦσουν μέλος ἐπὶ σειρὰ ἐτῶν. Στήριξες

τὸ σωματεῖο ΕΛΠΙΔΑ, τὴν ΕΣΤΙΑ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΑΓΑΠΗΣ, τὸν κύκλιο Νοσοκομείου, τὸν κύκλιο Φυλακῶν, τὶς Χ.Μ.Ο. καὶ Χ.Φ.Ε., ὅπως ἐσὺ νόμιζες.

Μὰ πάνω ἀπ' ὅλα, ἀφιέρωσες τὸν χρόνο σου καὶ τὶς δυνάμεις σου μὲ αὐταπάρνηση στὴν Πρόνοια καὶ τοὺς Κύκλους Μητέρων. Στήριξες τὶς ὑπεύθυνες, τὶς συμβούλευες καὶ ἀνακούφιζες τὸν κάθε πόνο τους. Ὅλες ὁμολογοῦν ὅτι ἦσαν ἡ λεπτὴ αὔρα ποὺ πέρασε στὴ ζωὴ τους. Τὶς ἐνίσχυες νὰ αὐξήσουν τοὺς κύκλους τους, νὰ κάνουν μιὰ ἥρωϊκὴ ἔξοδο πρὸς τὸν κόσμο, νὰ καλέσουν καινούργια μέλη, γιὰτὶ πλημμύρισε τὸ κακό.

Χωρὶς νὰ προβάλλῃς τὸν ἑαυτὸ σου, πάντα μὲ ταπεινωσὴ, προωθοῦσες νέους ἀνθρώ-

πους νὰ προχωρήσουν στὸ ἔργο. Δὲν σε πείραζε πολλὲς φορές, ἂν τύχαινε κάποιος νὰ εἶναι ὀλίγων γραμμάτων. Αὐτὸ ποὺ σε ἔνοιαζε περισσότερο ἦταν ἡ φλόγα τους καὶ ἡ ἀφοσίωσή τους στὸ ἔργο ποὺ ἐπιτελοῦσαν.

Μὰς δίδαξες τὴν ὑπομονή, τὴν ὁποία στήριζες στὴ μεγάλη σου πίστη, στοὺς μεγάλους θανάτους προσφιλῶν σου προσώπων ποὺ στιγμάτισαν τὴ ζωὴ σου. Χωρὶς νὰ γκρινιάζεις, χωρὶς νὰ μεμψιμοιρεῖς, μοῦ ἔλεγες: Ἐραγε ὁ Θεὸς τί ζητᾷ ἀπὸ μένα, ὥστε νὰ τὸ διορθώσω; Αὐτὸ Τὸν παρακαλῶ, νὰ με φωτίσει νὰ τὸ καταλάβω.

Στὰ ταξίδια ποὺ κάναμε στὴν περιφέρεια γιὰ στήριξη τῶν πνευματικῶν μας ἀδελφῶν, εἶχαμε τὴν εὐκαιρία νὰ συνδεθοῦμε περισσότερο καὶ νὰ γνωρίσουμε ἢ μία τὴν ἄλλη καλύτερα, ἀλλὰ καὶ νὰ ανταλλάξουμε ἀπόψεις καὶ νὰ καταστρώσουμε σχέδια γιὰ τὴν καλύτερη ἐκτέλεση τοῦ ἔργου ποὺ μᾶς ἀνέθεσε ὁ Θεός.

Σὲ κατευοδώνουμε ὅλες μὲ συγκίνηση καὶ περηφάνεια, γιὰτὶ πέρασες ἔτσι ἀθόρυβα στὴ ζωὴ μας καὶ τὴν διόρθωσες κατὰ τὸ μέτρο τοῦ δυνατοῦ.

Καλὸ ταξίδι, ἀγαπημένη μου φίλη, καὶ καλὴ ἀπολογία μπροστὰ στὸ θρόνο τοῦ Θεοῦ.

**ΑΝΤΙΓΟΝΗ
ΔΡΕΠΑΝΟΠΟΥΛΟΥ**

ΜΑΙΡΗ Ν. ΡΑΠΤΟΥ (1934-2022)

Ἐφυγε ἀπὸ κοντὰ μας τὰ ξημερώματα τῆς Πέμπτης, 3 Νοεμβρίου 2022, ἡ Μαίρη Ν. Ράπτου.

Δύσκολη στιγμή, ἀκόμα πιὸ δύσκολη ἀποστολή. Νὰ ἀποχαιρετήσουμε ὡς Χριστιανικὴ Ἑστία Λάρισας «Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος» τὴ Δεσποινίδα. Ἄν τὸ σχολεῖο εἶναι παιδί της, δημιούργημά της, τὸ Χριστιανικὸ Ἔργο εἶναι ἡ μεγάλη οἰκογένεια μὲ τὴν ὁποία συνδέθηκε ἀπὸ τὰ χρόνια τῶν σπουδῶν της στὴν Ἑλβετία.

Ἡ Μαίρη Ράπτου γεννήθηκε στὴ Λάρισα τὸ 1934. Πατέρας της ἦταν ὁ πατριώτης ἰατρός χειρουργὸς καὶ βουλευτὴς Νικόλαος Ράπτης, καὶ μητέρα της ἡ Κωνσταντινουπολίτισσα παιδαγωγὸς Ροδοθέα Πορσανίδου-Ράπτου.

Ἀποφοίτησε ὡς ἀριστοῦχος καὶ σημαιοφόρος ἀπὸ τὸ Γυμνάσιο Θηλέων Λάρισας, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴ Γαλλικὴ Ἀκαδημία καὶ τὸ Δημοτικὸ Ὦδειο Λάρισας.

Σπούδασε τέσσερα χρόνια Ψυχολογία καὶ Ἐπιστῆμες τῆς Ἀγωγῆς στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Γενεύης. Παράλληλα, ἔλαβε εἰδικὸ δίπλωμα στὴν Ἐκπαίδευση τῆς Πρώτης Παιδικῆς Ἡλικίας.

Μὲ τὴν ἐπιστροφή της στὴ Λάρισα, γνωρίζει καὶ συνδέεται πνευματικὰ μὲ τὸν μακαριστὸ

π. Ἀνάργυρο Σταματόπουλο, ἱεροκήρυκα τῆς Μητροπόλεως Λάρισας καὶ Τυρνάβου καὶ μέλος τῆς Ἀδελφότητας Θεολόγων ἢ «Ζωή», προϊστάμενο τῆς Ἀδελφότητας ἀπὸ τὸ 1966, ἡγετικὴ μορφή μὲ ὀσιακὴ βιοτή, μαχητὴ, ὀραματιστὴ καὶ πρωτοπόρο. Ἀναμορφωτὴ, ἐμπνευστὴ καὶ καθοδηγητὴ τοῦ Χριστιανικοῦ Ἔργου στὴ Λάρισα ἕως τὴν ἐκδημία του τὸ 1994. Πνευματικὸ του παιδί ἡ Δεσποινὶς καὶ συνεργάτης του στὸ Ἔργο, ἀκολουθοῦσε τὴν περπατησιά του.

Τὸ 1957 ἴδρυσε στὴ Λάρισα τὰ Ἐκπαιδευτήρια Μαίρης Ν. Ράπτου «Κέντρο Ἑλληνικῆς Παιδείας». Ἀρχικὰ Νηπιαγωγεῖο καὶ Δημοτικὸ, καὶ ἀργότερα λειτούργησαν Γυμνάσιο (1992), Λύκειο (1997) καὶ Παιδικὸς Σταθμὸς. Ἔως τὴν κοίμησή της

ὑπηρετήσε στὸ ἔργο αὐτὸ, ὡς ὑπεύθυνη καὶ Πρόεδρος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου.

Ἡ Μαίρη Ράπτου, ἰδρυτικὸ μέλος τοῦ Συλλόγου μας «Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος», πρωτοστάτησε στὴν εὔρεση τοῦ χώρου καὶ τὸ στήσιμο τῆς Κατασκλήνωσής μας στὸ Στόμιο. «*Λίγες μέρες στὴν Κατασκλήνωσή μας*», ἔλεγε, «*εἶναι ὅσο μία χρονιὰ ὀλοκλήρη στὶς Ὅμάδες*». Μὲ πολλὴ ἀγάπη, μεράκι, κατάθεση ψυχῆς, μὲ τὸ πού ὀλοκληρωνόταν ἡ σχολικὴ

χρονιὰ, ἄρχιζε ἡ προετοιμασία γιὰ τὴν κατασκηνωτικὴ περίοδο: τὰ στελέχη, τὸ σύνθημα, οἱ ὀμάδες, τὰ ἀγιογραφικά, οἱ ὀμιλίες, τὰ παιχνίδια, τὸ ἐποπτικὸ ὑλικό, καὶ πάντα ὁ πῆχυς πολλὴ ψηλά, ζητούμενο ἡ τελειότητα, νὰ ὑπηρετηθεῖ ὅσο τὸ δυνατόν καλύτερα ὁ στόχος: νὰ ἐμπνεύσουμε στὶς νεανικὲς καρδιὲς τὴν ἀγάπη γιὰ τὸν Χριστό, μὲ τὴν ὁποία ἡ δικὴ της καρδιά ἦταν γεμάτη καὶ τὴν ὁποία μετέδιδε στοὺς γύρω. Ἀμέριστο τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὶς καθημερινὲς ἀνάγκες. Στελέχη μας θυμοῦνται τὰ σχολικὰ λεωφορεῖα νὰ μεταφέρουν τὰ ἀναγκαῖα γιὰ τὴ λειτουργία τῆς Κατασκλήνωσής. Δὲν εἶναι τυχαῖο πού ὁ κόσμος μίλαγε γιὰ τὶς Κατασκηνώσεις τῆς Ράπτου.

Γιὰ περισσότερα ἀπὸ τριάντα χρόνια στὴ διακονία τῶν Χρι-

στιανικῶν Μαθητικῶν Ὁμάδων ὄλων τῶν βαθμίδων τῆς Ἐκπαίδευσης, τῶν σπουδαστριῶν τῆς Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας, τῶν Κύκλων Νέων Μπτέρων –δημιουργήματος τοῦ π. Ἀναργύρου– καὶ τῶν ἐκπαιδευτικῶν. Ὁ κύκλος τῶν σπουδαστριῶν, μὲ τὴν πνευματικὴ καθοδήγησή της καὶ τὴν οὐσιαστικὴ στήριξή της στὴν ἐκπαίδευσή τους, μὲ τὶς σύγχρονες καὶ πρωτοπόρες παιδαγωγικὲς γνώσεις της, ἀποτέλεσε τὸ φυτώριο ἄξιων διδασκαλισσῶν γιὰ τὸ σχολεῖο, ἀλλὰ καὶ γιὰ ἄλλα σχολεῖα τῆς πατρίδας μας, στὰ ὁποῖα ὑπῆρξαν μὲ γεμᾶτες τὶς πνευματικὲς τους ἀποσκευές.

Μὲ τὴν καθοδήγηση τοῦ π. Ἀναργύρου καὶ τὴ βοήθεια κυριῶν ἀπὸ τὸν Τύρναβο, πρωτοστατεῖ στὴν ἴδρυση τοῦ Συλλόγου «Ἡ Ἑλπίς». Μὲ συνεχῆ προσωπικὴ παρουσία καὶ δουλειά, μὲ τὴν ὀργανωτικὴ τῆς καθοδήγηση, λειτουργεῖ ἀρχικὰ παιδικὸς σταθμὸς, ποὺ ἔλειπε ἀπὸ τὴν πόλη τοῦ Τυρνάβου, καὶ προνοιακὸ ἔργο σὲ ἀνθρώπους ποὺ ἔχουν ἀνάγκη, καὶ στὴ συνέχεια ἀγοράσθηκε στέγη, ὅπου μέχρι σήμερα λειτουργοῦν καθημερινὰ συσσίτια, παράλληλα μὲ τὸ πνευματικὸ ἔργο.

Ἡ συμμετοχὴ της στὸ προνοιακὸ ἔργο τῆς Χριστιανικῆς Ἑστίας ὄλα αὐτὰ τὰ χρόνια ἦταν ἀθόρυβη καὶ μεγάλη. Δέματα μὲ τρόφιμα, ρουχισμό, οικονομικὴ βοήθεια ὅπου ὑπάρχει ἀνάγκη. Ἐπισκέψεις σὲ χωριὰ τοῦ νομοῦ μὲ πρωινὸ ἐκκλησιασμό, ἐξορμήσεις χριστιανικοῦ βιβλίου, διάφορα δῶρα, ὄλα ὑπηρετοῦν ἓνα σκοπὸ: νὰ φθάσει τὸ χριστιανικὸ μῆνυμα παντοῦ. «*Ἄδεια χέρια θὰ δεί-*

ξουμε στὸν Κύριο;», ἔλεγε, καὶ μὲ μεγάλη δοτικότητα φρόντιζε νὰ τὰ ἔχει πάντα γεμᾶτα.

Μέλος τῆς γυναικειᾶς Ἀδελφότητας «Εὐσέβεια» στὴν Ἀθήνα ἀπὸ τὸ 1969, μὲ τί καμάρι τὸ ἔλεγε: «*Ἔρεεις, εἶναι σπουδαῖες προσωπικότητες, γυναῖκες μὲ χαρίσματα, μόρφωση, ταλέντα, ἀπὸ γνωστὲς οἰκογένειες μὲ οικονομικὴ ἐπιφάνεια, τὰ ἄφησαν ὅλα, ἀφοσιώθηκαν στὸ Χριστιανικὸ Ἔργο, ἔ... δέχθηκαν καὶ μένα, ποὺ δὲν τὸ ἀξίζω*». Ἡ ζωὴ ὅμως καὶ τὸ ἔργο ποὺ ἄφησε ἔδειξε ὅτι ἄξιζε ἢ ἀφιέρωση.

Γιὰ πολλὰ χρόνια μέλος τοῦ Δ.Σ. τῆς Χριστιανικῆς Ἑστίας «Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος», μὲ τὴν ὑπεύθυνη καὶ ἀνοικτῶν ὀριζῶντων ἄποψη, βοήθησε τὴν κίνηση. Στήριξε οικονομικὰ τὴν ἀνέγερση νέου κτηρίου καὶ τὴ συντήρησή του ὄλα τὰ χρόνια. Εἶχε συνεχῆς ἐνδιαφέρον, πραγματικὸ νοιάξιμο, φροντίδα γιὰ κάθε τι στὸν χῶρο.

Τὸ σχολεῖο ἦταν πάντα στὴ διάθεση τῶν ἀναγκῶν τοῦ Χριστιανικοῦ Ἔργου. «*Τὸν Χριστὸ ὑπηρετοῦμε καὶ ἐκεῖ καὶ ἐδῶ*», ἔλεγε πάντα. Οἱ ἡλατρευτικὲς εὐκαιρίες, ἡ Θεία Λειτουργία στὸ παρεκκλήσιο τῶν Ἐκπαιδευτριῶν γιὰ τὰ μέλη μας σὲ σταθερὲς ἑορτὲς καὶ ἐπετεῖους ἦταν πολὺτιμες πνευματικὲς εὐκαιρίες συνεύρεσης. Τὶς περιμένε, μᾶς ὑποδεχόταν μὲ χαμόγελο, ἦταν ἔτοιμο, στρωμένο τὸ ἀρχονταρῖκι μὲ τὰ κεράσματα γιὰ τὴ συναναστροφὴ καὶ τὴν ἐπικοινωνία.

Ἀλήθεια, πόσα ὀφείλομε στὴ Μαίρη Ράπτου, ὡς Χριστιανικὴ Κίνηση, προσωπικὰ οἱ περισσότεροι ἀπὸ ἐμᾶς, ἀλλὰ καὶ ἡ κοινωνία τῆς πόλης μας. Γιὰ

τὶς τόσες εὐκαιρίες ποὺ ἔδωσε, τὰ πνευματικὰ καὶ πολιτιστικὰ γεγονότα ποὺ δημιούργησε, μὲ προσκεκλημένους ὀμιλητὲς γιὰ ἐπίκαιρα ἱστορικά, θεολογικά, παιδαγωγικά καὶ ἄλλα θέματα, παρουσιάσεις βιβλίων, ἐκθέσεις, δρώμενα στὸ σχολεῖο. Οἱ κεραῖες ἦταν πάντα ἀνοικτές, τὸ πνεῦμα νεανικὸ, ὅ,τι ἀξιολόγο γίνεται ἀλλοῦ νὰ ἀξιοποιηθεῖ καὶ ἐδῶ, πάντα «*πρὸς οἰκοδομήν*», νὰ δοθοῦν εὐκαιρίες ἐξέλιξης. Καὶ ὅπως εἶπε στὴν τελευταία της συνέντευξη τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 2020: «*Στὸν Χριστιανισμὸ βρῖσκαμε τὴν ἐξέλιξη, ἀν δὲν ἔχεις Χριστό, δὲν μπορείς νὰ κάνεις ἐξέλιξη*». Ἕνα ἀπλὸ εὐχαριστῶ εἶναι πολὺ λίγος γιὰ ὅσα μᾶς ἔδωσες, ὅσα μάθαμε κοντά σου καὶ ὅ,τι ζήσαμε καὶ νιώσαμε. Δέξου το μαζί μὲ τὴ συγγνώμη μας, γιὰ ὅ,τι σὲ πικράναμε.

Μὲ τὴν εἴδηση τῆς ἀναχώρησής σου ἀπὸ τὸν κόσμος μας, τὸ πρωτὶ τῆς Πέμπτης, 3 Νοεμβρίου, μιὰ φίλη καὶ συνομαδόπουλο ἀνέβασε τὸ ἀγαπημένο σου τραγοῦδι ἀπὸ τὸν «Ἀναστάσιμος» τοῦ Γ. Βερίτη:

*«Πλάκες ποὺ στέκατε βαριὲς
στὰ μνήματα καὶ τὶς καρδιές,
ὡς ἔσπασε ὁ Χριστὸς μου».*

Καλὴ Ἀνάσταση, Δεσποινίς!

ΡΟΔΟΠΗ Γ. ΚΟΥΡΣΟΥΜΗ
Στοματο-Γναθοπροσωπικὸς
Χειρουργὸς
Μέλος ΔΣ Χριστιανικῆς Ἑστίας
Λάρισας
«Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος»

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΕΤΟΥΣ 2022

ΕΘΝΙΚΑ-ΙΣΤΟΡΙΚΑ-ΕΠΕΤΕΙΑΚΑ

Δέσποινα Χίντζογλου-Άμσλίδου, «Μικρασία και Μικρασιάτες. 100 χρόνια μετά την καταστροφή», σελ. 17-19 – «Τὰ γεγονότα τῆς Γενοκτονίας στὴν περιοχὴ τῆς Σαμψούντας», σελ. 83-84 – **Γιάννης Κ. Τσέντος**, «Τὸ μυστικὸ τῆς εὐνομίας», σελ. 30-32 – «Γενοκτονία... Σφαγὴ... Γιατί νὰ τὰ θυμόμαστε αὐτά;», σελ. 85-88 – «Ἀφιέρωμα. Πῶς φθάσαμε στὴ Μικρασιατικὴ Καταστροφὴ», σελ. 162-174 – «Ἡ θρησκευτικὴ διάσταση τῆς Μικρασιατικῆς Καταστροφῆς», σελ. 230-231 – **Μπέλλα Παρασκευοπούλου**, «Ἐνα μικρὸ ἀφιέρωμα. Μικρασιατικὴ Καταστροφὴ», σελ. 57-58 – «Δημητσάνα – Ὀρλωφικά», σελ. 222-223 – **Ἄννα Κ. Κορνάρου-Καλαμαρά**, «Ὁ Φιλελληνισμὸς κατὰ τὴν Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση», σελ. 64-71 – «9 Μαΐου 1945. Ἡ συνθηκολόγηση τῆς Γερμανίας. Τὸ τέλος τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου στὴν Εὐρώπη», σελ. 103-108 – «Ἡ Ἐπανάσταση τῆς 3^{ης} Σεπτεμβρίου 1843», σελ. 194-198 – «13 Δεκεμβρίου 1943. Ἡ τραγωδία τῶν Καλαβρύτων», σελ. 212-220 – **Ἀνθούλα Ναούμη**, «Μνήμη Ποντίων», σελ. 82 – **Γεώργιος Κούβελας**, «1453-1821: Πῶς φθάσαμε στὸ Ποθούμενο», σελ. 93-101 – **Σαλιώμη Βασηλαματζή-Χρυσανθακοπούλου**, «Ἡ συμμετοχὴ τῶν Μικρασιατιστῶν στὴν Ἐπανάσταση τοῦ 1821», σελ. 147-149 – **Κατερίνα Δογάνη**, «Ἡ συμβολὴ τῆς γυναίκας στοὺς ἀγῶνες τῆς Πίνδου», σελ. 185 – **Γαρυφαλλιά Καλαμπόκη**, «Ἑλλήνων Λόγος – Γλῶσσα – Βυζάντιο», σελ. 188-191.

ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Ναυσικῆ Ἰεσσαί Κασσιμάτη, «Πρωτοχρονιά», σελ. 7 – «Περιμένοντας τὴν Ἀνάσταση», σελ. 41 – «Ἄχ, Μικρασία!...», σελ. 89 – «Μὲ τίς πρώτες στάλεις», σελ. 175 – «Φτερά ἀγγελικά», σελ. 205 – **Μαρία Γουμενοπούλου**, «Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας», σελ. 16 – «Εἰρήνη», σελ. 121-122 – **Γιάννης Ἀν. Σαντάρμης**, «Ὁ θάνατος τοῦ Καπετάνιου», σελ. 33-37 – «Ἡ διακονία», σελ. 59 – «Ὁ Βασιλεὺς καὶ τὸ ἄλογο του», σελ. 111-113 – «Ἡ μετάσταση τῆς Παναγίας», σελ. 139 – «Πρὸς τὴν Ἁγία Σπηλιὰ», σελ. 209-211 – **Κλειώ-Σταυρούλα Κουράση**, «Ἡ μέρα τῆς Ἀνάστασης», σελ. 73 – «Ἀγαπητὸ φθινόπωρο», σελ. 199 – **Εὐγενία Παπαιοκονόμου-Παπαντωνοπούλου**, «Τὰ μαργαριτάρια εἰς τὴν Παρθένον», σελ. 130 – **Ἄννα-Μαρία Κατίκα**, «Οἱ διαστάσεις τοῦ χρόνου», σελ. 160 – **Χρῆστος Μπασκόζος**, «Ἑλλιάδα», 161 – **Μαρίνα Φραγκάκη**, «Δόξα ἐν ὑψίστοις!...», σελ. 201 – **Κική Βερούχη**, «Ὁδοιποροὶ στὸν χρόνο», σελ. 221.

ΜΟΡΦΕΣ-ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΕΣ

Ἄννα Κ. Κορνάρου-Καλαμαρά, «30 Ἰανουαρίου. Μνήμη τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν. Ἑορτὴ τῆς Παιδείας», σελ. 9-15 – «200 χρόνια ἀπὸ τὸ Ὅραμα τῆς Ὀσίας Πελαγίας στὴν Τήνο (1822-2022)», σελ. 131-138 – **Ἀνθούλα Ναούμη**, «Ἡ μνήμη τοῦ Ἁγίου Εὐσταθίου στὴ Σκόπελο», σελ. 192-193 – **Παναγιώτης Μυργιώτης**, «Ἁγία Αἰκατερίνη. Ἡ Μεγαλομάρτυς ποὺ πότισε μὲ τὸ αἷμά της τὸ δένδρο τῆς Ὁρθοδοξίας»,

σελ. 224-226 – **Μαγδαληνὴ Γρίβα-Χατζῆ**, «Ὁ Ἱεράρχης τῶν Μύρων», σελ. 227-228.

ΙΑΤΡΙΚΑ

Ζωὴ Ριζοκόστα-Ἀγγέλη, «Κι ὅμως, νικιέται!», σελ. 20-22 – «Τί μᾶς φέρνει ἡ Ἄνοιξη», σελ. 54-56 – «Πῶς εἶναι τὰ ἀγγεῖά μας», σελ. 109-110 – «Ἐπερτροφὲς τῆς ἐλληνικῆς γῆς», σελ. 154-156 – «Πῶς νὰ εἶναι ἡ σχολικὴ τσάντα», σελ. 179-180 – «Ἡ σημασία τῶν Χριστουγέννων στὴ ζωὴ τῶν παιδιῶν καὶ τὰ δῶρα», σελ. 206-208.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ

Ἄντωνία Γραμμένου, «Μαστίγωμα τῆς ψυχῆς ἢ ἀπομόνωση», σελ. 29 – **Ἀθανάσιος Γκάτζιος**, «Ἐνσυναίσθηση καὶ παιδί», σελ. 51-52 – **Ἀπὸ τὰ θέματα τοῦ Κύκλου Μπτέρων «Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος**, «Πιὸ κακὴ ἢ μοναξιά...», σελ. 123-128 – **Κλειώ-Σταυρούλα Κουράση**, «Ὁ σκοπὸς δὲν ἀγιάζει τὰ μέσα», σελ. 234.

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ

Γ.Λ., «Πρωτοχρονιάτικες σκέψεις καὶ εὐχές», σελ. 1 – **Ἀπὸ τὰ θέματα τοῦ Κύκλου Μπτέρων «Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος**, «Ὁ δρόμος τοῦ αὐριο ὀδηγεῖ στὴ χώρα τοῦ ποτέ», σελ. 2-7 – «Πιὸ κακὴ ἢ μοναξιά...», σελ. 123-128 – **Ἀθανάσιος Γκάτζιος**, «Ὅταν ἡ τροφὴ δὲν ἀρκεῖ», σελ. 8 – **Ἀλέξανδρος Κακαβούλης**, «Βεβαία ἐλπίδα καὶ ρωμαλεὰ πίστη», σελ. 25-28 – «Συγχώρηση: Μιὰ διαχρονικὴ καὶ συνεκτικὴ δύναμη τῆς κοινωνίας», σελ. 90-92 – «Ἀγάπη καὶ μίσος», σελ. 181-183 – **Γαρυφαλλιά Καλαμπόκη**, «Προσευχὴ», σελ. 45-47 – **Γιάννης Κ. Τσέντος**, «Ἄγνωστοι μεταξὺ ἀγνώστων, ξένοι μεταξὺ μας καὶ ἀδιάφοροι», σελ. 48-50 – **Ἀνθούλα Ναούμη**, «Πὲς ἕνα εὐχαριστῶ», σελ. 53 – **Κατερίνα Δογάνη**, «Πλησιάζοντας τὸ Πάσχα», σελ. 72 – «Τὸ παράνομο τοῦ Θεοῦ», σελ. 120 – **Παρασκευὴ Τσίκου**, «Πασχαλινὰ μηνύματα», σελ. 81 – «Χριστούγεννα 2022», σελ. 204 – **Ἄντωνία Γραμμένου**, «Ἀγαπᾷς με;», σελ. 102 – **Ἀθηνᾶ Ντάσιου-Γιάννου**, «Ὁ ἅγιος Παῖσιος καὶ ὁ ἀνθρώπινος πόνος», σελ. 140-144 – «Μηνύματα ἀπὸ τίς Κυριακὲς τοῦ Λουκά», σελ. 232-233.

ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΗ ΓΥΝΑΙΚΑ

Μαρία Γουμενοπούλου, «Γυναίκα καὶ κοινωνικότητα», σελ. 43-44 – **Κλειώ-Σταυρούλα Κουράση**, *Τὰ μικρὰ τῆς ζωῆς μας*, «Ἡμέρα τῆς γυναίκας», σελ. 73 – **Γαρυφαλλιά Καλαμπόκη**, «Ἑορτὴ Ζωοδόχου Πηγῆς. Παναγία – Γυναίκα – Μάννα», σελ. 114-118 – **Ἀθανάσιος Γκάτζιος**, «Πῶς μποροῦν οἱ γονεῖς νὰ μεγαλώσουν ἕνα σωστὸ καὶ ὀλοκληρωμένο παιδί», σελ. 176-178.

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ-ΑΦΗΓΗΜΑΤΑ

Α.Γ., «Τὸ μυστικὸ ἐνὸς μαμπού», σελ. 40 – **Ναυσικῆ Ἰεσσαί Κασσιμάτη**, «Περιστατικὰ τοῦ καλοκαιριοῦ»,

σελ. 129 – Δέσποινα Χίντζογλου- Άμασλίδου, «Eis tòn áφρò τῆς θάλασσης», σελ. 150 – «Ρόμπα ἀπὸ κόκκινη τσόχα», σελ. 184 – « Ἐκεῖ ἦταν ἀλλήως», σελ. 229 – Εὐαγγελία Μορφοπούλου-Γεωργουλέα, «Τὸ βιογραφικὸ μου», σελ. 186-187 – Ἀνθούλα Ναούμη, «Παιδικὰ Χριστούγεννα στὸ χωριό», σελ. 202-203.

ΔΙΑΦΟΡΑ

Μπέλλα Παρασκευοπούλου, «*Νῆμον ἀνομήματα, μὴ μόνον ὄψιν*», σελ. 23-24 – «Τὸ λακωνίζειν ἐστὶ φιλοσοφεῖν», σελ. 151 – **Γιάννης Κ. Τσέντος**, «Τὸ μουσικὸ τῆς εὐνομίας», σελ. 30-32 – «Τί τέξεται ἡ ἐπιούσα», 145-146 – **Λίτσα Ἀπαλάκη**, *Κάτι εἶδα... ἄκουσα... ἢ μοῦπαν...*, «Εὐτυχισμένος ὁ καινούργιος χρόνος», σελ. 38 – «Πόσο γρήγορα περνάει ὁ καιρός», σελ. 74 – «Ἄνοιξη!», σελ. 119 – «Θερινὲς ἀναμνήσεις», σελ. 157 – «Χριστὸς γεννᾶται, δοξάσατε», σελ. 235 – **Μαρίνα Φραγκάκη**, «Ἐξοδος σωτηρίας», σελ. 42 – «Χριστὸς ἀνέστη! Μὴν κηλαῖς!», σελ. 81 – **Δέσποινα Χίντζογλου- Άμασλίδου**, «Ἡ κατοικία στὰ βυζαντινὰ χρόνια», σελ. 60-63 – **Κλειώ-Σταυρούλα Κουράση**, *Τὰ μικρὰ τῆς ζωῆς μας*, «Ἡμέρα τῆς γυναίκας», σελ. 73 – «Τῆς Παναγίας», σελ. 158 – «Ἐπικίνδυνη ἴωση», σελ. 158 – «Στὴ φύση, ἀλλὰ ὄχι στὶς καρδιές μας», σελ. 199 – **Κατερίνα Δογάνη**, «Ἡ Παναγία Σουμελιᾶ», σελ. 152-153.

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΕΣ-ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ

Ἡβη Σταυροπούλου, «Γιώργου Παπαγεωργίου, Δύο φιλόανθρωποι γιατροί: Πέτροβιτς Χάας, Δημήτριος Χαροκόπος», σελ. 39 – **Γιάννης Κ. Τσέντος**, «Μαρίας Γουμενοπούλου, *Καθημέρα κυρίες μου*», σελ. 75 – **Εὐαγγελία Μορφοπούλου-Γεωργουλέα**, «Γεωργίας Ἐφραίμογλου-Πέτρου, *Χειροποίητο χαλί, ὑφανμένο μὲ μνήμες πολλῆς...*», σελ. 76-77 – **Ἀλέξανδρος Κακαβούλης**, «Ἀρχιμανδρίτη Ἡλία Μαστρογιαννόπουλου, *Ἐπίσκεψη σὲ κέντρα μοναστικά καὶ κοιτίδες Ὀρθοδοξίας*», σελ. 159.

ΕΙΣ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟΝ

Ἀλέξανδρος Κακαβούλης, «Μαρία Δ. Σπυροπούλου», σελ. 77-78 – **Ἐκ τῆς Συντάξεως, Κ.Μ.**, «Κωνσταντῖνος Ἀθανασόπουλος (1930-2019)», σελ. 78-80 – **Τὰ μέλη τοῦ Παρ/ματος Κυψέλης τοῦ Συλλόγου Ὀρθοδόξου Ἐσωτερικῆς Ἱεραποστολῆς «Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος**», «Καίτη Γιόκαρη, Ἑλληνικὴ Γαβουνέλη», σελ. 200 – **Ἀντιγόνη Δρεπανοπούλου**, «Ἀδαμαντία Μιχαηλίδου», σελ. 236 – **Ροδόπη Κουρσοῦμη**, «Μαίρη Ν. Ράπτου (1934-2022)», σελ. 237-238.

ΜΗΝΥΜΑ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ ΚΑΙ ΤΙΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΡΙΕΣ: Ἡ αὔξηση τῶν ταχυδρομικῶν τελῶν ἐπιβαρύνει σημαντικὰ τὸ κόστος τῶν περιοδικῶν. Παρακαλεῖσθε, λοιπόν, γιὰ τὴν ἐξόφληση τυχόν ὀφειλῶν ποὺ ἀφοροῦν τῇ συνδρομῇ σας (ἡ ἡμερομηνία ἔναρξης ὀφειλῆς σημειώνεται στὴν αὐτοκόλλητη ἐτικέτα). Μοιλονότι κατὰ τὴν περίοδο τῆς οικονομικῆς κρίσης ἀποφεύγαμε νὰ διακόπτουμε αὐτοβούλως τὴν ἀποστολὴ τοῦ περιοδικοῦ σὲ περίπτωση μὴ ἔγκαιρης ἐξόφλησης, ἡ σημαντικὴ αὔξηση τοῦ κόστους θὰ μᾶς ἀναγκάσει νὰ διακόψουμε τὴν ἀποστολὴ, ὅπου ὑπάρχουν συσσωρευμένους ὀφειλῆς.

Ἡ ἀνανέωση τῆς συνδρομῆς μπορεῖ νὰ γίνει μὲ τοὺς ἑξῆς τρόπους:

Γιὰ συνδρομὴ Ἐσωτερικοῦ

α) Μὲ κατάθεση στὴν τράπεζα Eurobank, στὸν λογαριασμὸ ποὺ διατηρεῖ ἡ Χριστιανικὴ Ἐνωσις Ἀκτιῶν ὑπ' ἀριθμ.: 0026-0201-94-0100366081 (IBAN: GR1102602010000940100366081).

Νὰ ζητᾶτε νὰ σημειώνεται ρητῶς τὸ ὄνοματεπώνυμό σας στὴν Αἰτιολογία.

β) Στὰ ΕΛΤΑ μὲ ταχυδρομικὴ ἐπιταγὴ στὴ διεύθυνση τοῦ περιοδικοῦ (Καρύτση 14, 105 61 Ἀθήνα). Προβλέπεται ἐπιβάρυνση μὲ ταχυδρομικὰ τέλη.

γ) Στὰ ΕΛΤΑ μὲ ἔντυπο ταχυπληρωμῆς ποὺ συναποστέλλεται μὲ τὸ τελευταῖο τεῦχος κάθε χρονιάς γιὰ ὅσους ἔχουν ὀφειλῆ. Σὲ αὐτὴν τὴν περίπτωση δὲν προβλέπεται ἐπιβάρυνση μὲ ταχυδρομικὰ τέλη.

δ) Στὰ Βιβλιοπωλεῖα «ΖΩΗ» καὶ συνεργαζόμενα βιβλιοπωλεῖα.

ε) Σὲ κατὰ τόπους συνεργάτες καὶ ἀντιπροσώπους, οἱ ὁποῖοι καὶ θὰ κόβουν σχετικὲς ἀποδείξεις.

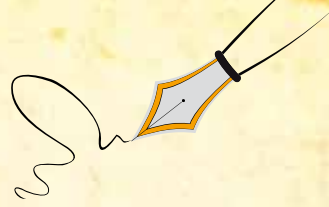
Γιὰ συνδρομὴ Ἐξωτερικοῦ

Παρακαλοῦμε μὴν ἀποστέλλετε ἐπιταγές, γιὰτὶ ἀδυνατοῦμε νὰ τὶς εἰσπράξουμε. Ἡ συνδρομὴ μπορεῖ νὰ καταθεθεῖ μὲ τραπεζικὸ ἔμβασμα. Τὰ στοιχεῖα ποὺ θὰ χρειαστεῖτε εἶναι:

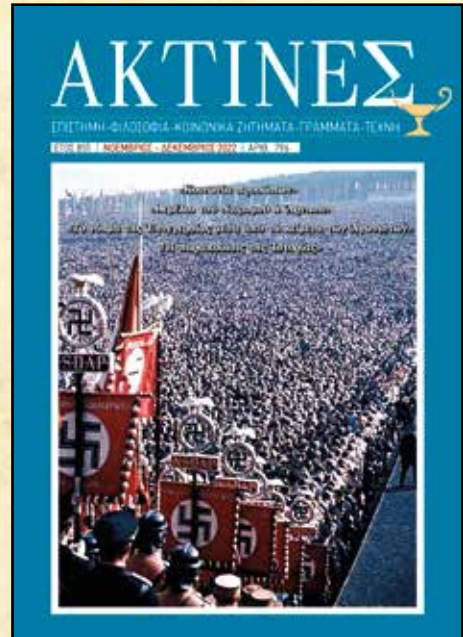
– IBAN: GR1102602010000940100366081

– BIC/Swift Code: ERBKGRAA

ΠΡΟΣΟΧΗ! Ὅταν κατατίθεται ἓνα ποσὸ στὸν τραπεζικὸ λογαριασμὸ, χωρὶς νὰ ἀναγράφεται στὴν Αἰτιολογία τὸ ὄνοματεπώνυμο τοῦ συνδρομητῆ / τῆς συνδρομητριάς (ἀκόμη καὶ ἂν ἀναγράφεται: «Κόσμος τῆς Ἑλληνίδος συνδρομὴ 2021» ἢ ὅ,τι ἄλλο), δὲν εἴμαστε σὲ θέση νὰ γνωρίζουμε ποῖα συνδρομὴ ἀφορᾷ τὸ συγκεκριμένο ποσὸ! Ἄν τυχὸν ἔχετε κάνει κατάθεση, ἀλλὰ ἔχετε ἀμελήσει νὰ καταγράψετε τὰ στοιχεῖά σας στὴν Αἰτιολογία, παρακαλοῦμε ἐπικοινωνήστε μὲ τὰ γραφεῖα τοῦ περιοδικοῦ (κατὰ προτίμηση μὲ μήνυμα ἠλεκτρονικοῦ ταχυδρομείου), γιὰ νὰ μᾶς ἐνημερώσετε καὶ νὰ μπορέσουμε νὰ πιστώσουμε σωστὰ τὸ ποσὸ.

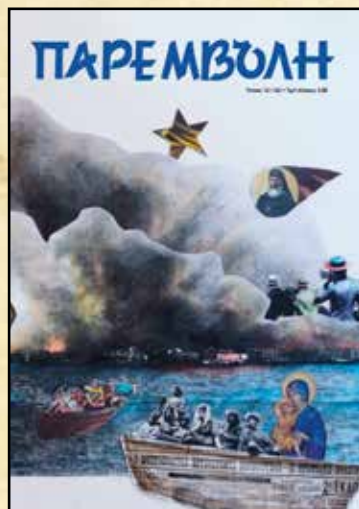

΄Αξίζει νά διαβάσετε

Τό μηνιαίο ΄Ορθόδοξο Χριστιανικό Περιοδικό με την ιστορία τών 100 χρόνων του κοντά στον έλληνικό λαό.

Τό περιοδικό για την ΄Επιστήμη, τὰ Γράμματα και την Τέχνη, με τό ένδοξο παρελθόν και τό δυναμικό “παρών” στις μάχες του κατά του ύλισμου και τής άπιστίας.

΄Ενα περιοδικό – πολύτιμος συμπαραστάτης για έκπαιδευτικούς και γονείς.

Νεανικό περιοδικό τής “Χριστιανικής Φοιτητικής Ένώσεως” – με τόν ένθουσιασμό τής νεότητας και τή σφραγίδα τής πίστης και τής παιδείας.

Τό μηνιαίο παιδικό περιοδικό πού κυκλοφορεί άπό τό 1946 – ένας πολύτιμος πνευματικός φίλος για τὰ Έλληνόπουλα.

ΠΑΡΩΡΜΕΝΟ
ΤΕΛΟΣ
Ταχ. Γραφείο
ΚΕΜΠ.ΑΘ
Αριθμός Άδειας
1754

«Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΔΟΣ»
ΚΑΡΥΤΣΗ 14, Τ.Τ. 10561
ΑΘΗΝΑ

Άξίζει νά διαβάσετε

Τό Όδοιπορικό τῆς Πρόνοιας

Συνεργαζόμενα Χριστιανικά Σωματεία «Ο Άπόστολος Παῦλος»

Έκδόσεις «Δαμασκός»

